# Torparen och hans omgifning. En skildring ur folklifvet. Förra delen

## Bokutgåva

L. J. Hjerta, Stockholm 1843.
TILLEGNAN.

Denna teckning af en torpare och hans omgifning egnas vördnadsfullt, vänskapsfullt och tacksamligen trenne väninnor, åt hvilka jag är skyldig alla dessa känslor, och varit det allt ifrån min spädaste barndom och första ungdom, nemligen Högvälborna Fru Grefvinnan C. M. SOMMERHJELM född Lewenhaupt, hvilken i alla tider gått som en ledande stjerna framför mig, räckande mig handen mången gång då mina steg vacklat, mångfaldiga gånger glädjande och förnöjande mig, dels med sin älskeliga närvaro, dels med sina lefvande skrifvelser, och som slutligen genom den bekantskap af en för mig ovärderlig väninna,1 hvilken hon tillskyndat mig, förvärfvat en evig rätt till min tacksamhet. Att nu egna åt henne, som bland sina fränder räknat våra fordna dynastiers konungar och drottningar, denna "torpar-historia", tyckes väl vara opassande nog, men – – finnes i min dikt någon natur och sanning, så – – – finnes äfven ingen, som detta bättre kan se och urskilja än just denna – – – konungafrände.

Äfven egnas dessa anspråkslösa blad åt välborna Fru Öfverstinnan M. SILFVERSTOLPE, född Montgommery, hon – som i den trettonårigas unga sinne tände den första gnista af annan tanka än – – barnets, än – – den yra, dansande, lekande flickans, hon – som sedan hela lifvet framåt alltid vetat underhålla och stärka den beundran och tillgifvenhet, som redan då egnades henne, hon – – hvars dom öfver tankans och pennans alster alla böra önska sig, som hafva mod att höra, huru den största rättvisa, den mest fina och bildade smak utlåta sig.

Och slutligen egnas dessa enkla teckningar äfven åt dig, du gamla kära, ur torpstugan komna, väninna, du trogna och tillgifna SVENBORG,2 som handledde min barndoms allraförsta vacklande gång, och som med lätt och varsam hand förde mig ur din glada, lekande sagoverld, upp till Gud och hans englar, och mången gång förstod att der qvarhålla och göra hemmastadt det oroliga, leklystna, öfver berg och dal flygande barnasinnet. Äfven åt dig egnas dessa taflor, som du – kanske bäst af alla – förmår rätt bedöma, dels genom den ljusa blick, som moder natur gaf sig, dels för att du icke allenast utgått, utan äfven vid din lefnads vackra afton åter inträdt under stugans torftak, rik på år, erfarenhet och lefnadsvishet, och – Gudilof – icke fattig på något, som till lifvets glädje och dödens förljufvande kan höra.

Åt Eder, j alla tre, högt älskade och värderade väninnor, egnas denna skildring i all ödmjukhet

af

FÖRFATTARINNAN.

FÖR-ORD.

Bulwer yttrar någorstädes sitt ogillande öfver hvarje bok, som framträder för publiken utan förord eller företal, och han har måhända rätt: En bok utan dessa förelöpare är som en person, hvilken i ett stort sällskap föreställes under den simpla och enkla titeln: «Herr den eller den». Mannen kan vara lika god, ja, – ofta långt bättre än dessa andra, med långa utförliga titlar, men man vet dock icke af hvad andans barn han är, och måste borttaga tid och uppmärksamhet med att af hans egna yttranden, eller sina egna frågor till andra,

få upplysning om till hvilken kast han egentligen hör, hvilket man aldrig behöfver, om värden i huset vid presentationen säger: «herr ryttmästaren, herr hofrättsrådet, herr hofpredikanten, o. s. s.

Visst finnes det titlar, som äro lika problematiska, gåtlika och lemnande verlden i lika stor okunnighet om personen, som ett slätt och rätt «herre», t. ex. kammarherre, assessor, doktor, brukspatron, m. fl., och visst finnes det *de*, som vid allra första anblicken af en person hafva denna fina urskiljning, att de genast se om densamma tillhör de bildade, mångbildade, de ut- eller inbildade, de missbildade, förbildade, eller – – – rent af obildade, och visst finnas äfven *de*, som aldrig behöfva några förord, utan som af en boks första sida kan sluta till alla de andra, men som dessa *några* dock alltid utgöra minoriteten, och som så många andra stå qvar, hvilka behöfva både *titlar* på personer och *förord* till böcker, för att veta hvar de äro hemma, vilja vi således med ett sådant der litet för-ord utrusta vår lilla bok, och tala om *huru* och *hvarföre* den är tillkommen, m. m.

Författarinnan, född, uppfödd och sjelf bosatt på landsbygden, samt genom sina husliga förhållanden, såväl i föräldrahemmet som det egna, nödgad att alltid vara omgifven af en stor tjenstfolkspersonal, att hafva talrika underhafvande och att ofta komma i kontakt med sjelfva landtfolket, har redan från sin allraförsta ungdom haft tillfälle att lära känna denna klass af menniskor, och att från tidigaste åren af sin lefnad införlifva sig med deras sätt att *tänka, tala* och *handla*, med deras seder och bruk, vanor och ovanor, samt att lära känna deras fel och dygder, deras många vackra och åtskilliga fula sidor, slutligen deras lidelser och laster och snart sagdt orsaken till dessa. Författarinnan har i sednare tider, med tillhjelp af den stora kännedom hon således egt om landtfolket, åtminstone i hennes egen provins, studerat dessa naturmenniskor, och sett huru många sköna, herrliga uppenbarelser de lemna till *den*, som har ögonen derpå fästade, huru månget ädelt frö, som i tysthet uppspirar och slutligen gifver herrlig frukt, men äfven huru månget dylikt, som förgås af brist på ans och skötsel, eller deraf att det blir kastadt i en alldeles opassande jordmån. Hon har sett romerska dygder, uppoffringar och försakelser bland dessa varelser, och funnit dessa deras dygder, uppoffringar och försakelser, så mycket större, som de aldrig varit beräknade på att vara bemärkta, beundrade, ej ens kända, utan oftast blifvit föröfvade i den allra största tysthet, blott för det goda, rätta och ädlas *egen* skuld. Hon har sett stora snillen, omisskänneliga fallenheter, som legat så öfverhöljda af okunnighet, fattigdom och omsorger för dagliga behofver, och deraf så från alla sidor omhvärfda, att snillet och det naturliga anlaget aldrig förmått med sina lätta vingar tränga igenom detta tunga, hårda täckelse, utan varit och förblifvit ett herrligt himmelskorn, men så för djupt nedmylladt i svarta jorden, att det aldrig mäktat resa sig derutur. Hon har bland denna klass sett oegennytta, kärlek, vänskap, barnslig undergifvenhet och föräldrars tillgifvenhet för sina barn uppnå en höjd, som – – – man nu annars kanske förgäfves skulle få söka annorstädes än i romanen eller från scenen, och knappt nog der, ty för att ett snillealster skall blifva omtyckt och vinna sympatier, måste det äfven hylla tidens gudar; och penningen och egoismen äro väl de tvänne mest högväxta af *vår tids* olymp. Hon (författarinnan) har äfven bland dessa råa, obildade menniskor sett så mycken naturlig qvickhet, så mycken verklig äkta humor, hört så månget bitande infall och fjäderlätt gladt skämt, fast allt detta varit lämpadt efter de grofhuggna och oslipade idéer, som icke dessmindre dock – – – äro *idéer*, stora och djupa nog, understundom. Hon har i dessa låga, trånga stugor dock sett så mycken snygghet, så mycken välmåga och comfort, eller så mycken förnöjelse, belåtenhet och godt lynne i fattigdomen, att det alldeles ersatte all rikedom. Hon har – med ett ord – sett så mycket *godt* och så litet *ondt* bland dessa naturmenniskor, att hon mången gång tackat Gud för att han ställt henne midt ibland dem, och att hennes närmaste, af hvilka hon – i likhet med hvarje qvinna – alltid berott, lika som hon, älskat och högt värderat denna menniskoklass, fast hvarken dessa närmaste eller hon sjelf tillhört den, och att de (hennes närmaste) genom rättvisa, välvilja och popularitet gjort sig älskade tillbaka af dessa älskvärda naturbarn, hvilkas kärlek och tillgifvenhet eller hat och ovilja åtminstone alltid äro af äkta sort, och icke låta bortblanda sig af någon förställning eller något eget intresse.

Visst har författarinnan bland det lägre landtfolket äfven sett brott och grofva laster föröfvas, men dessa förra nästan alltid oöfverlagda, och de sednare merändels föranledda af orsaker, som – – så lätt hade kunnat afhjelpas, d. v. s. som kommit *utifrån* och icke *inifrån.* För lama och liknöjda lärare, för liten och för dålig undervisning i kristendom och sedolära, för mycken kontakt med landtstrykare och grofva brottslingar, och för dåliga exempel ur de högre klasserne hafva, i vår tanka, oftast varit urkällan till dessa laster och brott, om man blott gifvit sig mödan att uppleta den, och bränvinet har sedan varit den under-dämon, som stått de andra till tjenst, för att fullända hvad de börjat, eller för att gifva *det onda* denna vind i seglen, som rakt förer till undergång och elände; ty bränvin är – likasom så mycket annat – icke ett ondt i sig sjelft, utan ett medel i det ondas hand.

Med den kännedom vi således förvärfvat oss om landtfolket och dess lif, har det ofta plågat oss att se målningar derutur, hvilkas *enda* dagrar och skuggor, hvilkas enda pikanta drag – med ett ord – lånats af – – – brist och fattigdom satta i bredd med rikedom och öfverflöd, råhet och okunnighet satta i bredd med bildning och kunskaper, likasom hade ej denna klass något annat, som talade till hjertat, än dess uselhet och underlägsenhet, hvilka alltid skola framstå med långt bjertare färger än de verkligen hafva, då de sättas bredvid vår lyx och förfining, och likasom medlidande och välgörenhet vore de enda goda känslor, som dessa varelser hos oss kunde väcka. Om så vore, huru lågt stode ej då denna så kallade lägsta klass, och huru små och eländiga vore ej då dess medel att väcka vårt intresse, ty hvem kan ej svälta af hunger och frysa af nakenhet? Dertill fordras sannerligen inga förtjenster, inga naturgåfvor, och *konsten* borde försmå att någonsin välja dylika hjelpmedel för att dermed sätta lif i sina taflor, lika som motsatsen: att nemligen höja de lägre klasserne blott på de högres bekostnad, hvilket äfven är ett för konsten ovärdigt sätt, att framställa i dager eller draga i skugga, blott – – – för den kära effektens skull.

Detta händer dock så ofta, ty merändels när vi (så kallade bildade) skola tala om eller beskrifva det lägre folket, så börja vi med deras fattigdom, deras okunnighet, deras råa seder och obildade språk, deras förvåning öfver allt det som vår förfining gör till hvardagsartiklar för oss, deras laster som ofta ligga i så öppen dager, och – – – vi bemärka äfven genast allt detta, emedan det *först* faller *oss* i ögonen, såsom det hvarmed de *mest* skilja sig från oss. Men betraktar man dem närmare och nogare, så finner man, att dessa drag blott äro tillfälliga och visst icke utgöra det, som *egentligen* utmärker och karakteriserar dem, utan att de tänka, känna, handla, glädjas och lida alldeles såsom vi andra, fast under lika skiljaktiga former, och – om de skulle redogöra för sina tankar och känslor – i lika skiljaktiga ordalag, som allt annat förefaller oss olikt mellan dem och oss.

Nu har jag gjort ett litet försök att måla dem sådana jag sett dem, alldeles oberoende af oss bildade, sådana jag tror att de äro bland hvarandra, och utan att sättas i jemnförelse med andra än dem sjelfva. Jag har försökt sätta mig i dessa menniskors ställe och uttrycka deras genuina känslor, som oftast äro fina utan att vara förfinade, och rena utan att dock vara renade; jag har försökt att tänka mig in i ett menskligt sinne, som tänker och handlar alldeles på egen hand, utan all den hjelp, men äfven utan alla de förvillelser som bildning, läsning, verldskännedom och erfarenhet gifva; jag har försökt känna med deras känslor, tala med deras tunga, se med deras öga, uppfatta – och sedan återgifva hvad de uppfattat, såsom de det skulle göra. Jag har *försökt* allt detta, men – – – om jag lyckats, det vet jag icke, och – – – allra värst! mina herrar recensenter komma heller icke rätt att veta det, ty de stå måhända, de mesta åtminstone, i ändå långt mindre beröring med folket på landsbygden än jag, och kunna – fruktar jag – lika litet veta om jag misstagit mig eller om jag lyckats återgifva dessa oslipade demanter eller – – – kattstenar, sådana båda sorterne verkligen äro i sitt primitiva tillstånd. Men deremot vädjar jag till eder, som i medelmåttiga omständigheter, men i förhållanden som oupphörligt närma eder till det lägre folket, lefva hela året igenom i en aflägsen landsort, der *staden* (den närmaste lilla stad) icke särdeles inverkar på landtfolket, utan för dem blott är en ort der man får köpa «sill och salt, kryddor och köpmannavaror», samt der man vid marknadstillfällen kan få sälja

«sin ko som är för gammal, eller sina stutar som man ej kan föda», men som icke är ett Sodom under skepnaden af ett eldorado, till hvilket alla längta, ett flammande irrbloss, som det arma landtfolket ej kan se utan att dragas derintill, för att – likasom myggorne vid ljuset – derpå uppbränna först sina vingar och sedan sig sjelfva, hvilket ofta är händelsen med de större städerne, och deras omgifning; jag vädjar till eder, j *värdige* själasörjare, hvaraf jag sökt i några få drag teckna ett svagt utkast, j andlige på landsbygden, som *verkligen* ären herdar för edra får, älska dem, vakta dem, sköta dem sjelfva och icke genom lejda händer, och som icke blott och bart anse dem vara till, för att af eder– – – klippas. Det är till *sådana* personer jag vädjar, och frågar eder om denne Gunnar, hos hvilken man sökt nedlägga allt det ridderliga (man förlåte mig ett ord som är mig af gammalt kärt, och som *allena* uttrycker hvad jag menar), allt det sjelfständiga och manligt beslutsamma, allt det lidelsefulla, veka och böjliga som af naturen ofta ligger förborgadt i ett och samma menniskobröst, och som kan utvecklas till stora dygder och stora fel, med eller utan bildning, i bullrande verldslifvet eller under torpstugans tak; jag vädjar till eder, och frågar eder om *han* blott är en fantasibild, eller om j, till hvilka jag vädjar, icke, likasåväl som jag, sett motbilder till honom, väl icke ofta och öfverallt, men dock långt mindre sällan än stadsherrskaperne som göra ångbåtsfärder för att lära känna landet och landtfolket – kunna föreställa sig. Vi säga alldeles detsamma om Elin och mor Ingrid. Hvad de öfriga åter beträffar, så – – se vi dagligen och stundligen deras motstycken, både i godt och ondt. Att några af dem äro elaka, grofva och råa, samt *så* måste framställas, både hvad handlingssätt och språk beträffar, såsom en motsats till dem som af naturen och genom allvarlig religionsbildning äro goda och finkänsliga, högtänkta och storsinnade, det faller sig af sig sjelft, och klandras troligen icke af andra, än dem som i allmänhet bruka att «sila mygg och svälja kameler», och således icke af någon konstvän, och just här taga vi oss friheten göra en ursäkt för några af Olles uttryck, samt en annan dylik hos alla de sippa och pryda damer, som tro sig behöfva knipa på mun, fälla ned ögon, rodna och småskämmas vid allraförsta början af vår «torparhistoria», (i fall de NB. någonsin våga taga i boken med yttersta fingerspetsen), och skulle deras ömtåliga nerver af denna början alltför mycket angripas, så kunna de ju kasta bort vår bok och taga en annan af Sue, Balzac, Fredric Soulié etc. etc. eller några af våra vanliga noveller och «följetånger», der det fria, obundna lifvet i de större städernas mörkaste schakter är måladt *con amore*, och der lasten åtminstone får de vackra och behagliga masker som vi – – – förneka den. De kunna ju taga *dessa*, för att något litet lugna sig efter *läsning i tryck* af en liten händelse, rätt ledsam det må Gud bäst veta, men som de ändå dagligen se motstycken till i sitt eget hus, om de hafva något, eller i grannens, om de blott hafva ögon och öron öppna.

Slutligen vill man säga ett ord om sjelfva språket: Mången tror sig framställa bondfolket och allmogen, blott dermed att de efterapa deras bondspråk, olika i hvarje provins, och en alltid mer eller mindre rådbråkad svenska; men deruti ligger hvarken någon konst hos författaren eller något intresse för läsaren, ty *ord* äro dock aldrig annat är *ord*, och de *olika idéerne* utgöra väl egentligen skillnaden mellan dessa obildade och oss andra. Vi hafva derföre försökt återgifva dessa (idéerne) så som vi uppfattat dem, och det, *så litet som möjligt* i deras eget sjelfgjorda språk, som dock icke har något särdeles karakteristiskt mer än i sina beständiga förkortningar, hvilka vi äfven understundom begagnat, för att alltid påminna om hvad det är för folk som talar. Äfven vilja vi göra våra stadsläsare uppmärksamma på att den lägre klassen, likasom den högre, har ett högtidsspråk och ett hvardagsspråk, samt att högtidsspråket hos allmogen nästan alltid blir bibliskt, emedan bibeln och den deraf utgångna psalmboken utgöra hela deras läsning, och att hvar och ens högtidsspråk alltid blir analogt med, och bär pregeln af, hvar och ens högsta grad af bildning.

Och härmed sluta vi vårt för-ord, i hopp att det måtte genomläsas och behjertas, samt stämma hvar och en läsare till blida och skonsamma omdömen, om något som, i alla fall, dock alltid blir ett vågsamt försök, helst af en underordnad talang, och en derför högst

*anspråkslös författarinna.*

Hemmet i Maj, 1843.

TORPAREN OCH HANS OMGIFNING.

Qu'un moment de vivacité Peut causer de calamité!

*Vieux chanson.*

Icke alla drängarne hos den rike patron P., egare af det stora och vackra herregodset Grantorp i Vestergötland, hade på den korta Decemberdagen varit vid den stora aftröskningen och logafmätningen. Några af dem hade hela dagen stått och huggit, samt burit in julved, och den yngsta af dem alla, eller Gunnar, han hade biträdt pigorne vid manglingen af husets stora jultvätt. Men nu var dagen förliden, manglingen slut, och sedan Gunnar, tyst och tankfull, hjelpt de skrattande och sladdrande pigorne att bära in klädkorgarne, gick han i samma sinnesstämning ned till drängstugan, som var tom, kall och ödslig, ty ännu voro inga af de andra drängarne återkomna från sina dagsarbeten. Gunnar satte sig på en kista och tittade rakt in i månanletet, och drog en djup suck, som ändå icke ville komma upp riktigt, utan hvaraf den tyngsta slutbiten stannade qvar i det beklämda fast ungdomliga bröstet. Men nu hördes kamraten Bengts glada röst. Han var nästan lika ung som Gunnar, och kom sjungande och trallande, med en stor knippa af ris och grenar, som han, vid sitt inträde i drängstugan, hvilket skedde med mycket väsende, buller och brak, genast kastade handlöst framför spisen, slog sig med armarne några gånger omkring lifvet, såsom allmogen brukar det göra när de frysa, och började sedan – allt under afsjungandet af en högljudd vis-stump, att resa in bränslet i eldstaden. Men när han skulle gå bort till hyllan öfver fönstret, och leta upp «skörlådda»,3 då först blef han emot det dunkla fönstret varse Gunnar, som satt stilla och orörlig på kistan.

– Hvem är der? – utropade Bengt först, men då han framgick och såg att det var Gunnar, sade han skrattande:

– Hvad tusan! din drönare, är det du, som sitter i ditt goda mak och latar dig, i stället för att burit in bränsle och gjort upp eld!4 Hvad f.. funderar du med? Men jag begriper 'et nog: du har i dag varit bara med «jungfrura» så du har bli'tt så fin som en af dem. Men se vi ha' haft annat te göra, vi! Patron har *sjelf* varit ute med, än vid tröskeverket, än på lo'n hele Guds långe dag, och om vi intet ha arbetat som trälar, så har han jemt ropat: «Nå gossar! gå på nu; annars få vi ej slut på detta före helgen.» En dugtig sup till merafta,5 det fick vi nog, men hvart förslår det! Det var som en pinne i helvete; det kändes intet gu'slån efter'n, när e' lita stund var förbi. Men hvad löner det att tala om en sup för dig! Jag tänker du har fått många, du, och båd' lillefrukost och merafta och kaffe och äpple, och Gud vet intet allt hvad, der nere med töser'a. Och hvad tusan är det för ett struntarbete att mangla emot vårt! Jag känner er nog, era kanaljer: mangla och gå på, så länge en snibb syns af gamla mamsell, men dessimellan schåsa och rasa med tösera. Jo, jo din långe drul – fortfor Bengt, gapskrattande, medan han imellanåt blåste på elden, och svor öfver patron och det råa bränslet, som de skulle hafva, och skröt litet öfver att stulit en smula torrt deribland – jo, jo, tror du intet jag såg hur du ställde dig i kanskott i morse, när rättar-Anders sade, att *en* af oss skulle «gå sta' och mangla med tösera». Tror du inte jag hörde när du sa': «ja det kan ju bli jag, det».

– Nej men se det var en förb. lögn, det! – sade Gunnar, som nu först öppnade munnen, nu först rörde på sig – Jag sa' tvärtom aldrig glosa, utan teg som en mur tills han sa': «Hvar ä' Gunnar? du ska' gå sta' och mangla i dag».

– Hva' f .. – återtog Bengt – kan du neka till att rättar-Anders sa': «att det ä' så godt att piger'a får sin gudomelige Gunnar, för annars bara topprider de mej, och Lena rifver ut öga', eller biter ho' näsa' af mej.» Kan du neka för att han intet sa' det?

– Nej, det hvarken vill eller kan jag neka – svarade Gunnar – men att *jag* aldrig sa' ord, det vill jag dö på.

– Nå, nå kors, det kan väl vara – genmälte Bengt – men gerna af alle-di-katten gick du ändå sta', det kan jag svära på, för intet mukka du mot, det minns *jag*, om intet *du* minns 'et.

– Hå! jag var lika nöjd hvart det bar – svarade Gunnar, och i hans ton låg något vemodigt och sorgligt, som gjorde att Bengt gick fram från elden, vid hvilken han annars med stor fröjd värmde sig, och närmade sig till Gunnar, lysande på honom med en flammande risqvist.

– Hvad går åt dig Gunnar? – sade han med deltagande – Du ä' ledsen, eller ock är du sjuk, för *trött*, det såg jag dig väl aldrig än.

– Jag är ledsen – sade Gunnar, och for med handen fram och åter i det rika mörkbruna håret.

– Åh! det ä' aldrig värdt att vara ledsen – svarade Bengt muntrande, men just då öppnades dörren, och alla de andra äldre drängarne, med rättar-Anders i spetsen, kommo nu in, snöiga, kalla och frusna, och nu blef samtalet så högljudt, dels om dagens arbete, dels om patron, som i dag hade varit «en rigtig turk», dels om «kjulda», dels om «jula», som snart skulle komma, och om den «värlek», som var förliden jul, och om den man nu väntade, och hur rasande dumt tillställdt det var, att man i år ej skulle få «julemånsken», som varade ända till «trettene».

Under tiden hade Bengt sakta och hviskande fortsatt sitt spörjsmål till Gunnar, men då denne ej ville svara, sade Bengt:

– Kom du Gunnar, ska vi följ's åt, och gå ut efter litet mera te' å' lägga på spisen – och mekaniskt följde honom Gunnar. När de voro utkomna under Guds bara högblå himmel, från hvilken måne och stjernor i tusental blickade emot dem, då brusto länge hämmade tårar ur den unga Gunnars ögon, och han sade, medan de sakta gingo utåt den stora, af rimfrost lummiga alléen:

– Ja! nu ä' det slut med all glädje för mig mer, vet du Bengt! – – Nu ville jag rätt så gerna gå sta' och dränka mig, som gå här på jola och lefva. Nu skrattar och schåsar jag aldrig mer med dig, du Bengt, som alltid vi gjort hittills, allt s'en vi va' små pojka'.

– Ja, det säger jag – svarade Bengt, som mera fästade sig vid Gunnars sista mening än de förra – det säger jag för sannt, att *aldrig*, nej aldrig hade jag tagit städsel af patron, om det intet var't för att bli kamerat med dej, och flöttar du så flöttar jag, de' ä' klart som sola och säkert som Gud fader. Men de' va' sannt: hva' ä' det nu som du grubblar på? Har du fått banner af gamla mamsell? Tvi! så'nt ska' en intet bry sig om. Gumma' blir arg ibland, fast ho' ä' en fasligt beskedlig menniska dessimellan. Men banner af qvinfolk, det ä' ändå intet att bry sig om. An't är det nog: har du var't ihop och trätt med någon af tösera? Tyst! nu vet jag 'et! Nu rann det opp för mig! Lena, som annars *alltid* springer efter dig, båd natt och ljusan dag, ho' har blifvit onder på dig, och trätt på dig, och fast du svär och spottar när ho' vill kössa dej, så gråter du nu kanske när ho' ä' arger.

– F .. och intet jag gråta! – sade Gunnar, och torkade tåren ur ögat. – Nej minsann, det är nog värre! Gud gifve hon vore arger på mig, då vore allt bra.

– Nå, hvad är det då – sporde Bengt, hvars nyfikenhet steg för hvar minut, och efter ännu några frågor af Bengt, och undvikande svar af Gunnar, sade denne:

– Åh jo! jag ska' nog säga dig hur det ä' fatt. Vi ha' ju varit go'a vänner se'n vi va' små pojka, och derför ska' jag nu tala rena sanningen, och säga dig hur illa förspändt det är för mig. Jo, ser du! du vet sjelf att den förb. Lena (Gud förlåte mina synder, som nu så säger), sprungit efter mig hela långa året, som om hon hade varit rasande, fast jag aldrig, nej aldrig har tålt 'na. Men i höstas i minnerveckan,[6] då alla lekstufvera va', då

var hon som allravärst, för då låt ho aldrig bli mig, och Gud vet hur det bar till, men då, den der söndagsqvällen då vi va' i Aspås, då det var ett så förfasligt otäckt supande, så båd' du och jag, som annars aldrig supa, utan hafva så godt beröm om oss, blefvo smita som kajor, då vet jag aldrig huru jag kom till att dumma mig, men säkert är, att se'n dess har jag ändå mindre kunnat tåla den förb. Lena (Gud förlåte mig, som så säger). Och nu, ser du, nu kommer hon och gråter och skriker och säger att jag gjort 'na olycklig, och att jag har förfört 'na, och Gud vet intet *hvad*, och att hon nu är med barn, och att det är min skuld, och att jag ska ta' henne te' äkta, och att patron och mansell Sara sagt att de ska' tvinga mig till 'et, och mycket mer dumheter som hon säger.

– Tvi! – sade Bengt, och spottade, – tvi, det dera ska' du intet bry dig om. Det är ingen af oss som intet sett hur den satans slinkan sprungit efter dig, och det kan väl hvar klok menniska begripa dessutom. Hon ä' ju hela fyra eller fem och tretti åren, den le'a kanaljen, och du som bara är tre och tjuge, du – skulle tyckt om 'na! Nej, det bär då aldrig till! Utan neka bara, och låt 'et se'n stå sitt kast.

– Ja, ja, men *sanning* är det ändå – sade Gunnar långsamt och dystert – och sanninga ä' intet godt att förneka, för hvarken Gud eller menniskor.

– Ja, de' ä' fälle sannt – svarade den något litet mindre samvetsgranne Bengt – men se! hon har ju ändå inga vittne' på 'et, och då gör du väl ändå fälle bäst, om du nekar till alltihop. Se'n, om barnet blir vid lif, kan du ju bidra' till det på något sätt. För aldrig, nej slättet intet, tog jag Lena, om jag vore som du. Fy f .. det vore som att stå som en hund, fastläster i en hundbo. Nej, hellre hvad som helst, men Lena tog jag aldrig.

Så här samtalade de båda unga drängarne tills långt fram på aftonen, och när de andra slutligen gingo in åt köket för att äta qvällsvard, sade Gunnar sig ej må bra, utan stannade qvar i drängstugan.

– Ja, ja din skälm! – sade då någon af de andra drängarne. – Vi begriper 'et nog, du har fått sådan en dugtig traktat i dag af Lena och de andre tösera, att du orkar ej med gröten.

Men på detta svarade Gunnar intet, och Bengt sade heller icke något, men gick likväl in och åt gröt, och fann då tillfälle att kalla Lena, som var tillstädes, både för en *mara* och en gammal *sädesharpa*, och ett *otäckelsestycke*, hvaremot Lena fann tillfälle att kalla Bengt för en *hundvalp* och en *galgfogel*, samt slutligen att i vredesmod slå honom en dugtig örfil, och derefter springa sin väg, in åt herrskapsrummen, der hon visste sig vara i säkerhet, i sin egenskap af huspiga.

De få öfriga dagarne af veckan framflöto under trägna arbeten, och Gunnar gick nedslagen och med sänkt blick hela tiden, och Bengt fortfor med sina råd, att han bara skulle *neka* och «ideligen neka», såsom det allrabästa medlet att komma «ifrån 'et alltihop». Men när söndagen kom, då öfverföll det Gunnar en kall rysning, och gick lika som ett stygn genom bröstet, då han fick befallning att gå upp till patron på hans rum, emedan «han ville *tala* vid Gunnar».

Med tunga, långsamma steg begaf han sig upp till sin föga älskade husbonde, och hans bleknande och rodnande, hans förfärliga tummande af sin söndagshatt, gaf nogsamt tillkänna för den räfsluga patronen, att den arma Gunnar anade hvarom frågan skulle blifva, och under hela det tilltal, mera allvarligt än just förebrående, som hans husbonde höll till honom, såg han aldrig upp, ej heller svarade ett enda ord, men när patronen ville att han skulle bekänna, samt ville affordra honom löfte att gifta sig med Lena, i hvilken händelse han lofvade honom ett mycket godt torp, hvars åbo just skulle afflytta derifrån den kommande våren, då förblef Gunnar lika stum, och kunde på intet sätt förmås till någon bekännelse, och blef allt mer och mer ståndaktig i sitt förnekande, när patronen började, först att brumma och befalla, samt derefter att pocka och hota. Efter nära en timmas pinligt förhör fick han ändteligen gå sina färde, när patronen började misströsta att någonsin «få bugt på Gunnar», och det första Bengt sade till honom, så var det:

– Nå, du har väl nekat friskt, vet jag?

– Åh ja! – svarade Gunnar med sorglig och modfälld röst, ty om han stod på sig, uppe hos den allmänt något litet hatade patronen, så sjönk modet, när han sedan befann sig allena med Gud och sig sjelf.

Söndagens middagsmåltid brydde han sig icke om, bara för att slippa se Lena och alla de andra, utan lade sig i stället, och lyckades somna in från alla sina, sannerligen icke så små bekymmer och samvetsagg. Men på eftermiddagen blef han plötsligt väckt af Lenas ohyggliga röst, som likväl bara antydde honom, att han *genast* skulle gå upp till mamsell Sara, emedan «hon ville *tala* vid honom». «Herre Gud!» suckade han för sig sjelf och ref sig bakom örat, «hvad sorg och olycka en kan komma uti, bara för det satans bränvinet, som jag allt ifrån denna dagen aldrig vill se mer.»

Med ändå tyngre steg än förra gången, gick han upp till den gamla, allmänt älskade och vördade mamsellen, patrons äldre syster, och som nu efter sin svägerskas död skötte broderns både hus, husfolk och barn, och detta allt, så fullkomligt väl, som endast dessa gamla tillgifna ogifta systrar kunna det göra. «Ack min Gud! hvilken pers jag nu får stå igen!» tänkte den stackars Gunnar, medan han gick trappan uppföre, och en lång stund stannade vid dörren, innan han beslöt sig att öppna den. Slutligen tvang han sig likväl att lägga handen på låset, och straxt derefter stod han inför den fruktade domarinnan; ty vår fruktan kommer lika ofta af kärlek och aktning till en person, som af räddhåga för densamma.

Den gamla mamsellen, som annars brukade se så vänligt på den unga, raska, alltid villiga och hjelpsamma Gunnar, och hvars vackra, rena och öppna utseende dessutom förmildrade hvarje blick, helst en qvinlig, hon såg nu allvarlig och högtidlig ut, som Fredrikas allravärsta domkyrka. Gunnar vågade nu långt mindre se opp, än när han stod framför den rödhårige, baksluge brodern, och när den gamla mamsellen i få, men allvarliga och grannlaga ord föreställt honom, icke allenast hvad han brutit mot Guds och mensklig lag, utan ännu mera att han så förhärdadt nekade dertill, då brast Gunnar ut i gråt, och när från en sidodörr kyrkoherden i församlingen, en särdeles älskad och aktad herde för sina får, och den af hvilken Gunnar, för få år sedan, lärt sin väl fattade kristendom, och emottagit sina första nådemedel, sakta och högtidligt trädde in i rummet och förenade sina ord med den vördade matmoderns, då motstod han ej längre samvetets högt manande röst, utan, glömmande alla Bengts välmenande råd, och sina egna, halft onda, halft ursäktliga föresatser, bekände han genast sin synd.

Men nu kom ett annat kapitel: Han ville *gerna* erkänna barnet, gifva Lena hvad som helst, som stod i hans makt, men – – – han ville under alldeles ingen förevändning gifta sig med henne.

Kyrkoherden och den gamla mamsellen föreställde honom förgäfves, att när man gjort illa, så måste man godtgöra detta *så* som Gud befaller, och icke *så* som man sjelf behagar, ty dermed sonar man hvarken Gud eller den person man förorättat. Den värdige prestmannen talade varmt och öfvertalande, och ynglingen tyckte sig åter vara förflyttad till den tid, då han såsom skriftebarn stod framför sin älskade lärare, och till altarrunden der han, af *dens* hand som nu talade, för sina aflagda heliga löften, mottagit Guds nåd, under form af bröd och vin. Minnen och känslor hopade sig öfver honom, han blef åter till barn och sade slutligen detta olycksaliga ja-ord, som band en black om hans fot och en sten vid hans hjerta, och som i framtiden pressade ångrens tårar så ur den andliges som den gamla mamsellens öga.

– Ja, nu är det gjordt! – sade Gunnar, med en viss stum förtviflan, när han, nedgående till drängstugan, råkade Bengt. De båda unga drängarne gingo ut åt samma, af rimfrost och månsken glindrande allé. Men hur olika var nu ej allt! De gingo båda tysta. Den ena hade ej håg att berätta, den andra hade ingenting mer att råda.

– Ja! här gingo vi i onsdags om qvällen – sade Gunnar slutligen – och olycklig tyckte jag mig vara *då*, men

se det var ett *intet* mot hvad jag *nu* känner mig. Jag minns att jag då tittade upp i himmelen och tänkte på Gud fader, undrade *om* det kunde vara *hans* vilja, att jag skulle ta 'na, och då tänkte jag riktigt, att om jag kunde se minsta molntapp på hela himlahvalfvet, så skulle jag tro att han ville't. Men aldrig *en enda* det fanns! Men se nu! Nu går ett stort, svart, besta-moln tvärs öfver månen, och se nu! nu vet jag med, att jag hade bli'tt fördömder, hade jag intet tagit 'na, för det sade kyrkherrn för säkert.

– Asch! – sade Bengt, som inom sig kände stor håg att derom vilja tvista, men som dock hade stor försyn att direkte förklara för lögn hvad «kyrkherrn» sagt, emedan äfven han var en af dennes skriftebarn, och hade vant sig att anse den vördade lärarens ord som kommo de från Gud fader sjelf. Stumma gingo de båda ynglingarne framåt. De hade inga af bildningens och förbildningens sofismer att trösta sig med. Sagdt var sagdt, och gjordt var gjordt, och med friheten tyckte sig Gunnar hafva förlorat icke en *del*, utan *allt.* Bengt, annars så språksam, kom sig icke ens för att fråga om några omständigheter af Gunnars samtal med kyrkoherden och sitt husbondfolk, och fick heller icke veta mer än att det skulle «ljusas»7 på sjelfva «jula-afta», som var på söndag, och att Gunnar till våren skulle taga emot Viken, ett stort, både godt och vackert torp, borta vid en större insjö.

– Nå men du måste väl åtminstone få ett rasande hederligt «bröllup», när du tar den maroggla' – sade Bengt efter en lång tystnad, men med sin vanliga glada muntra ton, ty tankan på bröllop hade ändå för ett ögonblick öfvervägt tanken på vännens sorg.

– Åh ja – svarade Gunnar liknöjdt, men ändå suckande – nog blir det sådant tids nog.

– När då? – frågade Bengt.

– Åh, till trettene eller så bort åt, blir det väl – svarade Gunnar förläget.

– Hoppsan! – sade Bengt tröstande – kanske det blir intet så tokigt i längda, fast det ser illa ut te' börja med. Nog ä' Lena ena dugtig och katig menn'ska, och nog kan ho' stå för ett hushåll, lell, och nog – – –

– Ack! slipper jag bara höra't! – afbröt honom Gunnar. – Du vet intet, och ingen ska få veta't hur litet jag kan lida 'na.

När Bengt fann att inga tröstegrunder ville hjelpa, föreslog han att gå hem och lägga sig. Gunnar följde mekaniskt med, men icke fann han något af sin vanliga goda ungdomssömn på sin stråbädd, denna natt.

---

Imellertid sutto herrskapet deruppe omkring sitt tébord, samma söndags afton, och man kom händelsevis att nämna eftermiddagsscenen.

– Jag vet icke – sade kyrkoherden – men sällan har det förefallit mig så *svårt* att fullgöra min pligt, som i dag. Det fanns något i den stackars ynglingens uppsyn, som förrådde en inre förtviflan, som han förgäfves försökte kufva, men som sannerligen kom mig att önska, att jag icke en gång ångrar den myndighet jag tog öfver honom, bestämmande öfver hans framtida öde.

Patronen rörde förtvifladt i sin heta tékopp, utan att se opp.

– Jag säger nästan detsamma som kyrkoherden – genmälte mamsell Sara. – Det bar mig rysligt emot att, enligt din vilja, min bästa broder, som annars plär vara så tolerant i dylika fall, söka att öfvertala den arma gossen till detta – ändå icke rätt passande – giftermål.

– *Min* vilja! Kors! Hur kan du säga så! – stammade patronen. – Aldrig har jag hört *dig* icke vilja hafva lika

mycket ordning i huset, du som jag; snarare litet mer än jag. Och alls ingenting opassande finner jag i detta giftermål, bönder imellan, helst när man hjelper dem på fötterne, efter – – – efter de båda ha' tjenat här i flera år. Han var minsann så stursk och oböjlig, den lymmeln, mot mig – fortfor patronen när de andra tego – att – – – att gjorde jag rätt så – – – så – – –

Men ingen fortsättning följde.

– Åh ja! – svarade kyrkoherden långsamt – jag kan just icke säga att i de åren, som skilja dem, ligger något så väsendtligt skäl att finna detta äktenskap opassande, ty – man ser ju så ofta bland allmogen, att hustrun är äldre än mannen, och att hjonelaget är ganska lyckligt ändå. Men jag vet intet huru det är: Denna Gunnar har alltid, allt sedan han var liten gosse och särdeles sedan han gick och läste för mig, legat mig så ömt om hjertat, och det var mig alltid en glädje att se in i detta rena, öppna, glada anlete, som alldeles återspeglade en själ och' ett hjerta, lika öppna, rena och goda. Hade den gossen fått studera, så hade det blifvit ett klart ljus, ty ljusare förstånd och klarare begrepp såg jag sällan hos någon så alldeles obildad, och jag tänkte alltid när jag såg honom, att vore han ej så lycklig i sin okunnighet, så kunde man sannerligen gräma sig öfver att vetenskaperne gått miste om ett sådant hufvud. Men nu såg han ju så genom-olycklig ut, och en flygtig tanka rann upp hos mig, att om han valt en annan bana, så hade han åtminstone kanske undgått *denna* sorgekalken, ty det svider i mitt hjerta att tänka, huru han blott af pligtkänsla skall förmå sig att förena sitt öde med den der Lena, som jag – Gud förlåte mig derför – aldrig rätt kunnat med, allt sedan hon för några år tillbaka flyttade in i denna församlingen, ehuru jag måste tillstå att jag vet ingenting ondt om henne.

– Ack då tycker herr kyrkoherden alldeles som jag – inföll mamsell Sara. – Hon är en rask och dugtig arbetsmenniska, det medgifver jag gerna, men hon har för mig en så vidrig uppsyn, att jag aldrig kan vänja mig vid det skarpa ansigtet, utan alltid, likasom skyggar undan för detsamma.

– Ack! sådana inbillningar! – sade patronen och steg upp, och gick otåligt fram och åter på golfvet. – Men det är så likt eder, j gamla ogifta möjungfrur. Ni kunna aldrig tåla vackra pigor, äfven om de skulle vara de allrabästa i sin sort.

– Ack! min värdaste herr kyrkoherde – sade mamsell Sara leende, och vändande sig till sin gäst – huru kan det komma till att *vi*, arma gamla flickor på öfverblefna kartan, *alltid* skola beskyllas att inom oss hysa den lede fienden: afund, helst på andra yngre och dejligare qvinnor? Troligen är det emedan vi sjelfva väcka så liten afund, utan fastmer en evinnerlig medömkan, blandad med en god portion förakt.

– Ja, så är det, – genmälte kyrkoherden – menniskorna döma om dessa varelser lika blindt, skeft och obilligt som om alla andra, och det kommer sig mest deraf, att *ingen* känner mer än sig sjelf, och de mesta göra detta dåligt nog, ty kände de sig fullkomligt sjelfva, så vore de säkert långt mildare i sina omdömen om andra.

– Nå ja, allt det der må ju vara hur det vill och som det kan – sade patronen, som just aldrig hade några öfverloppstankar från sin hushållning, och som nu, af sina särskilda orsaker, hvilka endast han sjelf kände, gerna ville hafva något annat samtal å bane – men säkert *är* att gamla mamseller och vackra pigor aldrig draga jemt, och derpå spela vi ett parti bräde, herr kyrkoherde.

Mamsell Sara, som nu för väl insåg att hon icke skulle kunna få tala några själfulla ord med den värdige prestmannen, svarade skrattande, och under det hon sjelf satte fram brädspelet:

– Ja ja, nog trodde jag mig kunna förtjena månget hårdt tillmäle, om just icke att afunda Lena sitt kolsvarta hår, sina penslade ögonbryn, sina skarpa ögon och granna ansigtsfärger. Nej minsann! Skulle jag afunda henne något, så vore det snarare den unga Gunnar, ty han har i alla tider varit min stora favorit.

– Ja ja, det tror jag nog! – sade patronen skämtande, och slog förfärligt i brädspelet, och ropade: troja-dus! Och nu blef ej fråga om annat än «fem band, och sinka-dus, och Jan» etc. mellan de båda herrarne; men mamsell Sara gick ut i ett af de andra rummen, der patronens barn, tvänne halfvuxna gossar, och deras informator sutto och roade sig. Till dem bar hon in en korg med äpplen, och skämtade med dem godt, gladt och vänligt, nu som alltid.

I huset hördes intet ett ord om hvad som skulle ske. Patronen var gladast slippa både *tänka* och *tala* om Lena och Gunnar. Mamsell Sara kände något motvilligt att berätta derom, förr än lysningen försiggått. Informatorn och smågossarne visste således ingenting. Lena hade fått sin vilja fram och ville till söndagen njuta af det andra folkets öfverraskning. Gunnar bara teg och arbetade, men sade icke ett enda ord, som han kunde undvika, och Bengt fann, tvärt emot sin vana, för godt att äfven tiga med något, som han kunde få berätta.

Aftonen före «Tommeda'»8 bad Gunnar om en del af sin innestående lön, samt om lof att få gå hem till sin gamla moder, och sedan till staden för att köpa «ring och begåfning»,9 dertill strängeligen uppmanad af Lena, och äfven af sin egen vilja; «ty,» tänkte han, «har jag tagit den onde i båten, så vill jag ock med heder föra honom i land, det må se'n gå hur det vill.» Om aftonen när Gunnar slutat sitt arbete, gick han således med tunga, långsamma steg bort till skogen, der hans gamla, honom innerligen kära moder bodde i en liten stuga, i hvilken Gunnar till en del uppvuxit, ty redan i hans barndom dog hans fader, som varit en rik egen hemmansbrukare, ifrån henne och en äldre broder, lemnande både dem och enkan i stor fattigdom, allt till följd af supande, hvarför Gunnar ock fått ett stort hat till bränvin, och ofta runno honom i hågen dessa moderns ord, när han som dräng flyttade till den rika patron på Grantorp: «Ja, ja, hade icke far-din (Gud gifve hans själ frid och nåd!) tyckt så mycket om det leda bränvinet, så hade du kunnat slippa att gå ut och tjena för, utan gått hemma hos mor-din, och skött om båd' henne och gården. Låt derföre se att du sjelf aktar dig för det le'a tyget.» Och nu! huru hade väl Gunnar följt detta välmenta råd!

Vägen var lång, och det var först helt sent på natten, som Gunnar klappade på moderns dörr.

– Miskundelig Gud! – sade den gamla, som alldeles icke väntade sonen nu på söckendagsaftonen. – Hvem är det, som går med karlasteg och så sent på natta bultar på mi' dörr?

– Åh, det är inga tjufvar – svarade Gunnar – utan det är bara jag. Låt nu opp för mig, käraste mor.

– Kors! är det du Gunnar! – utropade modern glad. – Vet du, jag blef så dann, att hvar blodsdroppa stelnade i mina gamla ådror. Men hvad kommer det till att du kommer så här dags? Jag väntade dig icke förr än juladagen, efter vanligheta.

– Åh ja, jag tör väl komma då med – svarade Gunnar, som väl visste *hvarför* det kanske låg den gamla goda gumman något litet om hjertat, att han skulle komma på juldagen, som vanligt. Och härmed kastade sig Gunnar, trött af dagens arbete, af den långa vägen i skog och moras, och mest ändå af sitt tunga sinne, på en gammal träsoffa, der han förr i sina gosseår alltid brukade att ligga. Här förblef han stilla några ögonblick, med sluten mun och slutna ögonlock, kaotiskt betänkande hur han skulle börja sin bekännelse för modern. Denna framgick slutligen till sonen, tog en brinnande töresticka i handen och lyste på honom in i ansigtet.

– Hur i alla verldar är det med dig, pojk'! – sade hon – du ser mig ända sjuker ut. Du är så blek som ett lakan. Du har fälle aldrig gett dig på det leda supanet, det illtyget?

– Åh nej! Det är väl annat f ...tyg till på jo'la,10 andra ugglor i måsen – sade Gunnar och satte sig långsamt upp.

– Miskundelig Gud! – utropade gumman ängslig. – Hvad är det nu? Intet ä' du körder från patron? Intet har

du fått huda full af stryk? Intet har du – – – men den gamla hann icke längre, förr än Gunnar reste sig upp till sin fulla längd, som var tre alnar och två tum, och förtrytsamt svarade:

– Jag! – – körd från patron! Jag! – – få stryk af *den!* Nej, jag ville intet rå' honom att sticka stad! – Åh nej, käraste mor! det ä' väl *annat* – fortfor han med sorglig, vemodig röst. – Det är allt illa ändå förspändt för mig. Vet j hvad! Eran stackars Gunnar är *tvungen* att gå sta' och gifta sig!

– Tvungen! – sade gumman, först litet förundrad, men, betänkande sig ett ögonblick, tillade hon: – Ja så, jag förstår, ja – det var visst intet just så bra, men så har väl äfven *det* en öfvergång.

Den gamla fann saken hvarken så svår eller så förvånande som Gunnar sjelf, eller som han trott hon skulle göra.

– Nå, med hvilken af herregålstöser'a ä' det då, ty någon af dem begriper jag nog det skall vara? Det må väl icke vara den der katiga Lena ändå? – sporde mor Ingrid.

– Jo *just* hon! – svarade Gunnar, djupt suckande, och berättade nu modern, ändå utförligare än till Bengt, «hela det satans supemötet i Aspås», som gjort hela hans ofärd, som han kallade det. Vidare, berättade han sin moder, för att, som han trodde, något litet trösta henne, att han fick ett godt torp till «Wafferdagen»,[11] fick hederligt bröllop på herregården och kanske annan hjelp derifrån äfven, och när han slutat tala, började den gamla följande monolog, ty vi måste bekänna sanning, att Gunnar låg med tillslutna ögon, och hörde icke mycket af hvad modern sade, ehuru han ingalunda hvarken föraktade det eller sof, utan snarare låg och jemnförde alla sina fordna rosendrömmar med den tistel- och törntäckta verkligheten, jemnförde den framtid han anat, mot den som nu låg och grinade mot honom, suckade och jemnförde. Under tiden ordade den gamla:

– Ja, ja! – suckade hon – äfven *här* var ju det satans bränvinet ändå med i spelet! Men, det kan gå bättre än en tror. Ja – Gud fader gifve dig lycka och fröjd i detta ditt äktenskap, likasom i allt annat, käraste min Gunnar! (Efter litet begrundande) Så – så – – i minnervecka således! Men hva' ä' de' för dumheter! Tocket kan man narra en pojk' med, men intet ett gammalt qvinnfolk. Men, kanske du minns galet? Åh ja, gör du så! Och torp får du, som ä' mycket godt. Och bröllop får du, säger du ju, på herregåln, och dansepenga[12] tör då bli hederliga nog, och så ska du ta' emot Vika till våren, men se dertill ska du ha båd' ko och annan utredning, men se det blir kanske för dansepenga', och nog kan Lena rida för rusthållet, som man säger, det ä' intet farligt, det ä' jag intet rädd för, och intet kan hon vänta sig snart, just; – fast, det kan just ingen rätta sig efter. (Efter en liten tystnad) Nå menar du jag blir buden på bröllopet?

Denna sista fråga gjordes i en högre och litet bestämdare ton. Gunnar väckte till och sade:

– Ja bevars, kära mor, det blir j säkert.

– Ja, då får du sannerligen – yttrade mor Ingrid – bedja Lena om en ny udd till mitt gamla lin,[13] och ett annat band till mi' hvita bindmössa, för annars kan jag slätt intet komma dit, bland en sådan myckenhet af folk.

– Åh nej, käraste mor! visst intet vill jag be' Lena om någonting, utan då vill jag tusen gånger hellre köpa er de der sakera i morra i stan.

– Åh kors, intet ska du ta' dina stackars små penga' till det slarfvet, dem behöfver du nog ändå, och mer te' om du hade.

– Åh lappri! de räcka nog te' det som jag ska ha' i morra i sta'n, och se'n blir fälle någon råd – svarade

Gunnar likgiltigt.

– Lä' mej se! Hva' ska du köpa allt i morra? frågade den gamla.

– Jo, – svarade Gunnar, allt med den rysligaste liknöjdhet – det ska' väl bli *ring*, och så *bok*, och så *handskar*, och så vill ho' partu ha en silkesduk.

– Tyst! – sade den gamla hjertliga modern, och skyndade bort till ett gammalt, af ålder kolsvart skrin – Tyst! sölkeduk ska' du få af mig! Och den som ä' granner till! Vill du kosta på mig båd' *udd* och *band*, och en smula snus dessutom, så ska' jag hjelpa dig med begåfvinga, och du ska' få sölkeduk som förslår nå't!

Och härmed framgick den gamla till spisen, tände åter på en blossande töresticka, och uppvecklade triumferande något, som hon hade i handen, och lyste derpå med stickan, framgående till Gunnar, som alltjemt låg på den hårda trädsoffan.

– Ser du baraste! – sade den välmenande gumman, hållande den brinnande stickan i mun, och Gunnar såg verkligen ett mörkt skynke, väl icke förslitet, men alldeles förlegadt, och hvarpå ej en enda färg kunde urskiljas, utan såg alltsammans gråbrunt ut och talade sjelft om sin höga ålder.

Gunnar tog i den gamla halsduken, vände litet på honom, och det gjorde honom så ondt när han nödgades säga:

– Åh nej, käraste mor! Behåll eran silkeduk sjelf. Den är nog galant, det förstås, men se Lena: ho' vill väl ha' det som lyser i öga'. Det ska fälle vara båd' rödt och grönt och gult och alla färger i den.

– Åh! – svarade modern litet förtrytsamt, ty hon hade alltid satt ett högt värde på denna «sölkeduk», som hon *sjelf* fått i «begåfving» i fordna dagar. – Jag tycker ho' lyser nog sjelf med de der kolsvarta öga' och röda kindbena, och ramsvarta benade håret, att hon kunde väl ha litet mörkvulna kläder, nu när ho' ska bli' ena torparehustru. Jo, jo! – suckade den gamla, under det hon åter högst sorgfälligt hoplade och inlade sin klenod, allt med sin flammande sticka i mun – jo, jo! högfärdig och fåfäng det tör hon nog bli, stackars min Gunnar!

Gunnar suckade, men om han just tänkte på högfärden och fåfängan hos Lena, det kan man icke så noga bestämma, eller om icke detta uttryck: «stackars min Gunnar!» från moderns läppar uppjagade sucken ur sonens bröst. När man lider, så suckar man när man *blir* beklagad, suckar när man *icke* blir det, suckar för *allt.*

Gunnar hade redan ätit sin «qvällsvard» innan han gick hemifrån. Modern hade dessutom rätt ingenting att gifva honom, utom ett par sura äpplen, som Gunnar tackade och tog, men icke åt upp, utan han lade sig, och – tack vare ungdom och arbete, ålderdom och trötthet: sömnen, denna nattens engel, steg ned i den låga stugan, och lade sitt välgörande finger på moders och sons öga.

---

Tidigt den följande morgonen stod Gunnar färdig att gå till staden, tog ett kort men vänligt farväl af modern, som än en gång varmt och innerligt välsignade hans «ingång och utgång», lofvade henne *säkert* att återkomma på juldagen, och att då hafva med sig båd' *udd* och *band* och *snus*, och sådant dessutom, som han *alltid* brukade medföra på juldagen.

Inkommen till staden, gick Gunnar först till guldsmeden, tummade och beså g hans ringar, men lät den säljande sjelf leta ut en som passade med det dugtiga «märket», invecklade den i en papperslapp och

betalade den 25 procent mer än den var värd, under ett af guldsmeden stereotyperadt skämt, som denne brukade vid alla tillfällen, då unga vackra drängar kommo och köpte vigselring. Denna var af silfver, förgyld, och i trenne stora krusiga vågor, så att den såg nästan ut som tre ringar. Derefter gick kan till bokbindaren och bad att få en «granner bok med fodderal» och fick det äfven, men som bokbindaren var en torr tvärvigg, så slapp han allt obehörigt skämt, utan betalade bara sina 2 Rdr och gick vidare till handelsman Bäckrot vid torget. Der stod en liten mamsell i boden, som Gunnar kände, emedan han ofta varit der i ärender för både patron och mamsell Sara.

– Ja – sade Gunnar förlägen, när han kommit fram till disken – nu skulle jag väl ha' *handskar* och en granner *silkeduk* och en *udd* och ett *mösseband.*

Mamsellen tog artigt, vänligt och leende reda på denna något gåtlika begäran, under det hon ideligen och beständigt svarade andra bondgubbar och bondgummor, som frågade hvad «fisken kostade i år» och «sirapen» och «julekryddera» och «formeljusa», ty «på Tommedag är marknad i hvar stad», säger ordspråket, och sanningen är: att förr än då förser sig icke allmogen med sina små förnödenheter till julen, nemligen fisk, kryddor, ljus, snus och tobak. När Gunnar således vandrade vägen hemåt, helsade han beständigt på sina bekanta, som dels åkte, dels redo eller gingo förbi honom, hvar och en med en fasligt ful, lång och krusig torr fisk, kallad *rokka*, ett ljus fästadt i hatten, och för resten ett mer eller mindre rödmasigt ansigte, dels af den temligen hvassa kölden, dels af det allestädes närvarande bränvinet.

– Kors! hva' han såg lång ut i syna! – sade många af dem som mötte Gunnar, men mången hedersgubbe såg icke allenast *en* Gunnar utan ofta *två*, och hade solen behagat visa sig på denna Decemberdag, så hade de säkert sett dubbla solar äfvenledes, och derefter alldeles ingen, när de tunga ögonlocken snart föllo tillsamman.

Så fort Gunnar hemkom, sprang han genast upp på loftet och hängde upp helgdagsskruden, pådrog hvardagskläderne och gick, ehuru sent det var, till arbetet.

– Nå, du? – sade Bengt frågande.

– Ja, du! – svarade Gunnar – Nu ä' *det* beställdt och uträttadt.

Och dervid förblef det, ty Gunnar hade nu lika litet håg att språka och skämta, som han förr gerna gjort detta.

Julaftonen var en förfärlig dag för Gunnar. Hela förmiddagen var han osynlig, man visste ej en gång hvar, och till middagen var det knappt möjligt att få honom in i köket, för att, enligt allmän gängse sed, på julaftonen «doppa i grytan»,14 ehuru han ej smakat det ringaste till frukost. Vädret var kallt, luften snödiger, mulen och tung, så att blott ganska få från herregården varit i kyrkan, men dessa *få* voro alldeles nog för att vid sin hemkomst basunera ut, att «Gunnar och Lena ramlat utför predikestolen».

Lena gick stolt och yfdes som en kalkontupp, men Bengt måste *draga* in den stackars Gunnar i köket, och när han var väl ditkommen, slutade aldrig skämtet och speglosorne, och – – det allra värsta af allt: man tyckte sig nu hos Lena bemärka *något*, som man förut icke sett, och som Gunnar allra minst kunnat begripa, om han just betraktat henne, men det gjorde han ej, utan tog de andras prat för vanligt grofkornigt bondraljeri. Lena började småningom blifva mindre stolt och äfven något litet blygas för allt som sades, och – som hon med hela ett lidelsefullt och åt en otyglad böjelse öfverlemnadt qvinnohjerta verkligen älskade den unga vackra Gunnar, började hon något försöka att med goda ord och vänlighet besegra hans rysliga köld, ty att hon med enträgen kärlighet, och dessimellan med hvassa, bitande ord icke vann något, det hade hon längesedan kommit underfund med, och ville nu gerna göra *allt* för att Gunnar skulle visa sig henne

bevågen, och för att det andra husfolket ej skulle få säga att: «den stackars Gunnar var nödtvungen» att gifta sig med henne. Sålunda gick hon om aftonen, när tjenstfolket efter slutad afsjungen psalm uppstigit från sitt rikligen lastade julbord, bort till Gunnar med ett helt knyte i handen, och sade skyggt och vänligt:

– Käre Gunnar! du ska' väl nu, som vanligt på juledagen, gå hem till mor-din i morgon bitti'. Helsa henne då så mycket frå' mig, och be' henne vara så go' och hålla till godo *min* julehög äfven, ty jag har väl nu ingen närmare att ge åt. Mor och syster mina äro för långt borta; det vore godt bref råkade dem, så systermi' åtminstone kunde komma hit till – – – till vårat bröllop.

Den sluga Lena visste att modern var Gunnars ögonsten, och att hon på denna väg skulle lättast röra Gunnars hjerta, samt att hon äfven skulle stå i en vacker dager för honom, om hon kunde inbilla honom att jemväl *hon* kände tillgifvenhet för *sin* moder.

– Tackar så mycket! – sade Gunnar och skrapade med stor förlägenhet på foten, och tog både med och mot sin vilja detta knyte, som innehöll den vanliga «julehögen» eller de fyra olika sorter brödbullar, som hvar och en får, ett tjockt julljus, samt några bakelser, äpplen och annat smått, allt af aftonens välfägnad.

---

Juldagsmorgonen var ovanligt klar, blid och vacker, utan att derföre hafva töväder med sig, och som Bengt bedt sig lof att få följa med Gunnar, anträdde de båda ynglingarna sin gång redan i tidig otte, eller långt före dager, men som nedanet blänkte klart, rent och ljust mot den nyfallna snön, hvilken icke kommit i mängd, utan endast litet och jemnt, för att till julen städa den gamla smutsiga jorden, och som vägen väl var vild och obanad, men ovanligt vacker, hade denna morgonvandring ett visst poetiskt behag, som ingalunda undgick äfven dessa obildade varelser, för hvilka *ordet* poesi väl icke fanns till, men hos hvilka sjelfva elementet så mycket mera egde rum.

– Kors en sådan vacker och grann julotta! – sade Bengt – Jag tror jag såg aldrig maken!

– Du sa 'et just! – svarade Gunnar – Nej icke heller jag, och vet du väl Bengt, jag hade stor lust, för min del, att gå till Norrlanda kyrka. Krokvägen blir intet så fasa stor, och jag tycker just det skulle vara något herrligt och roligt att på denna gudomeligt vackra juldagsottan höra Guds ord och se alla ljusen brinna, och så höra oljeverket som är mi' lust alldeles, och du vet de har tocket i Norrlanda, fast vi aldrig maktat 'et i vå'n socken.

– Ja topp! – svarade Bengt, och de båda unga började att ansenligt förlänga sina steg, ty ehuru Gunnar talat om krokvägen såsom obetydlig, var den ändå sina goda tre fjerdingsväg, ett för allt.

– Gud ske lof och tack att du något *vill!* – sade Bengt efter en stunds tyst och raskt framgående. – Sannerligen var jag icke riktigt rädd för dig i a'ra veckan. Du gick ända som *en*, som går och lurar på att göra af med sej. Jag tackade sannerligen Gud för hvar enda qväll som du kom in och lad' dig i drängestufva, för jag frukta' alltid du skulle intet komma, utan hänga i ett träd, eller ligga i en måse, eller ha skjutit ihjäl dig med di' bössa, när måran kom.

Gunnar gick och teg.

– Ja, ja, nog gick du och tänkte på något slikt, det slår mig aldrig fel – fortfor Bengt, som af Gunnars tystnad stärktes i sin rysliga förmodan.

– Åh nej – svarade, efter något besinnande, Gunnar – *så* ogudaktigt tänkte jag väl icke, fast jag mången gång bad Gud om dö'n, som om en Guds gåfva. Nej, sjelfspilling blir jag väl aldrig, när jag inte blef 'et när

far dog, och bror min kom i olycka, och allt det vi egde brann upp, och det *allt* för det leda bränvinets skuld. För ser du, far hade den fule vanen te' å supa, och den lärde han till Jonas, och Jonas förföll i all slags last och elände, och gick ute och dref i byggda, vi visste aldrig hvar. Men så kom han hem en qväll och såg så fasligt förstörder ut, och då hade vi intet sett honom på flera månar, och han såg sig om i hvar vrå i stugan, som om han varit rädd för något. Mor bjöd honom mat, men han pockade bara på bränvin, och så kom flaska' fram, och så satte de sig till att supa, båd' far och Jonas, och det varade tills långt fram på natta, så båd' jag och mor, se'n vi förgäfves gråtit och bedt dem, fick gå och lägga oss. Slutligen trillade far under bordet. Då vaknade vi, (ja mor hade aldrig sofvit,) och det var med stor möda, som mor och jag hjelpte'n i sängen, för se Jonas bjöd intet te' att hjelpa till. Och då bad mor honom så obegripligt, och med så ömma ord, låta bli' att supa mer, utan gå sta' och lägga sig jemte mig i soffan, men det sade han abslut nej till, och var inte just så mycket supen, för han tålde obegripligt, utan när bränvinet var slut, svor han litet öfver det, men tände sedan på fars tobakspipa och gick ut. Vi trodde han skulle snart komma igen och lägga sig, så vi lät dörra stå oläst, men han kom intet, utan vi somnade ändteligen. Men miskundelige Gud, ett sådant uppvaknande! Hela stugan stod i ljusan låge, fähuset och ladan var redan nerbrunna. Det var med yttersta möda mor och jag kunde släpa ut far, och litet af hvarje ur stugan. Vi fick lägga far ute på kalla marken, för han sof som en sten, och Jonas fanns ingenstädes. Men du må tro, käre Bengt, detta var *ändå* intet det värsta: dagen efter att elden gick öfver oss, så dog far; och samma dag tog de fast på Jonas, som hade rymt ur länshäktet, samme dag han skulle föras hemåt te' tinget för att få sitt straff, och det var *derför* han inte ville ligga i stufva' utan gick ut och lad' sig på hö-rännet, och har väl med sin pipa kommit att tända på, för elden hade kommit från fähuset, det syntes af vind. Fäet15 hade han då kört ut lell, det var det enda han tänkte på, innan han sprang sin väg, men han trodde väl aldrig att elden kunde gå till manhuset, ty så elak kan jag aldrig tro han var. Och nu skall jag säga dig, att den dagen då far jordades, och då mor inte hade så mycket hon kunde luta sitt hufvud emot, och då de kommo hem från tinget och berättade att Jonas, som de ånyo haffat, hade slitit spöstraff, då gick jag bort till en stor, djup brunn, som vi hade, och der stod jag en lång stund och gapa ner i brunn, för se! jag hade intet gått och läst då ännu, och Gud förlåte mig de tankar jag då hade, ty *de* va' intet go'a, och när jag intet *då* häfde mig i brunn, så gör jag det väl icke *nu*, när jag har bättre vet', utan trökar me'et hur svårt det känns och tycks.

– Kors! – sade Bengt förvånad – den paschasan har du aldrig talat om för mig förr. Nog har jag väl hört att det brände för er, och att du hade en skälm till bror, som se'n blef död, men intet visste jag hufvert16 allt der gått till.

– Åh nej – genmälte Gunnar – det var minsann ingenting roligt att tala om, och jag hade intet talt om det nu heller, om det intet varit så längese'n, alltihop, och om jag intet velat bevisa dig, att sjelfspilling blir jag aldrig, när jag inte blef 'et *då*.

– Var det då verkligen di' mening, att vräka dig hufvestupa i brunn – frågade Bengt förvånad.

– Ja, kontant min mening.

– Nå hvarför gjorde du 'et intet då?

– Jo, det vill jag äfven säga dig: det va' minsann intet mi' förtjenst, utan det var ena lita hynda jag hade, som hette Zemire, som kom och nafsa mig i bena och småskällde, och ända som helsade mig från mor, som jag höll så förfasligt utaf, att det nästan var för att slippa se hennes lidande, som jag ville göra utaf med mig, och då när hynda så der alldeles som helsa frå 'na, då började jag först att kunna gråta, och grät så obegripligt, och då gick Zemire före och jag efter, och hon såg sig bakefter för hvart steg hon tog, om jag skulle vara med, och det va' ända rörande att se, för det var som skulle mor bedt henne göra allt det der. Och så kom vi Zemire före och jag efter, bort till ett eländigt brygghus eller kölna, som vi hade, och som intet hade brunnit, och der satt mor på ett litet skrin, som vi lyckats få draga ur lågorne när stufva' brann, och hon gråt så, men

när jag kom då slog hon armarne om mig, och sa' att hon ändå hade mig, och tackade Gud så innerligt för det, och då var jag så genomglad, att ej ha vräkt mig i brunn, och gett henne den sorgen på köpet. – – Men nu ska' vi väl intet tala om så'n bedröfvelse mer. Gud ske lof det är *förbi*, som bäst är, och om jag nu bara kunde utreda mig, och ske rätt med det der Vika och – – med Lena, och så jag kunde få ta' mor till mig, så hon slapp sitta der oppe i skogen, så ensam och hjelplös, och att ho', Lena, blef mensklig mot mor och intet hundfila 'na, så kunde det väl kanske gå för sig på längda. Eller tror du intet det, du Bengt?

– Jo, serra tre! hva' jag det tror! – svarade Bengt, som hade en obeskriflig håg att bara åter få se Gunnar glad och munter, och som dessutom längeseden vänjt sig vid tankan på giftermålet, och som i allmänhet hvarken tänkte länge eller mycket på hvar sak, ej heller sörjde länge eller mycket öfver någonting. – Der i Vika – fortfor han – kan du få 'et rasande bra och galant, och dräng ska du ha' för herrgårdsdagsverkena, och då vet du att jag ä' så god som en annan, och då ska' jag säga mig upp i vår, och så ska' jag komma till dig till hösten, och det ska' bli fasa galant och roligt, och ä' vi två, nog ska vi förmå hålla Lena i skinnet, så ho' intet blir alltför oregerlig.

Gunnar teg en stund, men derefter sade han:

– Nej, Bengt! vet du, det ska vi intet göra ändå. Först på låt det, som sagdt var, så roligt och galant, att du skulle bli dräng åt mig; men vid nogare påseende, så passerar det slättes intet. Nej, det blir aldrig bra i längda, att *du* skulle vara dräng och *jag* husbonde. Vet du dertill ä' vi för goda vänner, och *tyckte* jag något, så skulle jag endera tiga me'et, eller ock skulle jag säga't, och då blef du arg, och då blef jag med arg, och så kom vi ihop och gräla om 'et, och så blef det kif, och så flytte du, och så vore vänskapen och glädjen all. Nej, du! – Dräng skall jag nog ha, men intet skall det bli min bäste vän, utan den vill jag då och då ha' som främmate, och fägna'n med allt som i huset kan finnas. Och dessutom kan du väl veta hur lita lön och skral kost man skall få utaf en fattig torpare, emot på herregåln. Nej du! det kunde bli'tt en fasa skillnad, som pinat båd' dig och mig. Bäst som är.

När Gunnar sade detta sista ord, rann honom likväl i hågen minnet af denna Lena, som han omöjligen kunde lära sig fördraga, och han suckade djupt och sorgligt, men redan af denna manliga, underkufvade sorg, som icke vill beklaga sig, icke ens vill blifva beklagad.

– Åh kors! – svarade Bengt litet misslynt – det tänkte jag skulle bli' så bra, och att du skulle tycka så mycket om'et. Men kanske du har rätt ändå. Du ä' nog klokare än jag, det finner jag ofta, utom när du lät Lena dra dig i ofärd.

Gunnar svarade intet. Han kunde numera ej ens tala om sin olycka. Den var stadfästad, den lönade ej tala om. Gunnar var af dessa få varelser med så ljust förstånd, att han af instinkt lärt sig ordens värde, och lärt sig att icke begagna sig af den ljudande malmen, när den till intet båtade.

Men nu hade de båda ynglingarne genom snö, kärr och moras letat sig väg genom skogen, och voro nära den omtalade kyrkan, hvars orgeltoner redan kommo dem emot på den lugna klara vintermorgonen, ännu endast upplyst af de tusentals nattliga himlaljus, som alla inom kort skulle vika för dagens enda mäktiga stjerna.

– Gode Gud! – sade Gunnar, hälften för sig sjelf, hälften till Bengt – hvad det ändå är vackert att så der komma fram från mörka skogen, och då se hur klart det lyser ur den gamla kyrkan, genom alla de höga, bågiga fönstren, och så höra psalmerne och oljeverket som ljuder derifrån. Jag tycker alldeles att jag vill gråta, och Gud vet hvad det skulle vara för *ondt*, som intet gaf sig litet för en tocken syn, och så sången och oljetonerna tillika.

Bengt suckade andäktigt, och kände väl *till någon del* det samma som Gunnar, men troligen långt mindre djupt och innerligt. Tysta, och med hattarne för mun, trädde de in i helgedomen och blefvo stående på

gången, alldeles midt emot predikstolen, dit en ung man just nu, sakta och högtidligt uppgick. Han talade kraftiga och innerliga ord till det församlade folket, talade om dettas dyra och heliga pligter mot Gud och likar, och när Gunnar i daggryningen gick utur kyrkan, var det med full föresats att «tåla Lena, och *försöka* att älska henne». Men huru han härmed lyckas lemna vi derhän. Dylika föresatser äro måhända bland de *allra* svåraste att gå i land med.

Solen var redan öfver bergkanten, när de båda unga drängarne ankommo till Gunnars moder, som satt allena och inkrupen vid spisen, sakta sjungande ur gamla psalmboken, och någon gång dessimellan blåsande på kolen i spisen, att de ej skulle alldeles slockna.

– Se der är du ju! – sade gumman glad, då Gunnar och Bengt inträdde. – Jag trodde intet du skulle komma i dag, efter du var här så nyss.

– Kors, jag *sa' ju* att jag ändå skulle komma som vanligt – genmälte Gunnar, nästan litet förtrytsamt öfver den gamlas tvifvel.

– Åh ja, j unga plä'r säga så mycket och uträtta så litet – sade mor Ingrid, och helsade med detsamma på Bengt, sägande ett vänligt: Guds fred, Bengt! Hur står det till med honom? God jul, mina barn! Hvad ska nu gamla Ingrid fägna er med på julada'n! – Ack! – suckade hon – det är ej nu, som i våra välmaktsdagar! *Då* kunde jag haft *något;* nu är det intet eller litet nog.

Gunnar suckade helt djupt, och sjelfva Bengt kände en tår vilja bryta fram, vid tanken på detta arma hushålls olycka och undergång, som han så nyss hört Gunnar berätta om.

Men snart återkom en sort af munterhet, framlockad af Bengt, hvars tårar ofta kunde hänga öfver en gapskrattande mun, och han började nu prata tok för «muster Ingri», hvilken, vi måste bekänna det, gerna lyssnade till den lefnadslustige ynglingen, för hvilken verlden med alla dess stora och små bekymmer dock var «just ena lita rolighetsverld» såsom han sjelf brukade uttrycka sig, när han var rätt uppspelad och munter. Ynglingarne framtogo sina knyten, och med hjelp af litet smör och litet uppkokad mjölk, fingo de båda trötta vandrarne just ett läckert mål. Gunnar fick ett alldeles utomordentligt beröm af mor Ingrid för «udden» och det nya «mössebandet», hvilket allt gumman betraktade i alla de dagrar, som den lilla stugan erbjöd, koleldsdagern icke att förgäta.

I skymningen, innan de unga drängarne återvände hem, talade man litet, men icke mycket om bröllopet, som skulle stå på «trettenda'n», och man kom öfverens, att Bengt skulle komma och hemta gumman, som icke «hittade vägen i skogen på egen hand», och Bengt sade:

– Ja varsch! Det ska gå som en dans, och Ingri-mustera ska få klänga som e' get i bergsskrefvora, och jag ska' ta' tag i 'na när ho' vill dötta omkull, så vi intet får något graföl midt opputi brölloppasuset, för det vore fali' ledsamt och tråkigt, det.

När de gingo på hemvägen, sade Bengt till Gunnar:

– Jag tycker du skulle ha' tröstat kärringa litet mer, när ho' grät och sa' att nu kommer du *än* längre bort, och nu får ho' *aldrig* mer se dig, och tocket. Jag tycker du skulle sagt 'na att du skulle ta 'na till dig i Viken.

– Åh nej, – genmälte Gunnar – det var intet värdt. Nog vill jag väl se litet först hur Lena beter sig, för aldrig, nej *aldrig* skulle jag tåla om hon vore stygg mot mor, utan då komme vi ihop med besked. Nej, jag tackar! Jag vill se först hur allt hampar sig, innan jag flytter på gumman.

---

Julen förgick som vanligt, men allt som Lena såg det manliga och allvarliga i Gunnars uppförande, och som så alldeles kommit på en gång, ifrån att han var den yraste och gladaste pojke, så skyggade hon nästan undan för hans ofta stränga blickar, och bjöd på allt sätt till att vara honom till behag, och han började tro att «Lena ändå kunde vara en beskedelig menniska,» fast han hade så «grufligt svårt att lida 'na».

En annan svår pers hade Gunnar äfven haft på denna tid mellan jul och trettonde, men äfven öfverstått den. För att göra den begriplig, måste man gå tillbaka i tiden ett långt stycke. Han hade nemligen för något år sedan, när betjenten var vid beväringsmötet, «borstat och blankat» åt informatorn, en ung älksvärd man, med rent hjerta, rena seder och ljus blick öfver tingen. Magistern hade tyckt mycket om, och särdeles fästat sig vid sin nya uppassare, och då denne, kort derefter insjuknade i skarlakansfeber, var magistern ofta nere hos honom, pratade med honom, och gaf honom till och med böcker att läsa uti. Nu förargade det magistern outsägligen, att man skulle pluttra på hans favorit «detta infama, otäcka stycke», ty så kallades Lena af magistern, kanske ej så alldeles utan skäl. Magistern, ung och frihetsälskande sjelf, tyckte att en dylik olycka skulle vara värre än alla andra. Han föreställde patronen detta ganska frimodigt, men denne slog alldeles till döförat, skrattade, fast detta gick dåligt, och sade: «Det är ju nu allaredan *lyst.* Det lönar ej mer att tala om.» Han föreställde den gamla, hederliga och kloka mamsell Sara orimligheten och det motbjudande i denna förening, men hon svarade suckande: «Ack ja! hvad skall man göra! I ett stort hus, med mycket tjenstefolk, måste ordning och tukt råda. *Mig* bar detta äktenskap rysligt emot, men – – de äro nu nöjda båda, som det tyckes, och *lyst* är det dessutom.»

Magistern predikade för Gunnar, bad honom för Guds skull *göra om det*, medan det ännu var möjligt, men Gunnar svarade fast och bestämdt:

– Ja, det förefaller mig ofta så svårt, som skulle jag gå till döden, men – – jag har ju en gång sagt 'et. Kyrkherrn har en gång fått mitt ord, och Gud följakteligen med, och det *vill* jag ej svika.

Den unge magistern, något litet smittad af «Det-går-an»-epidemien, hvilken ännu icke hunnit blifva *så* modifierad, att den ej betydligt omtöcknade begreppen om *rätt* och *orätt*, talade vidt och bredt om huruledes, när man tog en maka, som man icke kunde älska, för hvilken man icke kände några *sympathier*, hvars inre icke stod i harmoni med vårt inre, och till hvilken endast pligtkänslan drog oss, m. m. dylikt, man då band en qvarnsten vid sin hals för hela lifvet; men den unge bonddrängen frågade lugnt, om det icke vore sämre ändå, att medelst mened och orättrådighet binda en qvarnsten vid sitt samvete, «hvilken säkerligen drog en till botten i längda», tillade han, och förblef fast i sitt beslut.

Den *bildade mannen* föreställde, tog en mängd argumenter till hjelp, som icke voro dåliga, icke otillbörliga, och framförallt högst ursäktliga efter hans sätt att betrakta saken, men den *obildade mannen* hade svar på allt, och hans motskäl voro så enkla, så rena; de voro demanter så alldeles brutna ur hällen, perlor så ögonskenligen hemtade ur musslan, att ingen, äfven den största solist, kunde förklara dem falska, och Gunnars sista ord förblef: «Ja, Gud gifve *samvetet* kunde tillåta mig att lyssna till magisterns ord, men det ryser tillbaka för blotta tankan att svika mitt eget ord, och jag *måste* stå dervid, gick jag än åt för 'et.»

---

Man sade väl nyss, att julen framgick som vanligt, men dessa ord måste man nästan återtaga. Julen var sig väl lik utanpå med sin hvila från allt arbete, sin oändliga myckenhet af bastant mat, sina långa helgdagar, korta dagar och eviga, ofta sysslolösa qvällar, men – – – själen för alla möjliga julnöjen, bland den talrika tjenstfolkspersonalen på Grantorp, den var alldeles förstummad. Förr var det alltid Gunnar som, biträdd af Bengt, uppfann alla möjliga lekar och upptåg, samt med sin fiol, hvilken han strök med ovanlig bondkonstfärdighet, satte dansen i gång, och sedan var den ifrigaste att sjelf fortsätta den. Gunnar hade af

naturen ett förträffligt godt öra, en stark och ren röst, kunde visor och sånger i oändlighet, och hade hittills alltid på sina fristunder och i skymningarne under julen, roat sina kamrater med dessa. Hans fiol var af honom sjelf och alla de andra högt skattad, såsom ett *non plus ultra* i «fioleväg» och der den hängde på drängstugeväggen, bredvid hans alltid laddade bössa, vågade ingen ens peka derpå, eller knappt titta ditåt, ty då visste hvar och en att den fick en ovän i Gunnar, och en dugtig tillrättavisning. «Låt bli' min fiol!» eller: «Låt bli' mi' bössa!» voro ord, så ofta upprepade af Gunnar, att de blifvit ett ordspråk i huset, som begagnades hvar gång någon ville förbjuda en annan att röra eller ens peka på en sak. Och en *rar* fiol var det ock, ty gick qvinten utaf, hvilket stundom hände denna fiol så väl som alla andra, så – – – sjöng Gunnar melodien med klar röst, och spelade en sort af sjelfgjordt ackompagnement på de tre strängarne, och sade efteråt: «Det är ju en dråplig tingst, min fiol – lell.»

Men nu hängde både bössa och fiol stilla och dammiga på väggen. Med bössan hade Gunnar, som egde ett mycket skarpt öga och var lycklig skytt, alltid brukat att om helgdagsmorgnarne «springa ut ett springande», såsom han sjelf kallade det, och då ofta från den djupa skogen kommit hem, lagom till kyrkedags, men trött och varm, med en god söndagsstek till mamsell Sara, hvarför han minsann ej föll, utan tvärtom: steg i hennes gunst. Men nu – – kom ingen hvithårig hare, eller mörkfjädrad fogelstek in i köket; Gunnar sprang inga springanden åt skogen, och bössan förblef hängande laddad på väggen, samt spelade blott en ganska kort och stum roll i ett drama under julen, hvilket likväl så när som på ett hår höll på att blifva ett sorgspel. För att redogöra för detta, måste man införa på scenen ett par nya sujetter eller passagerare, nemligen en rödhårig, ful, bakslug, elak och afundsjuk bränneridräng vid namn Olle, som en tid för längesedan försökte att behaga Lena, men utan särdeles framgång, hvarför han nu ej tålde henne, samt den rätt näpna kökspigan, lilla-Lisa, till hvilken Olle nu för tiden hade ett särdeles godt öga, dels för hennes rödletta glada ansigte och små finurliga pigsvängar, dels för att kökspigan ändå alltid *kan*, om hon det *vill*, med mat och traktat gynna den som funnit nåd för henne, och nu var bränn- Olle, såsom han gemenligen kallades, särdeles begifven ej allenast på det ymniga bränvin, som han sjelf hjelpfe till att förfärdiga i det stora konstbränneriet, från hvilket det rykte natt och dag på Grantorp, utan jemväl en stor älskare af *la bonne chère* (en ännu oöfversatt gallicism).

Men – – nu ville händelsen, och, man måste medgifva – olyckan för bränn-Olle, att Lisa, den lilla näpna lilla-Lisa, *alltid* lade de största fläskportionerne, de längsta korfbitarne, den köttfullaste syltan, och den flottigaste, bäst stekta pölsan på – – – Gunnars tallrik, samt öste alltid de mesta grynen i hans välling, de mesta småsakerne i hans soppa, och lade den tjockaste brödkakan till honom. Ingen, ej ens Gunnar sjelf (som alls intet brydde sig om lilla- Lisa) märkte detta så väl som bränn-Olle, men för hvar gång en sådan utmärkelse af lilla-Lisa förekom, växte Olles hat och afund till Gunnar, ty icke i *ett*, utan i *allt* stod denne honom alltid i vägen. Olle, utan hvarken öra, eller ton i halsen, trodde sig äfven om att kunna «spela fiol», men som han var supare, och således knappt hade kläderne på kroppen, ännu mindre några andra lösören, egde han visst ingen egen fiol, utan ville ofta med pock eller list bemäktiga sig Gunnars, men blef då alltid afspisad på så kraftigt sätt, att han vågade ej snart förnya försöket. Allt hvad som rörde Gunnar väckte således hans harm och afund, och nu äfven detta snart stundande bröllop, och att Gunnar fick eget torp, hjelp af herrskapet, m. m., för hvilket allt Gunnar gerna velat gifva halfva lifvet, om han kunde sluppit det.

När det sålunda lystes för tredje och sista gången för Gunnar och Lena, sade Bengt med fuktiga ögon, till sina kamrater i drängstugan, när han hemkom från kyrkan:

– Ja, nu är det gjordt! Nu är Gunnar så godt som gifta mannen.

Gunnar satt och såg dystert ned, tigande som en mur, borta på en aflägsen bänk.

– Ja – fortsatte bränn-Olle försmädligt – som sagdt va', nu ä' han så godt som gifta karlen, och Lena får nu

åtminstone *en* säker far till sin unge.

Gunnar såg hastigt upp, såg på bränn-Olle, men en hel åska låg i blicken, och sakta och högtidligt steg han upp, framgick till bössan, lade handen derpå och utsade med en ton, hvaruti låg ett superlatif af allvar:

– Säg intet *om* det der ordet, *en gång till*, du Olle!

Och Olle skuttade långt bort åt spisen, bakom Bengt och ett gammalt skåp som der stod, och bad sedan ordentligt om förlåtelse, förklarande alltsammans för «ett purt schåsande», men Gunnar svarade blott:

– Ja, jag, eller mi' bössa, ska' lära dig att *schåsa*, jag!

Gunnar hade det bästa och ömmaste hjerta. Han förmådde ej se en mask lida, och med vett eller vilja gjorde han aldrig någon lefvande varelse emot, men – – retade man honom, och sinnet i hast brusade upp, då visste han för ett ögonblick icke rätt hvad han gjorde, och då var det sannerligen bäst att akta sig för honom, ty i en sådan stund var för honom ett menniskolif ett intet, och till Gunnars skam måste vi, mot vår vilja bekänna, att han redan en gång sett sig tvungen att erlägga half mansbot, och hade detta ändå mera gifvit honom hat till bränvin, på hvilket han äfven då sköt skulden, men – – om Gunnar känt sig bättre sjelf, hade han hellre anklagat sitt rysligt häftiga sinne, hvilket kunde slumra lugnt hela långa tider, men som, en gång uppväckt, brusade förfärligt för en kort stund.

Snart blefvo dock Gunnar och Olle så der temligen goda vänner igen, ty om Gunnar var lätt retad, så var han deremot alldeles icke långsint, och som bränn-Olle var i hög grad falsk, kunde han ofta, när det var honom till något gagn, förställa sig och alldeles gömma sitt hatfulla, afundsjuka sinne. Således hände nu äfven att han under loppet af julen, och då han såg Gunnar liknöjd för fiol och allt annat, kunde bedja att få «spela ena lita stund helt vackert på Gunnars fiol», och fick nu gerna detta ibland, och det som var mer: Gunnar stod ej nu som förr, när bränn-Olle någon enda gång njutit samma nåd, allt såsom en äggsjuk höna bredvid honom för att akta sin klenod, utan nu lät Gunnar honom «struka och tappla» bäst han ville på fiolen, men gick merändels sjelf ut, hållande fingrarne i de ömtåliga, fina öronen, hvilka instinktmessigt ledo af de falska tonerne, och i dörren sägande: «Uschiana! Jag kan slätt intet höra på hur ledt du spelar; det skär som hvassa, eller snarare som slöa, knifvar igenom hela kroppen, från hjessan till fotabjellet.»

Och Bengt, han suckade, ty – tänkte han – när han intet bryr sig om sin fiol, utan låter Olle fälas med den som han vill, då står det illa te' me 'en.

---

Bröllopsdagen nalkades med stora steg. Den var, som vi veta, utsatt till trettondagen, och väntades med stor otålighet af alla, utom – – brudgummen.

Patronen var visst ingen god karl, men ingen rätt ond heller, betedde sig ofta som hade han varit en god, och – om det var slughet, uträkning, eller en liten släng af hjertats godhet, det kan man icke rätt bestämma, men i vissa fall var han verkligen hvad man kallar: god mot sitt tjenstfolk och sina underhafvande; ty på samma gång som han var en ytterst sträng och noggrann husbonde, hvilken höll hvar och en att arbeta och streta efter sin största förmåga, så var han äfven en, så der temligen rättvis och ofta ganska frikostig. Gunnar hade nu tjenat honom alltsedan sitt sjuttonde år, således i sju fulla år, först som stallgosse och sedan som arbetsdräng, samt på alla sätt väl uppfyllt husbondens åligganden, och *derför* skulle han nu hafva ett stort och hederligt bröllop. Lena hade tjenat i tre år på Grantorp, och hade godt beröm om sig, ergo – – – skulle äfven henne, framför verldens ögon, heder vederfaras, fast i mindre mått, men – – – som de *tu* skulle blifva *ett* numera, hade patronen sina orsaker att heller icke skilja på saken, utan bara att rekommendera till den egentligen verkställande makten, mamsell Sara, att ingenting skulle sparas, utan att det skulle «gå hederligt

till på detta bröllop», och dermed var mamsell Sara heller icke missnöjd, ty som hon var ytterst rättvis, midt i sin hjertans godhet och välvilja, och hon rätt aldrig kunnat tillvita Lena något annat ondt, än sin mindre goda uppsyn, samt ett och annat litet fiendtligt utfall mot sina kamrater, till följd af hennes häftiga sinne, men deremot alltid funnit henne både villig, ordentlig, noggrann och dugtig i sin tjenst, samt snäll med allahanda qvinnosysslor i ett hus på landet, så ville mamsell Sara äfven att detta skulle henne förskyllas med ett hederligt bröllop, och hvad Gunnar åter beträffade, så brukade hon om honom säga: «Jag *vet* att det är illa gjordt, att när man har en styrandes makt någonsin hafva en favorit, men när det finns någon som gör en till lags i *allt*, så är det svårt att låta bli.» Och Gunnar *var* ock hennes favorit. Qvick, villig, ordentlig och rådig var han alltid. Dertill nykter och ärlig, och slutligen var han, hvad alla fruntimmer i ett hus på landet alltid sätta stort värde på: han var temligt skicklig snickare. Gick något sönder, en säng, ett bord, en stol, eller behöfdes det en liten pall, låda eller hylla, eller var den tråkiga «väfbråten»17 i någon oordning, vips tillkallades Gunnar, som alltid genast förstod hvarom frågan var, och som, mamsell Sara till nöjes, alltid visste att afhjelpa saken. På lediga stunder hade han till sin gamla moder förfärdigat en så kallad karmstol och en «kärlahylla»,18 och Lena berättade numera ofta för sina kamrater om alla de husgeråd, som hon ämnade *låta* Gunnar göra, när de kommo till Viken; ty Lena var ganska fåfäng, och ville hafva så förträffligt som möjligt, ett fel som mamsell Sara nog såg och ruskade hufvudet åt, men som egentligen icke inverkade på hennes användbarhet som tjenare, och som, med Lenas egen raskhet, duglighet och förmåga, ej dessutom var så farligt. Man kan således om mamsell Sara säga, att allt hvad hon tillrustade för detta bröllop, skedde af rättvisa för Lenas skull, men både af rättvisa och *con amore* för Gunnars, och stora och dråpliga voro äfven alla dessa tillrustningar.

---

Redan trettondagen på ottemorgonen, när Bengt, drifven af en besynnerlig oro, steg upp klockan fyra och gjorde upp eld i drängstugan, saknade han Gunnar. Hans första rörelse, bifogad af ett sakta utrop af: «Miskundelige Gud!» var att kasta blicken bort åt bössan. Men den hängde der så fredlig bredvid sitt vanliga sällskap, fiolen, och Bengt drog en djup suck, dels af glädje häröfver, dels af sorg öfver att han snart, ej allenast der på väggen skulle sakna dessa tvänne gamla bekanta, utan sjelfva Gunnar, som värre var. Imellertid brydde han sig icke stort om elden, utan klädde i hast på sig och begaf sig ut för att först få reda på Gunnar, och sedan begifva sig på vägen efter dennes moder, som han lofvat hemta. När han kom ut på becksvarta morgonen, såg han sig litet om, tvehogse åt hvad håll han skulle styra kosan; men just som han stod och funderade som bäst, kom den gamle oxgubben, som hvarken helgdagar eller hvardagar glömde sina älskade oxar, eller försummade sina åligganden. Han kom nu med sin lykta i handen, och då han blef Bengt varse, sade han:

– Ska' helsa så flittigt frå' brugummen. Han ba' mig säga er, att han har re'n gått efter mor-si *sjelfver*, men han ba' att j ska' komma och möta'n omkring dagolsdags.

– Åh, det tror jag knappt jag bryr mig om – puttrade Bengt litet förtrytsamt – när han intet trodde mig om *såpass.* Visst var det godt slippa att släpa kärringeskråen genom båd' skog och snö och moras, men så tycker jag han kunde ändå betrott mej 'et.

Bengt gick åter in och lade sig, men kunde icke sofva.

Och hvarför hade väl Gunnar gått *sjelf* denna gång, då han så väl visste, att Bengt kunnat utföra detta hans ärende och företräda hans kall, och då han till och med kunde ana, att detta förfarande skulle stöta Bengt, som han höll så hjertligt kär?

– Jo! – – – magisterns ord hade ändå slutligen legat och grott i Gunnars själ, och Lenas beskedliga uppförande under denna sista tiden hade gjort detsamma, och af dessa båda motsatser hade ett besynnerligt

tvifvel, en tvekan och en oro uppstått inom ynglingens själ, som han föresatte sig att nedlägga i den moderliga famnen. När Gunnar gick ur drängstugan, tog han mekaniskt med sig så mycket penningar han egde, sin klocka, och ett par skjortor under armen, och när han gick ut genom drängstugudörren, vände han sig hastigt om, tittade i kola mörkret bort åt Bengts bädd och tänkte flygtigt: «Kanske ser jag honom aldrig mer, och då – – Gud vare med 'en! och kanske går jag aldrig mer i denna dörr, och då – – Gud vare mig nådelig!» Och dermed gick han, och det med långa, raska steg, oaktadt det grufliga mörkret, men han hade så många gånger, under dessa sju år, färdats denna väg, att hvarje steg till höger eller venster var honom bekant. Inemot klockan sex var han vid mor Ingrids stuga, och han bultade genast på den stängda dörren, ty han såg, att det redan lyste genom det lilla bräckliga fönstret. Och lyste gjorde det, ty mor Ingrid hade redan uppgjort en liten eld i spisen, och stod nu framför den, tvående sitt gamla anlete med «en gnista tusker såpa», för att blifva riktigt fin, ren och skinande på sin Gunnars «brölloppadag».

– Hvad! Ä' j re'n här, käre Bengt? – sade hon och öppnade dörren, men steg tillbaka, när hon såg Gunnar blek, och, som modershjertat och modersögat genast varseblef, med en ovanlig uppsyn, ett främmande ansigtsuttryck.

– Hvad i Herrans namn står på, att *du* kommer hit i *dag?* – utropade gumman och nästan vacklade baklänges.

– Intet, alls intet, käraste mor – sade Gunnar, och kastade sig uttröttad af den hastiga gången och de tankar, som jagat honom framåt, på den gamla soffan, strök det svettvarma håret ur pannan och blickade underligt omkring sig.

– Det skall du bara intet säga *mig* – svarade mor Ingrid. – Jag är för gammal och känner dig för väl, att intet se att något ondt är å färde, men se! jag kan intet säga *hvad* det är, det medgifves.

– Åh nej, mor! var nu intet så der rädd i otid, och stå nu intet och skälf och skallra tänder, utan kom och sätt er här, så skall jag helt uppriktigt säga er hur det är, och det är att jag vill tala litet ve' er just i dag, och derför gick jag Bengt i förväg.

– «Tala ve' mej!» och det just i dag! – – Ja, ja, det lär nog vara underliga saker du då vill tala om. Herre miskundelige Gud! hvad ska' jag *nu* vara dömder att höra igen! Aldrig än gjorde *du* mig ett ögonblicks sorg, och jag var nu ändå båd' nöjd och glad åt ditt giftermål, men jag ser grannt, att något smolk kommit i mjölken, och att du – – –

– Ack! – afbröt Gunnar – ibland ser j så många spöken midt på ljusa da'n, men se det ä' intet underligt för j har så mycket ondt utstått. Men se! om jag nu säger er, att det står alls ingenting på, att ingen vet, att jag gick hit, att allt är alldeles som det var, och att –

– Nå men *hvarför* kom då du och intet Bengt, som aftalt var? – afbröt nu modern.

– Jo, käraste mor, för se! – återtog Gunnar och torkade än en gång svetten ur pannan – jag vet intet huru, men jag har fått skrupler i hufvet. Jag vet aldrig *ändå* om – – *om* jag ska' gifta mig med Lena (modern gjorde en rörelse af förvåning) nä – nä – säg nu ingenting, förr än jag talt ut. Jag vet nog j ämnade tala om lysninga och allt. Men det skulle jag intet bry mig om; det kunde väl bli litet bråkande med, men det frågade jag intet efter, det ä' ju ändå bara menniskofunter för att folk ska' få veta att två villa giftas. Det gick nog för sig. Men – – deremot, se'n presten läst Guds ord öfver oss, se'n gick det intet an, det vet jag äfven, och derför ville jag tala med er, innan allt blef för sent; tala med er och fråga er, käraste mor till råds, för j gaf mig än aldrig annat än go'a råd, som Gud säkert tyckt om.

– Herre Gud! – sade modern ledsen men sansad. – Har då Lena varit stygg och elak mot dig nu på dessa

sista dar'na?

– Nej, det ä' just hvad hon *intet* varit – svarade Gunnar genast. – Hon har tvärtom varit beskedlig och bra på alla sätt, och det är just *derför*, som jag har ena tyngd öfver samvetet, för att jag *ändå* slättes intet kan med 'na. Och nu ä' jag rädd att jag ska' göra hela hennes olycka och min med, för en gång om vi ä' oupplösligt fastsmidda tillsammans (en tydlig reminiscens af magisterns föreställningar), så kunde vi bara få ett helvete på jorden ihopa, och bråka sönder hvarandra (item en reminiscens) och då vore det ju långt bättre ändå att göra slut på det nu, och då – – i det fallet – – då skulle jag bara gå mina färde, gå ut i vida verlden och söka mi' lycka, och betala för barnet allt hvad jag kunde förtjena, och – – –

– Ack nej, tala nu intet mer *så der* – afbröt honom ånyo modern. – Jag blir ända ängslig att höra't. Aldrig, nej *aldrig* hörde jag dig tala så besynnerliga saker! Och det slår mig *aldrig* felt, att icke någon *satt i dig* tocket, för slikt har *aldrig* kommit i ditt hufvud af sig sjelft. Du! du skulle bli' en bedragare och menedare! Rymma din väg och öfverge hustru och barn! Och det för – – (jag skäms att säga't) för att ho' ä' beskedlig och from! Jag hörde aldrig maken! Nej, min kära gosse! Du ska', som en *bra karl* egnar och anstår, stå vid dina ord och *försöka* att öfvervinna den der le'a afsmaken till Lena, när ho' ä' folklik och bra; och du ska' gå din väg framåt, såsom Gud styrt till det åt dig, och intet sätta dig opp mot hans vilja, för då går det dig så säkert illa i all din tid. Och hvad i all verld är det du pratar om att presten än ej läst Guds ord öfver dig och henne? Du talar alldeles, som skulle Gud *än* intet haft med saken att göra! Hvad är det för dumt och enfalldigt tal? Kan du eller någon företaga något, som Gud ej har med att göra? Berättar du icke menniskorne just i lysninga, att du är sinnad äkta Lena? Nå, ä'ke det med andra ord, att du talar om för dem hvad du lofvat Gud, henne och dig sjelf, och *derför* välsignar ock presten frå' predikestolen detta heliga äkta förbund. Minns du intet detta? Och minns du 'et intet, så minns jag 'et, och påminner dig om 'et nu, när tia är inne. Kors! – fortfor hon efter ett litet uppehåll, och då Gunnar fortfor att tiga – jag trodde *aldrig*, att tockna tankar skulle få makt med dig! Villrådighet, tvekan och vankelmod, s'en du en gång beslutat! Se det var likt Jonas, bror-din, den stackars förtappade gossen, som jag dag och natt ber Gud förlåta, men intet *dig*, som jag alltid trott så väl.

– Ack ja, käraste mor! tro mig *väl*, jag vill intet annat, det bedyrar jag – sade Gunnar, och stora tårar perlade i hans öga. – Det är just för att jag intet *rätt* visste, om jag gjorde *väl* eller *illa*, när jag gifte mig med Lena, som jag ville fråga er. Men nu vet jag 'et, för nu har j sagt mig 'et, och nu tror jag er, och nu vill jag gå mitt öde rakt emot, det må sedan bli sånt det kan, jag tröstar på Gud och er.

– Ja, gör du så, min käre, gode Gunnar – sade den gamla och torkade sina ögon, och var glad och nöjd att så lätt öfvervunnit sonens skrupler. Men ack! – – – en gång i framtiden, huru annorlunda tänkte hon ej då! Hur grämde hon sig icke att hafva med sin moderliga makt öfverröstat sonen! Huru kom ej då samvetet och spökade, och sade, att hon talat mycket för den goda saken, mycket för Gunnars väl, men – – äfven en gnista för sig sjelf, ty hon förstod mer än väl, att Gunnar ville blott pröfva hur Lena skulle bete sig, innan han tog den älskade modern under sitt eget tak, men att det alltid skulle gå dertill likväl, och se der! – – *der* var dock mor Ingrids eldorado för denna verlden. Men hur mången gång längre fram i tiden, ty mor Ingrids tid blef ej så kort, utropade hon icke, djupt suckande och tänkande på denna trettondagsmorgon: «O! jag kortsynta, inbillska, fåvitska menniskokräk, som skulle låta'n dansa efter min pipa och intet efter si' egna. O! jag usla synderska, som hade hans lefnadstråd i min hand, och som skulle så trassla till 'en!»

Men nu var det gjordt, och – – – Gunnar var nöjd, ty Gunnar hade icke tagit sina skrupler till svepskäl, utan det var hans verkliga uppriktiga hjertans mening att endast i detta göra hvad som var *rätt*, och som modern rådde till, alldeles liknöjd om sin egen håg och böjelse, hvilka icke heller hade någon egentlig riktning; ty Gunnar var bland dessa unga män, sådana det *kan* finnas och äfven finnes i alla klasser, hvilka aldrig känt

allmakten af en verklig kärlek, just emedan qvinnorne funnit dem så behagliga, att de kastat sig för hufvudet på dem, icke låtit dem söka och leta efter sig, och Gunnar, likasom alla dessa, trodde således, att han kunde styra sitt hjerta efter behag. – Det fanns något för mycket af «natt och morgon» hos denna gamla moder och denna unga son, ty den förra hade redan *glömt*, att man icke kan sätta betsel, stång och bredong på sin känsla, och den sednare trodde ännu, i sin unga kraft, att man kunde *allt* hvad man verkligen ville, och han hade nu föresatt sig att *vilja* älska Lena. Man får snart se huru han lyckas.

I dylika tankar, och några få ord i sammanhang med de förra, vandrade moder och son i sjelfva gryningen från den lilla stugan, som sorgfälligt lästes; men de hade icke vandrat långt, förr än de hörde bjellror och ett raskt trafvande af en häst, och snart hörde de äfven Bengts glada röst, som ropade emot dem:

– Se hvad jag kommer med! Kors jag trodde jag skulle hinna till stufvan, förr än j ginge ut, och derför har jag just kört bra friskt. Var det intet galant af patron, han skickade ned Magnus i morse, och sa’ att jag eller någon af de andra dränga’ skulle få ta Guppa och en släde, och hemta «svärmora» i. Sätt er nu uti Ingrimustera, så står Gunnar och jag på meden, så ska’ det gå så det ska’ sjonga efter ’et.

Den gamla var alldeles utom sig af glädje öfver det både hedrande och beqväma i detta uppträdande på herregården, och välsignade af uppriktigt hjerta Gunnars husbonde. Gunnar gjorde för moderns skull detsamma, men trodde ändå hvad han trodde, nemligen att första impulsen till detta, likasom till så mycket annat godt, som patron lät sitt tjenstfolk vederfaras, egentligen kom från mamsell Sara.

När de kommo fram till herregården, gick Gunnar in i drängstugan, och mor Ingrid fördes upp i pigstugan; men vi, vi vilja för ett ögonblick taga läsaren under armen och föra honom igenom den höghvälfda förstugan och uppför de breda, furstliga trapporne, upp i andra våningen af det gamla ståtliga gråstensboningshuset, som mera såg ut som ett slott, än en borgerlig boning, ty nu först finna vi tillfälle att underrätta om huruledes denna egendom var ett af de gamla, stora arfgodsen, som bördsaristokratien sett sig tvungen af konjunkturerne att öfverlemna i penningaristokratens hand, och som nu stod lik en mausolé öfver sin fordna inre och yttre prakt, öfver den ridderliga anda och högtförnäma ton, som der i fordna, längesedan förvittrade tider, rådde. Som det gamla huset var i temligen godt stånd, när patronen för en lapprissumma kom åt hela godset, brydde han sig icke med några onödiga reparationer och moderniseringar, utan lade ned penningar, der de kunde växa upp igen och gifva riklig skörd, nemligen på sjelfva jordbruket och landthushållningen, som här legat i stor lägervall, lemnande all prydnad och prydlighet till ett måhända aldrig kommande framdeles; ty om patronen hade ett utmärkt godt födgeni, så hade han deremot ett så mycket klenare skönhetssinne, hvilket äfven syntes i allt och öfverallt, ty detta får icke förvexlas med ordningssinne, hvilket åter utgjorde en af patronens förnämsta dygder.

Sålunda stodo nu de gamla murarne gråa och med mångfaldiga hugg af tidens tand, utvändigt, samt invändigt ettdera nakna och obetäckta som fordom, eller behängda med dessa gamla tapeter, dels af gyllenläder, dels af andra bastanta gammaldags tyger, som trotsat tider och åldrar, väl icke i sitt primitiva urskick, men som ändå fullkomligt visste att berätta om fordna dagars smak och bruk. Från dessa väggar grinade fasaväckande figurer här och der, och till och med de herdinnor och sköna stolta damer, som fordom tittat ned från dem, sågo nu grå och spöklika ut, likt allt menniskoverk, som tiden får handskas med. Mycket fukt sades råda i detta gamla hus, men vi tro för vår del, att de många tårar, som ofta runno nedför dessa nakna väggar, grätos af det gamla husets fordna larer och penater, som *nu* sågo så högst litet af hvad de fordom sett, icke mera hörde jagthornet ljuda och frustande stridshästar stampa och skrapa på borggården, eller sångerne, som ledsagade dryckeshornet kring laget, eller sköna fröknar, som trippade i korridorerne, och djerfva, stolta riddare, som gerna mötte dem, och kärlek och bardalek och sång och strängaspel, som fordom genljödo inom dessa murar. Nej, allt sådant lyssnade de nu förgäfves efter och gräto kanske mången tår öfver det ofoget, att låta det enda minne från fordomdags storhet, som ännu fanns qvar, ännu fortfarande

sitta och storljuga öfver porten, nemligen de i sten väl och sirligt huggna Creutz'ska och Natt-och-Dag'ska vapnen, hvilka husets nuvarande innevånare dagligen gingo liknöjda förbi, icke anseende dem annat än som en vanlig dörrsirat.

I ena ändan af detta stora hus hade patronen sina rum. Han gick der nu, på denna trettondagsmorgon, i nattrock, broderade tofflor, rökmössa och en stor sjöskumspipa, ur hvilken väldiga rökhvirflar utgingo, men som snart styrde kosan upp till det höghvälfda taket, från hvilket några förfärliga passagerare ur Gamla Testamentet hånfullt grinade mot honom. Ett moln låg öfver patronens panna, ty äfven han hade ett sorts samvete, fast det i vissa fall ej var stort större än en ärt. Men äfven en ärta kan svälla och gro, och låta jorden omkring sig deraf spricka, och äfven patronens ärtformiga samvete kände sig i dag trängas och betyngas af något. Men slutligen utblåste han ett rökmoln, större än något af de föregående, och sade eller tänkte: «Pah! Hvad kan man icke godtgöra med pengar, helst bland *sådant* folk.» Och härvid gick han fram till sin byrå, drog ut sin penninglåda, framtog en rätt vacker summa för att – såsom man fordom kallade det: «lägga i skålen» eller «gifva på kakan» för de nygifta, men som nu skulle öfverlemnas dem på ett högst osmakligt sätt, nemligen under dans med bruden. Detta förrättadt skulle patronen just gå bort och dricka sitt kaffe, som stod och väntade, då han af en händelse kastade blicken ned på gården, och just då ankom den unga Gunnar, som allvarlig och dyster ledde den gamla modern öfver borggården. Patronen drog sig hastigt tillbaka, kände ännu en gång ett par *stora* klor, som grepo in i det *lilla* samvetet, drog en djup suck ur bröstet, som dock icke gaf det någon lättnad, teg och funderade litet, men sade eller tänkte sedan för sig sjelf: «Pah! Jag ger honom några kreatur till Vårfrudagen, när han skall taga emot eller sätta upp sitt torp.» – – Och nu – – gick han bort till det afsvalnade kaffet och drack det, och sade högt: «Fy f .. det smakade icke bra i dag.»

---

I andra ändan af samma gamla hus bodde patronens ädla syster, den gamla förträffliga mamsell Sara. Hon hade redan dagen förut så väl anordnat allt till det förestående stora bröllopet, och var deraf just som litet trött, hvarför hon tog sig sin goda ro på denne trettondagsmorgon, för att sedan så mycket bättre kunna hålla ut med dagens bullrande högtidlighet. Klockan half nio steg hon likväl upp, och ringde ett par gånger på kammarpigan Lotta, men då denna icke kom, lät hon det bero dervid, betänkande, att Lotta i dag hade både sin och Lenas tjenst att sköta, utan gick sjelf och pysslade med en hop småsaker, som hon ändå icke hunnit med den föregående aftonen, hvaribland äfven var ordnandet af brudpallen, i den stora salen, som sedan urminnes tider kallades «kongssalen», emedan någon af de fordna Carlarna – man visste numera ej hvilken – der hade spisat och plägats af husets dåvarande egare. Detta tog mycket tid för mamsell Sara: pallen skulle beklädas med rosigt sidentyg, stå på en matta, och bredvid pallen skulle ligga dertill passande kuddar. Allt detta kostade på det gamla fruntimrets knän, men det gick ändå, och när hon slutat och med någon ansträngning steg upp från golfvet, der hon legat på knä, suckade hon rent och djupt samt sade eller tänkte: «Gud gifve dem lycka, trefnad och allt godt i inbördes kärlek och enighet.»

Det är något qväljande och nedslående i den tankan, att de *godas*, de *rättfärdigas* böner dock icke beveka Försynen, utan att den rullar fram blott i en enda fåra, och den – – heter rättvisa.

När mamsell Sara slutat sitt göromål, ringde hon ånyo, men denna gången på betjenten Magnus, som hon tyckte kunde hafva god tid att hjelpa henne sätta upp ljus i den höga kronan, men – – sedan han slagit en ljusmanchett i tusen bitar, spräckt en annan, afbrutit ett par ljus och låtit ett par andra dansa ned på golfvet, så – – förrättade mamsell Sara äfvenväl detta göromål sjelf, ehuru hon fann det ganska litet behagligt att stiga upp, först på ett rankigt bord och derefter på en klen stol; ty, om alla väggar, fönster, dörrar och tak högdraget och högljudt talade om forntid, så småqvallrade alla möbler deremot om en nyare tid, för ungefär en aderton à tjugu år tillbaka, eller just den osmakligaste tid för allt ameublissement.

Klockan slog half till elfva, när mamsell Sara slutat alla dessa och ännu några andra små värf, och nu tog hon sin gröna ullshawl på axlarne, sin nyckelkorg på armen och i handen ett litet knyte med något rundt, skålformigt uti, samt begaf sig ned till de undra hushållsregionerne, för att tillse om allt der var i behörig ordning, samt kasta ett öga först på bröllopsbordet och så på bruden och dess utpyntning. Mamsell Sara började med att gå ned i en stor, låg men hvälfd sal, som sedan urminnes tider kallats «gästestugan», hvilken benämning, enligt en gammal tradition, kom deraf, att på den tiden, då huset ännu blott var en våning högt, med trenne låga torn, var denna sal det förnämsta paradrummet, der främlingar mottogos och plägades vid ett långt bastant ekbord, som påstods ännu stå uppe på högsta vind. Men nu för tiden brukades detta rum, om våren och sommaren till att väfva uti (något hvari mamsell Sara excellerade, likasom de mesta vestgöta-fruntimmer), om hösten till äpplen och allahanda frukt och trädgårdssaker, samt om vintern till diverse skräp. Nu var allt sådant utröjdt, salen rensopad, från det hvälfda taket intill stengolfvet. Granrisadt var det öfverallt, och som en såkallad murmästare «tittat på spisen», som ej varit eldad på många herrans år, hade man der insatt flera väldiga brasor, hvilka likväl mera åstadkommo rök än just värma, men mamsell Sara tröstade sig med att hvar gäst medförde sin egen kakelugn. Här var det dukadt ett stort bord, i form af en hästsko, och för en sextio personer, med vackra, glänsande dukar, tallrik, knif, gaffel och sked för hvar och en, men ingen servet, samt på bordet redan uppsatt allahanda sallader till stek, frukttallrikar och korgar, risgrynskräm i stora fat med lingonklumpar på, samt tårtor oformligt höga, betäckta med snömos och sylt, och stora fat med bakelser, som, pyramidformigt och med konstfärdig hand uppstaplade, reste sig i luften. Stora korgar med skuret bröd af flerahanda sorter, och der hvetebrödet ingalunda saknades, stodo äfven uppsatta på bordet, ett par alnar imellan hvarandra. För resten var plats lemnad för fat af förfärliga demensioner, som skulle uppdrågas med kött, fläsk, skinka och korf, ox-, gris- och kalfstekar, fisk och ostkakor, öfversållade med socker och kanel. Stora tennteriner stodo här och der, som skulle fyllas med mustig kål och bastanta ärter. Men sockeraskar, vinflaskor och glas samt alla andra bordsgrannlåter, de fingo icke rum och funnos heller icke. På ett annat bord stodo stora brickor, uppdrågade med färdiggjorda smörgåsar, betäckta med rifven ost och rökt metvurst. Der stod äfven dussintals af påfyllda bränvinsbuteljer, med sina thyåtföljande glas och silfverbollar, flerahanda andra korkade och rödlackade buteljer, samt åtskilliga silfverkannor och bägare, som skulle begagnas till ölet.

När mamsell Sara besett allt detta och flyttat och jemkat några saker, samt ruskat litet på hufvudet åt andra, gick hon *linea recta* till köket. Men – otroligt nog! – der fanns alls ingen menniska, utom en gammal hjelpepiga, som blåste på elden och rörde i de många grytorne.

– Hvad vill detta säga! – sade mamsell Sara, med mycket förvånad och litet ovillig ton, när hon inträdde i det menniskotomma köket. – Hvar ä' alla menniskor? Hvar är köksan? Hvar är mamsell Hallonqvist? Hvarför ha de ej eldat ugnen ännu? – frågade hon.

– Hva-a! – svarade «hjelpan», som var stendöf, och äfven derför just ingen särdeles favorit till mamsell Sara, som hade mindre starkt bröst.

Rynkande ögonbrynen, härskade hon sig och gallskrek sedan om igen:

– Hvar är allt folket? Hvar är mamsell? Hvarför passar ej hvar och en på *sitt* här i köket?

– De ä' intet här! – svarade «hjelpan» och log fånigt.

– Ja, det ser jag nog katten! – yttrade mamsell Sara – men *hvar äro de?* – gallskrek hon ånyo.

– De ä' ute – genmälte «hjelpan».

– Ja, men herre Gud! *hvar* äro de? – upprepade mamsell Sara.

– Ja, jag vet intet så noga – svarade «hjelpan», allt leende och i en hviskande, hväsande ton – men fälle tror jag de ä’ inne i hushållerska’s kammar’ och klä’r bru’a.

– Ack! sådana upptåg! – sade mamsell Sara halfhögt och begaf sig till hushållsmamsellens rum. Men när hon bara kom i grannskapet af detta, behöfde hon visst ej spörja någon hvar hela pigpersonalen var församlad, ty ett rysligare kacklande, än derifrån hördes, kan man knappt tänka sig. Men i samma ögonblick, som mamsell Sara öppnade dörren och blef synlig, tego alla, som hade de fått het gröt i munnen. Alla sågo flata och mamsell Sara högst förvånad ut. Hon framgick med långsamma steg till bruden, som satt – förfärligt tillstökad – midt i klungan af alla de församlade pigorne, och några främmande dito dessutom. Med en lång, sträf blick mätte mamsell Sara bruden från hufvud till fötter och sade sedan i allvarlig och värdig ton:

– Tänk att jag icke väntat mig detta af dig, min kära Lena!

Lena såg ned, rodnade starkt, men svarade ej ett ord.

Orsaken till mamsell Saras förvåning och harm var följande: Lena hade nemligen, utan att rådfråga henne och utan att följa det allmänt antagna bruket, att afstå brudkronan, när man vet sig icke vara värd att den bära, låtit utspöka sig, icke allenast med krans och krona, den sednare så stor som den kung Pharao har, när han i Hübners Bibliska historia sitter och «förstockar sitt hjerta», utan hon hade jemväl en hel hop blommor, glitter och grannlåt i hufvudet och i öronen, samt håret brändt till en hop stripiga lockar, hvilka allaredan hängde spikraka. För resten hade hon en gammal, tre alnar vid, svart sidenklädning, som satt snäf som ett korfskinn på den redan rätt massiva figuren, och alldeles för kort både i lif och kjol, samt med korta gammalmodiga «puffärmar» och fasligt utringad om halsen, hvilken således förblef alldeles bar och var behängd med en otrolig mängd gamla perlband, messingskedjor och annat lappri. Ett rosenrödt bredt sidensarsband till skärp, med stora ygglor och hängande ändar, fulländade den förfärligt smaklösa toiletten; och Lena, annars af ett ganska hyggligt utseende, såg nu ut som ett verkligt åkerspöke.

När mamsell Sara åsett allt detta och tillika märkt en stor flathet hos hushållerskan, som egentligen var upphofvet dertill, hade lånat Lena svarta sidenklädningen och spökat på henne det öfriga, så hade mamsell Sara svårt nog att hålla sig för skratt, men lyckades dock dermed, och ordade nu, vänd till densamma hushållerskan «folgendermassen», såsom det alltid står i Vossens Luise:

– Om mamsell ej vore hitflyttad så nyss, eller först nu i höstas, efter den saliga döda, och mamsell således kunde känna vanorne och bruken i detta hus, samt min och min broders vilja och önskningar i flerahanda fall, så skulle detta barnsliga utspökande, hvilket jag förmodar är mamsells verk, mycket både harma och förvåna mig. Men nu gör det ingendera, utan förlåtes gerna, för välmeningens skull, med förbehåll likväl att såväl mamsell som kökspigan genast gå till sina göromål, ladugårdspigorna till sina, hönsgumman ut och ser till hönsen, hvar och en – med ett ord – till sin syssla, utom Lotta, som kanske kan hjelpa den stackars Lena att få utaf sig all denna lånade grannlåt, samt sedan förhjelpa henne till sin egen vackra, nya svarta bombasinsklädning, sin nya silkeshalsduk, som hon fått af sin fästman, samt sedan anständigt och ordentligt bena hennes vackra hår, och sätta upp det till en så kallad «chinjong» i nacken och sedan påsätta *denna* – – – och härvid tog mamsell Sara upp ur det lilla knytet, som hon hade haft i handen, en ovanligt vacker hvit sidensarsbindmössa, med sin vackra ros i nacken, samt ett fint och prydligt spetsstycke, eller så kalladt «lin», hvilket allt nu började att beundras af hela församlingen, men särdeles af gamla mor Ingrid, som frusen och tyst suttit borta vid spisen och smuttat ur en kaffekopp.

– Se välkommen, min kära mor Ingrid! Jag såg er icke för allt detta folket – sade mamsell Sara och klappade den gamla, allmänt aktade gumman vänligt på axeln.

– Nå Gud välsigne mamsell – svarade Gunnars moder och återgaf klappningen, samt tog sedan vidare till

orda:

– Ja det hära blir annat till anständig hufvudprydnad för min tillkommande soneqvinna. *Den* kan ingen förmena henne att bära, och nytta har hon af den i all sin tid, för se: jag har här ännu mi' mössa, som jag fick första gången jag gick till herrans bord, och Gud ske lof! jag fick berga både den och denna svarta kamlottsklädninga, när elden gick öfver oss, för båda delarne låg i skrinet, som Gunnar släpade ut, fast det brände i kläderna på 'en. Och se denna Lenas mössa är ju spingspångande ny, och så förskräckligt vacker och väl gjord, m. m.

Bruden sade intet, och man vet icke med visshet hvad hon tyckte, men säkert är, att när hon sedan stod klädd, med den vackra nya mössan på det glänsande svarta håret, och med hennes starka färger och mörka ögon, såg hon ovanligt bra ut, fast något skarpt, något fräckt och oblygt låg i blicken och i hela hennes väsende. Alla berömde den nya «kostymen», och allt var nu åter godt och bra och bröllopslustigt.

«Gunnar *måtte* säkerligen ha' narrat mig med *tiden,*» tänkte mor Ingrid tyst för sig sjelf, när hon, vid af- och påtacklingen af Lena, såg denna annars så smärta piga, nu temligen «rondelette».

———

Nu led tiden framåt middagen. Många bröllopsgäster voro redan komna, nu kom äfven kyrkoherden och ett par andra herrskaper från grannskapet. Alla, och äfven brudgummen fördes upp på den stora salen, med undantag likväl af bruden, som genom en lönntrappa uppgått till mamsell Saras rum, från hvilket hon i dörrspringan skulle se sin brudgum i förbigående, men utan att vara sedd af honom; ett gammalt bruk, som aldrig underlåtes bland vår vestgöthaallmoge, men hvars egentliga mening författarinnan ej känner, ty de förklaringar hon derpå fått synas henne så orimliga, att hon hvarken begriper dem, eller bryr sig om att anföra dem.

Nu var allt redo. Kyrkoherden stod med kappa och bok, klockaren hade tagit upp psalmen 337, alla karlarne stodo med hattarne i hand, alla qvinnfolken andäktiga och suckande. Gunnar, blek men med god hållning, stod i rummets midt i sin enkla blå vadmalsrock, men ny, snygg och putsad, med håret på gammalt svenskt manér, benadt i pannan och nedfallande halfalns långt öfver båda tinningarne. Det var ett vackert hufvud, värdigt Södermarks pensel, eller den goda Marie Röhls crayon; och uttrycket, och känslan som gaf detta uttryck lif! Ack! de borde hafva målats, icke af mig ovärdiga, utan af min älskade Fredrika Bremer.

Mor Ingrids tårar föllo långs efter de fårade kinderna, och mamsell Sara kände äfven något vått i ögonen, när hon såg den unga mannen som stod der, en lefvande bild af en stum, men ock stor och mäktig sjelfförsakelse. Men nu – – – kom patronen ledande med Lena och förde henne i brudstolen, och *den* som hade gjort sig möda att noga betrakta honom, den skulle snart märkt att han var dödsblek och darrade. Men Lena! hon höll god mine och svarade sitt *ja* helt gällt och ljudeligt. Gunnars åter var djupt och utsades först efter en kort begrundning, under hvilken mor Ingrid likväl hann att darra, ty en gång i hennes ungdom hade – väl icke hon, men en vän af en hennes vän varit med när brudgummen tvärt sade *nej* i sjelfva brudstolen. Så gjorde likväl icke sonen, utan den rena sanningens goda engel förestafvade honom hans ljudeliga *ja*, men grät troligen, ty tätt bredvid den hvitbevingade stod lögnens svarta dämon och hviskade sitt fula nidings-ja i annat öra. Der stodo de – Gunnar och Lena – som klar dag och mörk natt, och – – skymning blef ock deras arma lif.

När vigseln var förbi, höll kyrkoherden ett kort tal till de nygifta, och nästan alla tyckte sig märka, att han talade blidt till den unge äkta mannen, men något strängt till Lena. Hon såg ned. Ansigtet var mörkt och blicken äfven. Men nu fördes det vigda paret fram till soffan och en förfärlig *lyckönskning* tog sin början. I spetsen derför var patronen, mamsell Sara och mor Ingrid. Patronen visste icke egentligen hvad han ville se

på, när han önskade det nygifta paret lycka, och råkade just att med sina ögon fastna vid en i de gamla tapeterne inväfd satan, som frestar ett menniskobarn. Mor Ingrid smälte i tårar och mamsell Sara såg så allvarligt betänklig ut, mild och hjertlig då hon tog Gunnar i hand, litet grå åter då hon räckte handen åt Lena.

Gunnars tankar voro under denna stund likasom domnade, men de vaknade åter plötsligt, när, näst efter de tre första lyckönskande, en ung okänd flicka framträdde, väl klädd som bondflicka, men ytterst snygg och fin, samt icke egentligt efter den ortens sed. Hon hade två stora runda tårar i två stora ovala klarblå ögon, och hon omfamnade hjertligt Lena, samt räckte sedan blyg sin hand till Gunnar, och denna hand var så varm, och flickan såg så varm och upprymd ut, som hade hon nyss dansat, och en hög men klar rosenrodnad färgade de vackra runda kinderne, och allt detta kontrasterade så mycket mot alla andra närvarande, som sågo rödnäsiga och blåfrusna ut; ty ehuruväl man flera dagar eldat den stora kungssalen, kunde man dock icke der åstadkomma mer än en åtta à tio graders värme, och larer och penater gräto i dag hela floder, som runno ned utför väggarne, helst borta i de djupa fönstersmygarne, ty de hade från sina dolda vinklar sett så mången trolofning, så mången vigsel, men sällan eller aldrig så mycket svek och bedrägeri, men sällan något som var dem så vidrigt och motbjudande, som hela denna farce.

Om ej stunden hade varit så högtidlig, så hade väl Gunnar frågat hvem flickan var, men nu tyckte han, att han «kunde ej med det» och flickan försvann snart bland mängden, och Gunnar glömde henne, eller rättare – tänkte icke mera på henne.

Men nu kom det för så många efterlängtade matbudet, och hela bröllopslaget förfogade sig ned i «gästestugan», derifrån maten rykte och doftade lång väg. En god stund drog det ut innan alla fått sina platser, och de som derom skulle bestyra ropade sig hesa med: «Var så god! Var så god och stig fram!» men kommo ändå ej rätt fort, förr än de började något litet att draga somliga gäster i armarne och sakteliga knuffa några andra i ryggen. Slutligen och ändtligen satt man: presten bredvid bruden och mor Ingrid bredvid sin son. Dessa fyra voro alldeles stumma i början, och alla andra åto eller talade sakta, och ändå hördes ett förfärligt sorlande, samt stampande på stengolfvet af alla husets pigor och några främmande dito, som, springande och bullrande så mycket de förmådde, bestredo uppassningen. Slutligen började kyrkoherden att säga ett vänligt ord till bruden, och bruden slog genast djerft och frimodigt upp sin språklåda till kyrkoherden. Då fann mor Ingrid tillfälle att så sakteligen klappa Gunnar på armen, sägande:

– Hur står det till med dig, min lille Gunnar, du ser så bleker ut?

– Åh jo, jag mår rätt bra, har bara litet ondt i hufve't. Men, käraste mor, hvem ä' den främmate tösen, som sitter här midt emot och nickar så fryntligt åt Lena, och slår ned öga så vackert, baraste jag ser på 'na.

– Kors bevara mig! – svarade mor Ingrid. – Vet du intet det? Det är Lenas syster, din nya svägerska. Hon heter Elin och kom nu för en liten stund se'n, långt se'n, bruda var klädder och allt. Hästen hade tröttnat på vägen, så hon har gått hela den sista mila, och derför ser hon så varmer ut.

Lena som hörde detta, och som gerna ville komma i samspråk med Gunnar, nappade nu tag i samtalet och sade:

– Åh kors i alla mina lifsdar! Det ä' minsann sannt att du intet känner Elin, syster mi'. Jag kommer nu ihåg, att du var just borta, när ho' var här ett vippande för tu år se'n. Jo, hon kom ganska riktigt i dag till brölluppet, fast i allra sista stund. Mor, som bor långt opp i Wassbo, har var't dålig, så Elin trodde sig intet om att nännas fara ifrå 'na förr än i går morse, för nu ä' ho' bättre; men hon törs alls intet dröja här mer än öfver morgondagen. Tycker du hon ä' liker mej?

– Åh nej bevars! Intet det allraringaste! Hon ä' väl fasligt mycket yngre än du dessutom, och så ljusmunt

och blidlätt, och – – och – – och det ser ut som j aldrig ens vore syskon – sade Gunnar, och i Gunnars svar ser man bäst, att han ej gått i den stora verldens skola, utan blott i sanningens och uppriktighetens.

– Ja se, att vi ä' så olika – återtog Lena – det kommer an på *det*, att jag bràs på far och ä' mörklagder, och hon bràs på mor, som alltid va' så der ljuslätter af sig, fast jag ska vara lik 'na ändå, påstår många.

Och nu ropade bruden på Elin, tvärs öfver bordet, och alla tego och lyssnade när bruden talade:

– Kors, Elin du! Gunnar som intet känner dig! Det mindes intet jag – sade Lena frimodigt. Men Elin rodnade och såg så blyg ut, och Gunnar gjorde just detsamma. Dessutom kom Lenas anmärkning till Elin, just då denna bjöd till att hålla sig för skratt åt en beskedlig bondgumma, som satt snedt emot henne vid bordet, och som väl, fast med någon svårighet, skar köttet på sin tallrik med knif och gaffel, men sedan lade bort båda delarne och åt med finggrarne. Elin hade hos sin moder, som varit uppfödd i ett herrskapshus och tjenat der tills hon gifte sig, samt nu var bosatt i en stor kyrkby, lärt sig litet mera folkskick än som annars belöper sig på bygdens allmoge, och som hon just aldrig gjort annat än suttit inne och spunnit, väft, sytt samt tvättat och stärkt grannarnes fina hufvudkläden m. m., hvarmed allt modern födde sig, så saknade hon en hel hop af de vanliga bondfasonerne, utan att derför på något sätt vara besmittad med stadspigornas snärtande och svissande, utan hos henne fanns något enkelt och behagligt, som vi ej kunna kalla vid annat namn än: *god natur*, och det är minsann den herrligaste gåfva en qvinna kan få af Allfader.

Som vi veta «smakade Gunnar numera aldrig bränvin», utom någon gång när han blef förledd dertill, ty han var icke i «nykterheta», utan följde denna måttlighetsprincip af ren föresats, emedan det var egentligen icke utan att ej bränvinet och det lynne, som han deraf fick, behagade Gunnar.

Imellertid visste mamsell Sara, att han nu på denna dag ej skulle smaka en droppa deraf, och hon lät således det starka, fradgande ölet så mycket flitigare gå omkring. Äfven vin, af någon mindre kostsam sort, omkringbjöds då och då, och när det kom till skålarne, så inburos tvänne stora bålar med punsch och bischof. Man vill väl icke ansvara för att aracken var från Batavia, eller det röda vinet från Bourdeaux, men – – – blandningen smakade rätt delikat för dem, som ej voro för mycket bortskämda, och den blef en stimulus, som, för första gången på flera veckor, förmått något litet hjelpa till att lifva upp den unge brudgummen, och när man efter flera timmars sittande vid bordet, ändteligen steg upp, var det icke mera den bleka, dystra, i underliga tankar förlorade Gunnar, utan den fordom yra, ystra, lefnadslustiga ynglingen, med lågande kind och blixtrande ögon. Men – – dessa ögon, naturbarnets sannaste tolk, de sökte blott *ett enda* föremål, och när de detta funno, hvilade de lugnt och gladt derpå, förgätande *allt* annat.

Hela bröllopslaget anmodades snart att åter «uppstiga i stora kungssalen», der nu voro antända kronor och gammalmodiga lampetter, det enda nästan af lösören, som i handel, ur hand i hand, hade stannat från fordomdags qvar vid de gamla väggar, som de i flera hundrade år hade återspeglat, fast mörkt och dystert, ty glas och folium voro snarare svarta än hvila. Här dracks kaffe, och här började den allmänna glädjen och belåtenheten blifva så högljudd, och bondgubbarne så pratsamma och upprymda, och de unge drängarne så näsvisa mot något hvar, att mamsell Sara fann hög tid vara, att låta fiolerne spela upp en dugtig polska och dansen få taga sin början. Detta gjorde hastigt slag i saken. Alla som kände sig vacklande på sina ben och som varit de mest stojande, de drogo sig sakteliga ned åt drängstugorne och betjentrummen, och de åter, som varit något måttligare vid njutandet af «den dråpelige punsen», de togo nu sin skada igen med en omåttlig dans, och man hörde intet annat än: «Hej! Hejsan! Drag på *bättre!* Huisch! Låt *gå* allt hvad tygen hålla,» etc. etc.

Och se Bengt, den glada, muntra Bengt, han var först och han var sist i polskan, och hvad tycks väl! brudgummen gaf honom icke mycket efter.

– Huisch! Detta var en herrlig polska! Jag dansade aldrig i mi’ tid någon bättre! – sade Gunnar efter ett förtvifladt dansande, och torkade svetten ur pannan med den stora brudgumsnäsduken af finaste «söckerduk» (en skänk af mamsell Sara), samt släppte sin dam midt på golfvet, alldeles okunnig om den lag, som våra löjtnanter, kammarjunkare, kongl. sekreterare m. fl. gjort sig, att – vore det än genom åtta à tio rum – släpa utaf med sin afdansade dam och sätta henne alldeles på samma punkt der han bekom henne. Och ändå! j löjtnanter, sekreterare och junkrar! huru många bland eder dansade väl någonsin så gerna och med så frisk ungdomslust med någon af våra sippa, sirliga, förbildade och försnörade fröknar och mamseller, som Gunnar gjorde det, med sin unga svägerska Elin!

En stund efter denna dans, och sedan öl och punsch friskt gått omkring, och Gunnar var upprymd och uppspelad *så*, som han aldrig varit det förr, dock utan att vara det ringaste hvad man kallar drucken, hände det sig att han, Elin och några andra af de yngsta bröllopsgästerne befunno sig i en af de stora djupa fönstersmygarne i den stora salen. Elin och de unga «töserna» sutto, och framför dem stodo Bengt m. fl. unga drängar, men Gunnar, högre än alla de andra, stod lutad öfver Bengts axel och pratade med flickorna.

– Ack hvad det här ser roligt ut! – sade den unga främmande flickan. – Vi sitta alldeles som i en liten kammare för oss. Aldrig såg jag så besynnerligt hus som detta! Jag blir både hemsk och glad när jag kommer in i det.

– Ja – svarade Gunnar – maken kan väl aldrig finnas, och jag säger alldeles som du, Elin lilla, att det är *någon ting*, som gör en både godt och ondt, när en går i alla dessa höga rum och trappor och gångar och smygar. Jag känner mig så underlig till mods ibland, det går sådana ilningar öfver ryggen, men till och med dessa smaka bra.

– Åh! de’ va’ lögn! – sade bränn-Olle, som just nu tillkommit, och som i rent, godt bränvin dränkt allt sitt lilla förstånd, och nu bara gick omkring för att söka gräl, vore det än med sjelfvaste brudgummen, till hvilken vi veta att han dessutom aldrig hade rätt godt öga. – Det var kontanta lögnen att det smakar dig bra – fortfor han, vänd till Gunnar – utan du ä’ en satans kujon och backhare, och derför ä’ du rädder för båd’ spöken och gastar och tocket otyg, men se *jag! jag* deremot! – – –

– Ja, det passar dig visst att säga! – svarade Bengt skrattande. – Det är väl ingen af oss, herregålsfolk, som intet minns, när vi skulle gå opp då om qvällen på väpnareloftet och grefvekammaren, der borta i sö’rtornet.

– Ack! hur var det! – sade Elin, hvars nyfikenhet blef uppstämd på det högsta af detta tal.

– Åh jo, det ska’ jag tala om – hviskade henne Gunnar i örat – baraste Olle går sin väg, men det är ej värdt att rifva i ’et, så länge han står der, för han ä’ så smorder, att nu vet han ej stort hvad han säger.

Gunnar svarade heller icke Olle, utan frågade Elin om hon varit öfver allt i detta gamla «trollnäste».

– Nej bevars, visst intet – svarade Elin. – Jag har aldrig varit här mer än en gång förut, och då var jag bara der nere i pigstugan och köket.

– Ack så roligt! – utropade Gunnar. – Då ska’ jag en dag följa med dig öfver allt, för ingen känner bättre än jag hvar smyg, hvar vinkel och vrå, för se! jag har så ofta fått gå öfver allt med mamsell Sara, då hon skulle haft något uträttadt, snickradt eller så.

– Ja, gunnås – svarade Elin litet sorgligt – jag har minsann ej många da’r att huska med, för jag får väl lof att bege mig mina färde allrasist i öfvermorgon.

– Ack! så ledsamt! – utropade ånyo Gunnar, och de unga vackra, nyss så glada och lifliga dragen i hans anlete sågo nu ut som en hel tragedi.

– Men, man kan ju gå i morgon – anmärkte Bengt.

– Åh ja, det kan man väl göra, och det ska' vi väl göra med; eller hur du, Elin lilla? – frågade Gunnar vänligt, men icke gladt.

– Nä, nä – se de' va' intet spaseregången, som intet skulle bli' af, som han så bedröfva' sig öfver, utan de' va' för att svägerska hans skulle resa! ha! ha! ha! – skrek och skrattade Olle. – Nä, nä, Gunnar ville fälle behålla henne för hela si' tid – fortfor han dumdristigt, och med en på en gång skrålande och kitslig ton. – Kanske han ville *byta!* ha! ha! ha! Byta ut gamla svarta Lena mot den dera fagre snuten, som sitter der i vrå'a, ha! ha! ha! Kom hit med dig, tös lilla, så jag får se på dig rätt och kössa dig! – Och härmed vräkte han sig imellan de andra, som försökte att hålla honom undan, och lyckades att rycka Elin i armen.

– Drag åt h ......! – sade Gunnar helt sakta i Olles öra, men med en kraft ändå, så att han lommade utaf och gick sin väg.

– Usch! det var en otäcking! – sade Elin, och städade i ordning sin fina shawlett, som Olles krabbtag dragit på sned.

– Ah! de' ä' en så 'en *skråe!* – sade en annan ung piga.

– Ja, en riktig *uschling!* – tillade den tredje.

Gunnar bara såg efter Olle och vexlade en blick med Bengt, samt ett par tysta ord, hvaraf blott hördes: «Ah, jag tycker du ska' intet bry dig om 'en» – och detta var sagdt af Bengt till Gunnar.

– Nå – sade Elin, som med vanlig qvinnofintlighet märkte att man borde söka afleda åskan i männernes sinne. – Nå, nu kan jag ju få veta den dera historien om grefvekammaren i sö'rtornet, och hvarför det skall heta så. Jag vet intet hvarför, men bara namnet: «grefvekammarn i sö'rtornet» låter ända som något spökaktigt, så jag tror aldrig jag ville ens säga't, om jag vore ensam i mörkret, helst här på detta Grantorp.

De andra skrattade.

– Ja, du måst' tro att det ä' heller intet att leka med, – sade Bengt – men nu ska' vi be'a Gunnar, som bäst vet till 'et, först tala om sagan om «grefvekammaren» och «väpnareloftet», och så den dera paschasan, den deringe qvällen, då Olle var en sådan satans mes.

– Ack ja, kära Gunnar, tala om det – bad Elin och de andra flickorne äfven.

– Jo – sade Gunnar och drog till sig en stol, på hvilken han satte sig, midt emot Elin – jo, med grefvekammaren i sö'rtornet förhåller det sig på det sättet, att fordomsdags, för många herrans år tillbaka, så va' här en grefve, som rådde om hela herregåln (det ä' väl derför kanske den än kallas «grefvegålen» af många gamla), och den grefven skulle var't fasligt elaker mot båd' folk och gemål. Han bara for och fälades och regerade ända som en turk, men grefvinnan hon lä'r var't en riktig englabild, så god och nedlåtande, och fasa skön dessutom, så grefven va' svartsjuk på allt manfolk, till och med på sin egen väpnare; och nu begaf det sig att grefven en dag skulle rida bort, för att vara borta flera dagar, men just som han skulle rida af borggården och hans väpnare med, så gjorde dennes kamp en så'n satans sats, att väpnaren låg i backen och bröt armen af sig, och i morgon ska' jag visa dig, Elin lilla, hvar det var, ty den stenen står än qvar, som han bröt armen mot, och kallas än i denna dag för «väpnarestenen», och får aldrig ta's bort, och kan intet heller ta's bort, för de säga att han når tvärs igenom hela jola, alldeles som ett godt eller ett ondt samvete igenom ena menniska. Men se nu trodde icke den elake grefven på, att väpnaren hade brutit sig, för se! det syntes slätt ingenting på armen. Men grefven låtsade ändå som han trodde't, och tog en annan väpnare och begaf sig i väg, och kysste si' unga gemål när han reste, och det ska' jag med visa dig i morgon, Elin lilla, hvar

hon stod då, för det va' på en an' sten, som än i denna dag kallas «grefvinne-stenen», och den brukade alla fröknar och förnäma qvinnfolk den tiden stiga opp på, när de skulle ut och rida och kampera. Men nu begaf det sig, att väpnaren hade verkligen brutit sig, och brutit sig mycket illa, och ingen doktare lär funnits tillstäds, utan i qvällningen, när väpnarens plågor blefvo alltför stora, då gick grefvinna', som va' go' mot hela verl'a, upp till 'en på sitt loft, och det ska' du kanske få se i morgon, Elin lilla, hvar han bodde högt uppe under takresninga'. Och när grefvinnan kom upp låg junkern på sin bädd, och hon lade sig på knä framför, för att binda om armen med kryddor och andra läkemedel. Men just som hon så låg, så – – – men detta blir en ryslig historia, vet j – så hör hon tunga steg komma opp för trappera, men som hon intet ondt vet med sig, ligger hon stilla på sina knän när – – – grefven träder in genom dörren! Och då, mina vänner! då gaf han sig ingen ro att höra efter hur det var, utan piff! paff! skjuter han sin maka med den ena pistolen och väpnaren med den andra, och så ligga de båda och simma i sitt blod, med hufvu'na ihopa, ända som hade de kysst hvarandra. Och der på loftet ses än märken efter skotten och bloden, som stänkte på väggen, och den fläcken kalla de «dödkyssen». Men se nu kommer det märkvärdigaste: just i detsamma ögonblick som grefven skjutit sin gemål och sin unga väpnare, så kom ångern öfver 'en, och när han se'n fick veta af allt husfolket hur oskyldiga de unga dödsoffren varit, så – – växte ångern med hvar dag, och han hade ingen ro, utan han vandrade först långt bort till Jerusalem till frälsarns graf och afbad sig der sin synd, och så kom han tillbaka, men aldrig mer var han ond eller elak eller arger, utan from som ett lam, och tog sig ingenting utaf, utan stängde alla desse granne rummen, och bodde sjelf natt och dag uppe på grefvekammar'n i sö'rtornet, och derför kallas den kammaren så, och en kan mycket väl se i golfvet, hurhvulet han har gått och vandrat åter och fram, frå' ett hörn till ett annat, i sin stora gräseliga ånger.

När Gunnar slutat, tego alla isade af fasa.

– Hu! det va' en ryslig historia – sade ändteligen Elin – och det var en fasligt elak herre, som kunde så förfara med en dygdig maka.

– Ja – sade Gunnar efter en liten tystnad – vest du Elin lilla, jag har mycket och noga tänkt på den der saken och försökt att sätta mig i den der grefvens ställe, och vet j hvad, mina vänner! men jag *för min del* vill intet så alldeles stena'n, för – – vet j hvad, att *när* 'en älskar sin maka, så som han lä'r ha' gjort (härvid drog Gunnar en djup, oförställd suck), och *när* han då förut misstrodde 'na, och så finner henne vid väpnarens säng! Ja, Gud vet hvad en stackare hade gjort! Och Gud vare tackad för hvar den dag man intet så der blir frestad af satan.

– Ja, så men! – suckade Elin. – Men – tillade hon efter en kort tystnad – se'n vi nu tackat Gunnar för den roliga historien, så be vi att få veta hur det var fatt den der qvällen.

– Ja, de' va' mästerligt – sade Bengt – skrattande. – Berätta't du Gunnar.

– Jo – började Gunnar – nu ä' de' på det viset, att många tror att båd' grefven och grefvinnan och väpnar'n, och kanske fler till, spökar här i detta gamla ugglenäste, och – – Gud vet bäst hvad 'en ska' tro derom! Intet just har jag sett några, men intet vill jag svärja på att det intet kan finnas. Men dermed må nu vara hur det vill, imellertid ä' alla, båd' sämre och bättre, intet just så måna om att gå upp, hvarken på loftet eller på grefvekammarn i sö'rtornet, och mången har varit här på herregåln i många herrans år, utan att nåntina[19] stuckit näsan dit, ty de äro väl lästa och tillbommade, och mamsell Sara har nöckla' om händer sjelf. Så var det åtminstone med mig, för jag hade varit här i fem hela år utan att nånsin gjort mer än tittat genom nyckelhålet, en söndag som herrskapet va' borta. Men så för tu år se'n, när det blef så obäkeligt mycket med frukt på alla träd, då skulle jag en lördags eftermiddag hjelpa mästaren att bära upp äpplen. Mamsell Sara och tösera de spredo ut och vi bara buro. Men så, när de lagt hela «gästestufva» (der vi åte i middags) alldeles kontant smäckfull, då va' mamsell Sara ända som ledsen, och visste intet hvar hon ville göra af resten. Men må tro! då va' jag fermer lell, te' att svara att man kunde fälle lägga den öfriga frukten der oppe

på väpnareloftet eller på grefvekammar'n, för se *dit* ville jag en gång och det med all gevalt. Men då skulle j sett så'na öga jag fick på mig! Töser'a sågo ut som de varit vettskrämda, och mamsell Sara bligade så stort på mig, som skulle hon säga: «Och det skulle du töras så här på qvällen!» Men se jag tordes, jag! Men se mästar'n, han ä' gammal, och en gammal kruka dessutom (tillade Gunnar med lägre röst, emedan trädgårdsmästaren med hela sin familj hörde till bröllopsgästerne), han ville slätt intet gå med, och ingen af tösera, utan då skulle jag springa ned i drängstufva för att få någon hjelp, men der fanns ingen mer än Olle; men se! när han fick veta hva' saken angick, och *hvart* han skulle stad, så sa' han (kantänka!) att han hade en så förfaslig hufvevärk, att han intet kunde röra sig ur fläcken. Jag grina'n midt i ansigtet, men han blef dervid, och med de besked'en fick jag gå tillbaka, och fick bära all frukten allena, för ingen mer än mamsell Sara och jag begaf oss åstad, och det må Gud veta att intet gjorde jag mig brådtom der oppe, för jag ville noga se mig om öfverallt, när jag en gång var kommen dit. Slutligen skrattade mamsell Sara, och sa' att jag skulle sno20 mig, för hon *frös.* Men jag tror – tillade han helt sakta – att vår go'a mamsell va' *litet* rädder med, för det va' nästan kolmörkt när vi kommo derifrån. Sedan när jag kom ned i drängstuga om qvällen, talte vi dränga om 'et, och Bengt va' helt rasande öfver att ej fått varit med, men se Olle, som alltid ska' vara ute på ondt, han började att förarga mig, och sade att jag nu talade så stormodigt och käckt, men att *han visste precis* att jag varit som en backhare deruppe, och skälft i hvareveliga led, och att jag hade hållt mamsell Sara i kjorteln, och Gud vet hvad det intet var för dumheter han vräkte ur sig. Och slutligen när jag blef arg och hota'n med stryk, då teg han väl en stund, men när han såg att jag va' blefven go' igen, då började han åter, och slutligen trotsade han mig att för ett helt ankare bränvin, nu, så sent och mörkt och kuseligt, som det nu var, gå opp ensam på «loftet» eller «grefvekammar'n», och tänk! att båd' Lars och rättar-Anders höll med 'en! Men nu blef jag intet onder, utan bara förargad, för jag blir aldrig ond på Anders, för de ä' en satans bra och dugtig karl, och intet på Lars heller, för han ä' så dummer som e' sö, men jag blef förargad på dem, och ville visa dem med ens, hvad jag tordes och intet tordes, och det utan en droppa, se'n då ett ankare bränvin, och derför tog jag båd' Anders och Lars och Olle med mig, och Bengt följde också med för sällskaps skull, och så gick vi upp och bad att få tala med mamsell Sara, och så bad jag henne så vackert om nöckla', och att jag skulle få vara deruppe hela natta', och försäkrade henne på samvete, att jag skulle aldrig äta ett enda päron eller äpple, eller röra något annat. Men Bengt minns hvad hon svarade: «Nej» – sa' hon – «det kan Gunnar intet få. Att Gunnar har mod och håg att gå dit och stanna der, det syns nog när han så enträget ber mig derom, men jag har, af mina orsaker, föresatt mig att *aldrig*, till eho det måtte vara, lemna ut dessa nycklar, och vill alls intet gå ifrån min föresats.» Jag kan intet neka till att det klack uti mig, när hon så talade, för nog har hon sina fullvigtiga skäl, fast de ä' fördolda, en så klok och galant menniska som hon är. – Se'n sa' dränga aldrig ord, utom Olle, som sa' att jag va' glad för jag slapp! Har 'en hört på så'nt! – fortfor Gunnar efter en liten tystnad.

De andra tego hemska och funderande.

Men nu kom Olle tillbakaragglandes och skrek redan på långt håll:

– Hvad i alla verldar! Sitter du än, du Gunnar, och smeker med di' svägerska! Det ska' jag gå och berätta för di' gamla Lena, ha! ha! ha! Ja, det ska' jag ända på fläck! ha! ha! ha!

– Åh, du ä' en satans lymmel, som ska' hålla truten på dig – sade Gunnar halfhögt och bet ihop tänderna, men steg upp af stolen och gick fram åt golfvet, gick till och med fram till Lena och talade några vänliga ord till henne, jagad af – Gud vet bäst – hvad för en ny känsla. När han gick från Lena, drog modern honom i rocken, och sade, vänligt nickande åt honom:

– De' va' snällt, käre gosse! Du ska' älska och ära di' qvinna, för då går det dig väl i alla tider.

Gunnar, glad åt moderns bifall, nickade tillbaka till henne, och alla larer och penater logo åt de äkta kärleksfulla i dessa hastigt vexlade blickar. De logo af glädje – säga vi – ty de äro säkert alla goda och

glädja sig åt godheten hos de goda.

Men nu var den tiden inne då man skulle *dansa med bruden*, emedan alla de, som tagit sig en liten tupplur, nu åter voro komna till rätta. Denna dans tillgår på det sätt, att hvar och en af hela bröllopslaget dansar om ett par hvarf med bruden, kramar henne menande i hand och bifogar denna kramning de så kallade «dansepengarne», mer eller mindre, allt efter hvars och ens olika råd och lägenhet. Bruden gör en kort tacksamhetsbock eller nick och lemnar sin fångst till någon annan, som merändels tar emot och förvarar den på en dertill för handen varande bricka eller tallrick. Patronen började dansen. Den var trög och besynnerlig. Det ville intet rätt gå rundt omkring, men sedeln, som han stack i Lenas hand, och som «lilla Elin» sedan mottog på silfverbrickan, den var gul och grann. Mamsell Sara gaf icke särdeles mycket. Hon tänkte som så: «Behöfva de något framdeles, så ger jag det hellre till Gunnar.» Småherrarne hade fått hvar sin grön tia af pappa, men lilla Janne hade redan tappat sin och gråtit fasligt, och fått rätt på den, och berättade allt detta för Lena under dansen, ty Lena hade passat upp magistern och gossarne, och var temligen afhållen af de sednare. Mor Ingrid gaf en silfver «tredaler», som hon haft allt sedan hon var ung. Magistern spottade och gick sin väg, för att slippa dansa med Lena, men lade sin skärf direkte på brickan, som Elin gick med. Olle hade så när dragit omkull bruden, för att gifva henne en smutsig, trasig tolfskilling, så full och osäker var han på benen. Men se när Bengt kom med sin nya tjugufyraskilling, då blef det en dans! Han svängde Lena så att hon var stundtals hela tre qvarteren öfver golfvet. En gång när de svängde förbi Olle, som stod lutad mot en vägg, helt nära Gunnar, skrek den förre:

– Nå, nå, du Bengt! Nå, nå, gå på lagom! Far varliga med bruda, annars kan icke här bli barsöl midt opputi bröllopsståten! ha! ha! ha! Se gamla Lena med stora magen, hur ho’ skumpar och går på! ha! ha! ha!

– Om du intet tiger, din fähund, och håller käften på dig, så kan här bli graföl med, det lofvar *jag!* – hviskade Gunnar och ljungade en blick på Olle, så att denne dröp utaf och ragglade bort till ett annat hörn af rummet, der en ölstånka också var belägen.

Just nu kom Elin med sin bricka, och som Lena dansade som bäst stannade hon bredvid Gunnar.

– Du har så mycket besvär för vår skull, Elin lilla – sade denne med en viss bondaktig artighet.

– Åh lappri! – svarade Elin. – Det är ett kärt besvär, jag freds brickan blef aldrig så tung. Men jag, stackare! – tillade hon saktare och slog ned ögonen så vackert. – Jag har ingenting att lägga på den för egen del. Intet har jag så många pengar, som jag gerna ville gifva eder, och intet kan jag med att gå och dansa med Lena, utan jag får framdeles göra något åt eder, som j tycka om.

– Åh minsann! – svarade Gunnar, allt med denna artighet, som hos naturbarnet kommer rakt ur hjertat. – Jag tycker du gjort nog, Elin lilla, när du sytt den granne brudnäsduken åt Lena och en så fin nattkappa åt mig. Den ska’ jag gömma i all min tid, så de kunna svepa mig med ’na en gång.

– Usch! så du talar! – sade Elin och såg upp i den nya broderns mörkblå ögon.

Men nu var den der ohyggliga offerdansen ändteligen slut, och bud kom att aftonmåltiden var färdig för hela bröllopslaget, och nu må ingen likväl föreställa sig att det var en *societé comme il faut*, som sedigt och parvis begåfvo sig ned för trapporne till matsalen. Nej bevars! Här rusade hvar och en för sig, skrikande, trängande, skuffande, knuffande ned för stentrapporne, och man hörde oupphörligt Olles röst, som skrålade den ena visstumpen efter den andra, och när han i trappan fick se att Elin gick bredvid Gunnar, skrek han med full hals:

– Ja så, du Gunnar! Ja *nu* kan du sjonga din käraste visa:

Eli’ ä’ mi’ söckerdöcka!
Lena ä’ mi’ svarta so!
Eli’ ä’ mi’ lilla klöcka!
Lena ä’ mi’ mjölkeko!

– Ha! ha! ha! va’ ke ho’ så, di’ visa? Jag tycker jag vill minnas något så’nt der bortåt, ha! ha! ha!

– Hvad jag gerna skulle hugga’n på truten, om jag bara vore’n så nära – sade Gunnar inom tänderne; men Elin som hörde det, svarade sakta:

– Åh Gunnar! J ska’ intet bry er om honom, han ä’ ju alldeles plakater.

När hela det upprymda bröllopslaget hunnit in i den såkallade «gästestugan», som äfven nu utgjorde deras matsal, då uppstod åter en stor väsendtlig skillnad mellan denna samling och en dylik af «bildade» personer, ty, – – i stället att herrarne då artigt dragit i hvar sin stol åt hvar sin dame, under idelig konversation och kurtis, uppstod hos denna larmande och obetydligt nyktra hop några minuters fullkomlig tystnad och sans, hvar och en stod med sammanknäppta händer och sänkt hufvud: man läste till bords, man tackade Gud för den mat man skulle få, då vi «bildade» knappt gifva oss tid att tacka för den vi redan fått, troligen emedan vi sällan besinna hur svår den är att få, och hur omöjlig förutan Guds bistånd; *«voilà la difference»*.

Men nu var bröllopsdagen slut. Visst dansade man en stund efter maten, men det hade ingen riktig fart, eller om man hellre skulle säga, att dansen hade för mycken fart, ty som «de dansande kavaljerernes» hufvuden voro vida tyngre än vanligt af det goda ölet, punschen och bränvinet, och «damernas» ben vidkändes de många bastanta rätterne, voro alla glada att snart få vända hemåt och slutas i Morfei famn. Sent omsider råkade äfven Gunnar dit och drömde då – – att han förde Elin upp på väpnareloftet och att de tillsammans stodo och betraktade «dödkyssen» på väggen. Han vaknade svettig och varm. – «Ja, det ska’ bli’ sanning!» – utropade han vaken, och låg sedan och tänkte på huru han den kommande morgonen skulle gå upp och tacka herrskapet för allt sitt «myckna besvär och stora kostnad», samt med detsamma bedja mamsell Sara «så obegripligt», att bara «få titta in» med Elin på «väpnareloftet» och «grefvekammarn», för att roa Elin, som bara skulle stanna qvar öfver den dagen, hvilken till allas stora fröjd var en söndag, så att julen ännu tycktes dröja litet att gå ut. Gunnar kunde sedan icke somna, utan låg vaken och – – – tänkte på Elin! – – Och vi, vi komma just nu att tänka på *hvarföre* man så ofta ser stora, rysliga brott begås bland de lägre och obildade klasserne och så högst sällan i de högre, der åter småfelen, lasterne under tusen olika former, dels uppenbara sig, dels vandra i mörkret, undangömda af förställningskonst och vackra larfver. Månne icke orsaken till denna skillnad kan sökas och finnas i den sjelfkännedom, som blir en följd af all bildning, all läsning, allt objektift betraktande af verlden och alla dess företeelser. Man lär att känna andra menniskor och andra förhållanden, och man förstår på samma gång sig sjelf och sina egna. Deraf kommer att man aktar och vaktar sig, betänker först allt som skall ske, sätter upp värn och palissader af erfarenhet mot de starka, mäktigt ingripande passionerne, hvilka komma, stora och för alla åskådliga lika som skogens lejon och leoparder, under det att man utan allt motstånd låter småfelen, smygande som listiga ormar, tränga inpå oss från alla sidor. Vi – bildade – äro således alltid förberedda på allt som inträffa kan. Hvad som händer oss hafva vi förut läst, höft, sett exempel på, och vi veta alltid huru vi skola – böra – *måste* bete oss, då åter den obildade, som förut aldrig tänkt sig ett dylikt fall som sitt eget, rusar stad och möter det blott på det sätt, som lidelse och instinkt förestafva, och aktar sig aldrig att gå brottets bråddjup nära, just af den orsak att han icke ser det, utan att det ligger som en räfgrop framför honom. – – – Gunnar tänkte på Elin, och trodde sig dermed alldeles icke göra något ondt. Han tänkte ju icke på henne «för att ega henne», utan blott på: hur *god* hon såg ut, hur smärt och nätt hon var i dansen, hur hon «talade så vackert», hur hjertligt hon tycktes tillgifven sin syster Lena, hur kärleksfullt hon talade om sin moder, hur «sedig och anständig» hon var mot de andra «tösera», och – – – hur ledsamt att hon så snart skulle begifva sig hem igen. Icke trodde Gunnar sig

med detta göra något ondt. Tvärtom, han ansåg sina tankar såsom goda och Gudi behagliga, och ångrade dem visserligen icke. Men ack! huru hade väl en af *våra* gjort? – – – Jag vet det – – – men jag vill med möda säga det: en bland hundrade hade kanske jagat bilden bort såsom farlig, och de andra – – – behållit den, med blandad förtjusning och bitter saknad tänkt på skillnaden mellan de båda systrarne, och fullt redogjort för sig åt hvad håll hjertat styrde kurs, och just derigenom kommit i stånd att lägga tyglar derpå. Men Gunnar gjorde ingendera: han bara tänkte på Elin, och frossade med dessa tankar.

---

När morgonen kom en gång, gingo både Gunnar och Lena upp till herrskapet och tackade. Patronen sade, utan att just se upp: «Håll till godo, det var icke att tacka på.» Lena svarade fräckt: «Jo, minsann!» och pratade för skålen. Mamsell Sara tog det nygifta paret i hand, önskade dem omigen lycka och höll ett litet lämpligt tal, hvaraf Gunnar hörde och besinnade hvartenda ord utan att förändra uppsyn, men hvaråt Lena grät floder af tårar och kraftigt torkade sig på halsdukssnibben – – – utan att dock höra eller tänka på ett enda ord.

Patronen smög sig under talet ut, och detta lättade Gunnars föresats att slutligen bedja om den der «tittningen på loftet» för att «roa lilla Elin».

– Åh ja, gerna det, mina barn – svarade mamsell Sara småleende. – Din syster Elin – fortfor hon vändande sig till Lena – är minsann en så hygglig och anständig flicka, att jag gerna vill lemna min tillåtelse till detta, om det just roar henne. Gå derför ned och bed henne komma upp nu, så skall jag följa med, jag har ändå något smått att uträtta deruppe.

Och härmed tog hon sin gröna ullshawl, letade upp de stora rostiga nycklarne i sitt nyckelskåp, medan Lena gick ned efter Elin. Denna kom allena upp, och man låtsade ej märka att Lena stannade qvar der nere.

– Så att du är så nyfiken på väpnareloftet och grefvekammarn, kära barn – sade mamsell Sara vänligt skämtande till Elin, under det att de alla tre gingo de många, höga trapporne uppföre.

– Ack ja! – sade Elin, och skämdes verkligen öfver att den gamla «galanta mamsellen» skulle hafva ett sådant besvär för hennes skull. – Ack ja, det är Gunnars fel, som satt mig en så’n åtrå i hufvudet till det dera «loftet» och den deringe «kammarn», för tocket har jag aldrig förr sett.

Nu voro de uppe: mamsell Sara öppnade dörren till loftet, men gick sedan bort på vind för att se på en gammal slädfäll, som hängde der, om den var maläten eller ej. Gunnar och Elin gingo deremot in i det rum, som kallades «väpnareloftet». Vintermorgonen var mulen och gråkall, en sparsam dager insmög genom ett trångt fönster, högt uppe på väggen och med små förvittrade rutor skallrande för den skarpa nordanvinden, i sin bräckliga blyinfattning.

– Hu! – sade Elin och smög ovilkorligt intill Gunnars sida.

– Du fryser, Elin lilla – sade Gunnar, och svepade om henne skörtet af sin nya blå vadmalsrock, men Elin drog sig undan och sade:

– Åh nej, jag fryser visst intet, men här är så hemskefullt och ödsligt, alldeles som i en kyrkesakristia.

– Kanske du vill gå din väg? – sporde Gunnar.

– Åh nej – svarade Elin – jag vill väl först se på – – – den der fasliga fläcken.

Tyst och sakta förde Gunnar henne bort i ett dystert hörn af rummet, och dit komna sade han, fattande Elins arm:

– Se här, Elin lilla, här stod sängen, der låg den unge väpnaren, och der låg grefvinnan på knä, och der – och dermed pekade han med Elins hand – der på väggen ser du – – – dödkyssen.

Elin smög ändå närmare Gunnar, och de stodo stumma en lång stund, med ögonen fästade på den af tiden nästan utplånade blodfläcken, som traditionen påstod vara väpnarens och hans herrskarinnas förenade blod.

– Vet du, Elin – sade Gunnar efter en lång tystnad – vet du jag har sett detta förr, utan att just så mycket tänka derpå, men nu! vet du hvad som nu faller mig in? Jo, en okristlig tanka kanske: tror du, Elin, att det kunde vara möjligt att hon, grefvinnan, ändå älskade honom, väpnaren? Tror du det? Säg, Elin, tror du hon kunde vara så brottslig – – – i hjertat lell, för ingen kunde märka det, det påstås alldeles för sannt. Hvad tror du om den saken, Elin lilla?

– Åh, jag vet just icke hvad jag skall tro – svarade Elin helt hemsk vorden – jag vill aldrig gerna tro ondt om någon menniska, och det vore ju en faslig synd att intet älska sin egen äkta make, utan en annan.

– Ja, visst vore det så – svarade Gunnar djupt suckande, och släppte Elins arm, som han förut tryckt hårdt intill sitt hjerta.

Men nu kom mamsell Sara, som ej allenast funnit mal i fällen, utan tre, fyra råtthål derpå, hvarför hon var litet mulen, likasom allt annat på denna grå vintermorgon.

– Nå, mina barn – sade hon – nu kunnen j väl porträttera utaf hela väpnareloftet, hoppas jag. – Och som hastigast tittade de in i grefvekammaren, samt vände derefter ned till husets bebodda våningar.

Bröllopet var med denna dagen slut. Elin reste. Gunnar suckade djupt när han såg sista skymten af hennes åkdon, tänkte oupphörligt på henne och återtog sina dagliga värf. Lena likaledes af sednare sorten, men gjorde sig numera just ej så mycket besvär med sin toilett och fördöljandet af sitt tillstånd, hvilket alla märkte, utom Gunnar, som sällan såg på Lena och råkade henne så sällan han kunde, men var då alltid god och vänlig mot henne. Tiden framflöt på detta sätt de trenne vintermånaderne, och snart stod Mars med långa ljusa dagar, men kalla och hårda, alldeles som den totalt passionsfria och i goda omständigheter varande menniskan.

---

– Jag skulle så mycket be att få gå till marken21 och köpa mig en ko och ett par stutar – sade Gunnar till patronen, en af de första dagarne af Mars.

– Det skall du slippa – svarade husbonden, utan att se på Gunnar, och petade förtvifladt i marken med sin käpp, för att se hur långt kelen räckte; – du – – du skall få de der kreaturen af mig, till din första bosättning, efter du – – – men det blef icke mer.

Gunnar blef verkligen mycket glad för denna gåfva. Han kände ingen kärlek till Lena, han längtade icke till den tid, då han skulle framlefva sina dagar allena med henne; men han, likasom nästan hvar och en, som hunnit öfver tjugu år, längtade att se röken uppgå från egen härd, att sofva under eget tak och mättas af egen föda, med ett ord: att sätta bo, och åtminstone inom dess gehägn vara enväldig. Att göra detta *hem* så beqvämt och trefligt som möjligt, var Gunnars önskan, så väl som hvarje annans, i hans eller vida bättre omständigheter. Af hvad som blifvit öfver sedan de omtalade kreaturen voro inköpta af de medel, som influtit vid bröllopet samt Gunnars och Lenas innestående löner, skulle bohag och husgeråd köpas, och nu fick Gunnar lägga hela den summan, som dessa kreatur skulle hafva kostat, till det andra, och kunde således få *vida* mera bohag, än han från början haft hopp om, och Gunnar var verkligen ungdomligt glad för detta, samt sade om aftonen i drängstugan:

– Tänk, patron är ändå en god och hederlig herre på det hela, fast jag aldrig förr kunnat fått 'et i skallen, eller lidet 'en.

– Och jag li'er 'en *aldrig* – svarade Bengt – för han ä' falsker och baksluger, ser aldrig rätt på folk, säger *ett* och menar ett *annat*, gör minsann ingenting för intet, och en vacker dag, sanna mina ord, vill han ha betalning för *krittera*[22], och söker då ut 'en med hårdhandskarne, det ska j få se, den som bara lefver dit. Men mamsella ä' bra.

– Ja, ja, tänk om jag talade om för patron, hvad du säger om 'en – sade bränn-Olle illslugt och med sitt otäcka skratt.

– Ja, jag skulle nog tro dig om 'et – svarade Bengt – för du ä' en rödlufva du så väl som patron sjelf, och tänk! jag tror aldrig nåntina på dem, som vår Herre satt räfskinnsmössa på.

– Nej, otäcka ä' de – sade Gunnar, som tänkt på annat, men som ändå ej kunde låta gå sig ur händer ett tillfälle att yttra sin motvilja för Olle, som han aldrig kunde lära sig att tåla, ty afundsfull och ilsken som Olle alltid visade sig, när han var nykter, var han äfven falsk och elak, och när han var full – – näsvis och elak. Nu var han halffull och just vid lynne att förarga Gunnar på fint manér, helst han trodde sig hafva ryggen fri, derigenom att han stod vid dörren, och i en blink kunde vara nere i sitt älskade bränneri, dit Gunnar aldrig gick.

– Jo, jo! – sade han spefullt. – Du får båd' kritter och ett och annat af patron! Kanske han *skänker* dig äldsta barnet med! ha! ha! ha!

– Kom bara fram en gång till med tockna ord! – sade Gunnar och såg upp mot bössan, som ännu hängde qvar på väggen, men Olle hade ej ens hört första orden af meningen; han var redan i sin bränvinsfristad innan Gunnar talat ut, och hade redan nedsväljt flera klunkar af detta förhärjande aqua, innan Gunnars blod åter kom i lugn, och hans tankar åter ilade mot de taflor af framtiden, som oupphörligt speglade sig framför hans inbillning, och som voro långt mindre dunkla än han någonsin skulle hafva anat, några månader förut. Gunnar hade aldrig, allt ifrån sin barndom, varit fri, rådt om sin tid; han hade med ett ord allt från gosseåren varit tjenstehjon, aldrig fått vika till höger eller venster efter eget behag, utan alltid nödgats lyda befallning eller förbud. Men nu såg han snart en tid framför sig då han, om han dessimellan arbetade friskt och ifrigt (och arbete skrämde aldrig Gunnar), kunde få göra *hvad* honom lyster, kunde få gå vid första tuppgal, med sin bössa öfver axeln, ut åt skogen och sträfva der så länge han fann det för godt, eller tills hungern jagade honom hem med sin tunga skjutväska, ty Gunnar var, som vi veta, förträfflig skytt; eller på samma vilkor begifva sig ut under friska morgonen, eller lugna tysta aftonen i sin lilla ekstock på sjön, för att draga upp den ena fisken efter den andra, ty Gunnar var jemväl lycklig fiskare och förstod sig väl derpå, emedan han var född och uppfödd vid brädden af en stor och fiskrik insjö, der han under hela sin barndom och sedan i sina uppväxande år alltid legat och plaskat natt och dag, hvarför han äfven nästan förestått hela fisket på Grantorp, der man gerna ville hafva fisk att äta, men ej på gammalt aristokratiskt manér ville bestå sig någon egentlig fiskare på stat, utan ettdera drog not med tolfskillingar eller med husets drängar. Han skulle nu om aftnarne få tälja och snickra hvad han behagade, stolar, bord, skrinda m. m. Han skulle alla söndagar få gå i kyrkan, och alla söndagseftermiddagar spela fiol och sjunga så mycket och så högt han ville. Han skulle med tiden, när han förtjent bra med pengar på jagt, fiske och annat, köpa sig en häst, eller heldre ett sto, som kunde få «fölongar», ty för dessa hade han en verklig medfödd passion. Och i hans många ljusa framtidstaflor stod ofta bilden af denna Elin, som kom hem och helsade på sina syskon öfver «en vacker pingstahelg» eller «en munter julahelg». I förra fallet skulle han roa henne med att fara ut på sjön i ekstocken, i det sednare skulle han göra henne ett «betsadt och poleradt syskrin», för det hade han lärt sig en gång när mamsell Sara hade ute «stadssnickaren».

Äfven fanns en annan bild på dessa taflor, som började allt mer och mer framstå, samt få ett visst behag för Gunnar. Han älskade nemligen mycket barn, och när han såg trädgårdsmästarens lilla vackra sjuåriga pilt, tänkte han nu ofta: «Om sju år och några månader kan jag *sjelf* hafva en tocken.» Besynnerligt nog att sjelfva denna Lena, som han visst ej kunde lära sig att älska, knappt nog att fördraga, dock icke med sin person stod särdeles i vägen på dessa taflor. Tvärtom: hon var en beskedlig, flitig och arbetsam hustru, som han väl obetydligt såg, men som – då han kom hem och in i stugan, höll den ren och städad, hade god mat färdig åt honom, och satt dessimellan vid sin spinnrock eller i sin väfstol, hvilka surrade och bullrade, så att han slapp samspråka med henne så mycket, ty dertill kände han sig ändå obetydligt benägen, ehuru Lena jemt sökte detta, på samma gång som han likväl var ganska vänlig och beskedlig mot henne. Lena, å sin sida var mycket kärvänlig mot Gunnar, samt temligen god och beskedlig. Någon gång hade hon väl sin bestämda egna mening i frågor om anskaffandet af deras husgeråd och bohag, men Gunnar kunde dertill ej ha något att invända, ty dels var Lenas mening alltid rätt klok, dels bestod hon en stor del af de kontanta utgifterne, ty – förunderligt nog! – oaktadt Lena jemnt haft pengar, jemnt köpt allahanda af «knallar» och alltid belalt, om icke just den gången hon tagit varan, så åtminstone när hennes kringvandrande björn kom nästa gång tillbaka, alltid gått till alla marknader i staden, och der för hvarje gång alltid köpt något «grannt», så hade hon nu ändå ett par års löner innestående hos patron!

Gunnar var således nästan tröstad öfver sitt nödtvungna äktenskap. Dessutom vänjer man sig snart vid sitt öde i ungdomen, och smyckar det då med alla de blomster, som inbillning och hopp kunna sammanleta, och finner först fram i tiden, smått efterhand, huruledes dessa blommor aldrig slagit ut, äfven om man någon gång varit så lycklig att få se dem knoppas.

---

Nu stundade den fjortonde Mars, denna flyttningsperiod då mången lemnar *de* larer och penater, som skyddat dem i det huset, för att söka andra dylika i andra hus; ty i *vår* tro stanna dessa vid tomten och begifva sig aldrig ut på tåg. Flyttningsdagen var på en onsdag, och redan den föregående lördagen hade Gunnar och Lena ställt om, att deras flyttsaker kommo till torpet, samt hade ämnat bedja sig lof att tillika med Bengt få gå dit på söndagen, för att sätta litet i ordning, helst det folket, som skulle flytta derifrån, redan begifvit sig bort. Men när söndagen kom, mådde Lena illa, sade sig hafva ondt i hufvudet och nödgades lägga sig, så att Gunnar och Bengt gingo allena.

– Ack hvad du får det präktigt och galant här i Vika – sade Bengt, under det de höllo på att städa in det nya bohaget i den nya, vackra, rymliga stugan. – Här kommer du ju att bo, ända som en prins. Här har du ju båd' stufva stor och grann, och slaskekök och så den lille vackre kammarn der, på andra sida i farsta,23 och så den lille trädgåln, och skogen och änga, och hela stora sjön framför sig, och gälena der på andra sidan. Och så'na rara fähus och allt! Minns du hur du sörjde i förstene, då före jul? Ja, de' va' visst att sörja för! Du har 'et ju så rart, som hade du suttit på önskestol.

– Åh, jag kan just intet säga det – svarade Gunnar halfhögt, ty just i samma ögonblick som Bengt talade om *önskestol*, klättrade Gunnar i inbillningen dit för en kort sekund, och se! – – – en bild, icke alls liknande Lena, stod der i allra främsta förgrunden.

– Ja, så kan *jag* säga't – genmälte Bengt – och du borde ha – – jag vet intet hva' – – för att du intet kunde ta' mig te' dräng, liksåväl som den der oxmickeln Abraham. Här hade jag just tyckt om 'et, och jag tror att Lena blir ena dugtig och galanter matmor, som håller snyggt af alle di katten, och ger 'en bra å äta, om hon än skulle träta litet dessimellan.

– Ja, himlen vet – svarade Gunnar och tänkte på helt annat, och tyckte sig dermed ej göra det ringaste ondt.

– Ja men se nu, hur sakramenska nätt och fint här är – sade Bengt, när de satt hvar sak på sitt ställe och fyrat upp en god brasa i spisen, och Gunnar satt fram smör, ost och bränvin, ty middagstiden var under arbetet redan förliden.

– Ja, skål! nu på en halfpart, och tack ska' du ha för hvar den dag vi var't ihop, och hvar den hjelp du gjort mig – sade Gunnar med våta ögon, och fattade det ena bränvinsglaset, räckande det andra åt Bengt.

– Ja, tack och skål! – svarade Bengt, klingande med kamraten – och hem- och tomtebo-lycka, nu och i allom tid! Och rasande kloker ä' du – tillade han, sedan både han och Gunnar tömt sina glas i botten – som tar dig en tår på tand, nu sedan du bli'tt din egen, för nog kan man taga sig en sup då och då, utan att derför vara supare; och nog blir man salig om man intet ä' i «nökterheta», och dumma ä' de som gå in i 'na, som känner med sig att de kunna vara måttliga. Men se! för gamla, inpiskade supare, och så'na stackare som alls intet kan stå emot, för dem ä' «nökterheta» bra, för se *då* veta de *med säkerhet* att f .. tar dem, intet just för att de supa, ty det tror jag för min del, att f .. intet bryr sig om, men för att de ä' menedare, och göra *det* som de med fingra' på boken svurit att låta bli. Ser du, det ä' saken, och det ä' min tanka om saken.

Och Gunnar höll med Bengt, tyckte sig vara så pass «förståndig karl», att han kunde supa, men supa lagom, sade sig behöfva det, när han numera ofta kom att «ligga i skogen och på sjön», och de togo sig ännu ett dugtigt glas hvardera, men ingen af dem kände det mera i hufvudet, än när våra kammarjunkare fått en mandarinkopp med thé i sina.

Fram mot aftonen hade de båda ynglingarne slutat sitt värf, och då motstodo de icke att göra en liten resa på den öppna och spegelklara sjön, ty det året hade alla isar varit så svaga och vädret så blidt, att de redan i Mars voro uppgångna, och nu låg sjön så ren och klar, och aftonsolen såg sin bild deri, och myste deråt, alldeles som den unga behagsjuka flickan.

– De' va' skråen till bra ekestock! Hvad gaf du Nils Anderssa för den? – frågade Bengt.

– Hå – svarade Gunnar – jag slumpa'n ihop med mycket annat, för se! Nils Anderssa kunde rätt intet behöfva'n der i Tomta, der han knappt har en ankedam en gång. Men han ä' alldeles nyer och bra byggder, och intet ska jag spara'n, för vest du Bengt! i skogen och på sjön, der blir mitt lif ändå.

– Ja, och se det kunde jag var't med om, i stället för Abraham, det nötet, om du ta'tt mig till hösten – anmärkte Bengt.

– Ja, det tycks väl så – svarade Gunnar – men en ska aldrig göra sin bäste vän till sin tjenare, ty trå-mej, jag tror det bär till.

Så här samspråkade de båda ynglingarne, medan ekstocken med raska årtag hastigt gled fram öfver sjön, och den som ville kunde lätt anmärka huru klarsynt vänskapen, äfven hos en rå och obildad varelse är, då kärleken åter är blind hos denne, och – – – nästan lika blind hos menniskoslägtets första, i ljus och lärdom.

– Nej, nu måste vi väl vända om hemåt – sade Gunnar, när aftonsolen sagt godnatt och blott lemnat röda släpet, hvilket äfven färgade sjön till ett haf af blod. – Vore jag nu *min egen*, så satt jag qvar här tills himmelen blef mörk och sjön med, och nytänningen började att lysa, för ser du, det är det grannaste jag vet, när månen glänser på sjön och hvart årtag ser ut som ett silfverregn. Se det är vackert, det! Och när man så sjunger till, med full hals, det är roligt, det!

– Nå så sjung då nu, mennas vi ror hem – bad Bengt.

– Ja, jag vet just icke hvad jag skulle sjunga – svarade Gunnar, med samma undvikande ton, som en af våra salongsnäktergalar, då man ber dem sjunga något ur Norma, eller Hugenotterne eller Lucie, eller deras

vederlikar.

– Jo! – sade Bengt – sjong den der om: «Eli’ ä’ mi’ sockerdocka», den har jag intet hört dig sjunga på så länge.

– Ah, de’ ä’ intet värdt – svarade Gunnar och tog så ojemna årtag, att ekstocken vickade häftigt.

– Hvad tusan! – ropade Bengt, som icke kunde simma. – Jag tror sannerligen att du vill lägga oss här på hafsfruas blå bolstrar, men ser du, det går jag slättes intet in på, för jag kan intet ligga som e’ gås och flyta och dyka, och svänga mig kors och tvärs i vattnet, som du kan.

– Ha! ha! ha! – skrattade Gunnar ungdomligt och gladt, och vickade ändå starkare på farkosten, för att få den annars så käcka Bengt att skrika; men när Bengt såg att ingen fara var, så teg han stilla, och då upphörde äfven Gunnar med sjögången, och Bengt började åter be honom sjunga «en rolig visestump».

– Ack, sjung nu du om: «Eli’ ä’ mi’ sockerdocka» – bad Bengt – och bry dig intet om att Olle, det ludret, schäkade[24] dig då på bröllopet och sjöng din roliga visa så förbannadt dumt, för se’n har du aldrig sjungt ’na.

– Nå, så! – svarade Gunnar och härskade sig, icke för att lungorne voro besvärade af något, men för att få styr på hjertat, som började klappa, och blodet som började brusa, så snart han numera bara tänkte på den gamla, förr af honom så ofta sjungna visan. Han rodde imellertid friskt och sjöng under tiden, i början litet darrande, eller – – med den splitter nya methoden – men sedan jemnt, starkt och ljudeligt, så att bergen lyssnade och echo svarade:

Elin ä’ mi’ sockerdocka,
Elin ä’ min russinstrut,
Elin ä’ mi’ lilla klocka,
Elin ä’ min fagre snut,
Elin ä’ min fröjd och gamman,
Elin ä’ min glädje fin;
Och alltihop och allt te samman
Och ett för allt ä’ Elin min.

Elin älskar jag så mycke,
För ho’ ä’ så skröpligt fin,
Finer som ett slissingsstycke,
Mjuker som en docka lin.
Feter som vår stora sugga,
Röder som vår grannes knut.
Lätt och liten som en mugga,
Snabb och snäll som räffelkrut.

Förr ska’ gädda’ bli e’ simpa,
Förr ska’ oxa’ vinga’ få.
Förr ska’ gråsten bli e’ limpa,
Förr ska’ Stockholm börja gå.
Brunkeberg ska’ bli en båte,
Stora kyrkan apetek.
Förr än Elin jag förgäter,
För ho’ ä’ mi’ gresastek.

– Nej, håll stilla här, du Gunnar! – ropade Bengt. – De’ va’ ett rasande grannt echo! Hör du hur ho’ sa efter: «gresastek», alldeles så tydeligt som e’ menniska.

– Ja, ja, hon ä’ väl för mer, hon, än en menniska – svarade Gunnar och tittade upp åt de höga bergstränderne, från hvilka ljudet kom.

– Nej tror du verkligen – frågade Bengt – att de’ ä’ ena mö, som sitter i berget och talar så der, och säger efter så der.

– Ja, det tror jag visst – genmälte Gunnar – för intet kan bergena tala. Men se hon säger intet efter annat än det hon tycker om.

– Ja, då tycker hon förfasligt om «gresastek» – anmärkte Bengt, och Gunnar skrattade.

– Har du nåntina sett ’na? – frågade Bengt vidare.

– Nej, intet *jag* – genmälte Gunnar – men jag hade ena faster, som en gång hade sett ’na, när hon var barn.

– Och hur såg hon då ut? – sporde Bengt, med stor nyfikenhet, ty natten var redan för hand, och det underbara började få allt det värde, som solskenet oftast förtager.

– Jo, ho’ va’ hvit som den renaste snö och hade kolsvart hår, och faster-mi’ såg hur hon stod på berget och gapade, och ideligen sa’ efter.

– Hå kors i all’ min dar! – utropade Bengt, utan att betvifla ett enda af Gunnars ord, och det kom mycket deraf, att Gunnar berättade med denna ton, som bevisade att han sjelf trodde hvart enda ord.

– Det skulle vara bra roligt, att någon gång få se endera echo’t eller sjöfrua, eller nå’t skogsrå eller så – yttrade Bengt, medan han hjelpte Gunnar att surra fast ekstocken, ty nu voro de i land; men nu var det äfven nästan nedmörkt, och Gunnars beprisade nytänning satt redan och såg på de båda ynglingarne, inom hvilkas bröst i detta ögonblick kanske mera ren, fast omedveten, ur-poesi var att finna, än i hela stora packor af «Skaldeförsök» och «Dikter» och «Sånger» och «Fantasier» och «Lyriska bilder» och «Poetiska blomster» etc.

– Kors! har du aldrig sett något slikt (nemligen sjöfrun, skogstroll, etc.) – sade Gunnar med en viss ton af öfverlägsenhet, likasom hade han sjelf varit «intimt lierad» med hela detta sällskap af andar och troll, med hvilka allmogens öfvertro, än i denna stund, befolkar både hafvet, berget, skogarne, dalarne, hedarne och sjelfva luften.

– Nej, intet har jag just *sett* nåka25 – genmälte Bengt, medan de raskt vandrade hemåt, på en liten smal stig i djupa täta skogen – men *hört*, det har jag mången gång, båd’ gasten och annat otyg.

– Ja, nu är det kanske allra som bäst att intet tala om «tocket der» – menade Gunnar – nu medan vi ä’ så här i mörka skogen, och intet justament så långt från båd’ jettegrytera och den der hedne kongens graf, der det spökar så käckt alla söndagsqvällar, och lyktegubbekärret se’n, men så mycket ska’ jag säga dig, du Bengt, att kommer något till dig någon gång, s*å’nt der* du förstår, så slå bara korstecknet för näsan på ’et, och läs dit Fader vår med fulla tankar, så viker det straxt.

– Har du försökt det? – frågade Bengt, med en hemsk känsla, i hvilken dock låg stort behag.

– Det har jag visst – svarade Gunnar – jag som så mången gång nattetid har sträfvat der genom store, djupe skogen till mor.

– Nå men du! Hurhvulet såg det ut? frågade Bengt.

– Ja, det kan jag just intet så noga säga – svarade Gunnar – ty intet stod jag just *så* länge still och bliga på 'et, utan så fort jag varsna't, gjorde jag som jag sagt, och så blundade jag och gick på med dugtiga steg, och läste under tiden på Fader-vår'et, och aldrig gjorde det mig nå'n skada. Men se jag har mi' tro för mig, och det är: att har man intet ondt gjort, så kan man gå trygg för båd' gastar och troll, men har man någon synd på samvetet, så kunna de nog komma och anfäkta 'en med besked.

– Nå ja, men hvilken ä' väl det som intet syndar på nå'et sätt – anmärkte Bengt ganska snusförnuftigt.

– Ja, ja, det förstås nog – medgaf Gunnar – att syndiga menniskor ä' vi alla, men se det är en stor förskillnad på, att ha' gjort något ondt med berådt mod eller i stor vrede, och vet du väl, Bengt, att mången gång har jag tackat min Gud, just när jag gått så der i kolsvarta natten genom tjocke skogen, att han afhållt mig ifrån att göra hvad jag mångfalldiga gånger haft lusta till, nemligen att slå Olle i skallen, så hjärnen flög i väggen, för se han kan reta gallsot på mig, än med *ett* och än med ett *annat*, och bland bara för att han sjunger efter mina visor! Och tror du väl att jag nånsin tagit Lena, om inte samvetet gått på och böstat och bankat inom mig, som stena' i en qvarn.

– Jo, jo – svarade Bengt, som mera tänkte på skogstrollen än på Lena – jo, jo, hade du intet ta'tt 'na, så hade Necken eller skogsfrua eller något annat otyg kanske kunnat ta' dig, fast mången an' går oanfäktad lell, som ändå sviket och narrat e' tös.

Nu marcherade de friskt på och en tystnad uppstod, men den bröts af Bengt:

– Hå! hå! – utropade han – hvad tomt och söcknet det blir efter dig nu snart! Jag tror aldrig nånsin jag kan vänja mig ve'et. Tomt blir det i drängstufva, tomt ute på arbetet, och tomt i köket vid mål'a, då jag och du alltid åte ur samma fat.

– Jo, jo! – svarade Gunnar och suckade, men – – han var dock den som *gick bort*, och den känner sällan hälften så mycket sorg, som den hvilken *stannar qvar*. De båda ynglingarne började nu tala om framtiden.

– Jag går väl här än något år och trälar «för en an'n sa'n», men sedan ser jag mig väl om efter ena högglig tös, jag med – sade Bengt. Den dera Elin, Lenas söster, de' va' just ena fänta i min smak – tillade han, då Gunnar ej svarade honom.

Gunnar studsade och stannade tvärt i sitt raska gående, men han sade ingenting, och då Bengt frågade: «Hvad va' det, du? Såg du nå't?» så svarade Gunnar: «Åh nej, ingenting!» ty ännu kände ej Gunnar sitt samvete så tungt, att han – – äfven behöfde belasta det med en lögn, och nu var det hans tur att tala om «framtia».

– Ja – sade han – nu kommer väl Abraham (det dumma nötet) om onsdag, och så blir det bara strängt arbete hele våren, och se, så länge står väl Lena på fötter, men fram åt sommaren, när hon behöfver hjelp, då vill jag att mor ska' komma, för nog vill jag väl först litet se hur pass matmor Lena blir, för aldrig skulle jag lida om hon blef stygg mot mor, och när hon tränger till hennes hjelp, då tänker jag hon blir nog bra mot 'na. Och till missummershelgen, om allt står väl till, då ska' vi väl ha' litet roligt, för se då – – – men längre kom icke Gunnar, utan stannade nu äfven, men det var i talet.

– Ja, hur va' det? – sade Bengt – lofte intet Elin att komma hem till erat, fram mot missummerstiden, om mora-hennes va' frisk och rask?

– Åh jo, visst talte hon litet på 'et – svarade Gunnar, men bytte genast om ämne.

Så här samspråkande, fortsatte de båda ynglingarne raskt sin väg framåt, och kommo till bestämd ort ungefär klockan nio, samt gingo direkte ned i drängstugan, för att få veta hvad tiden led och om de andra redan varit uppe och «spisat». Detta hade just varit händelsen, och samteliga drängarne samt ett par af deras bekanta voro nu samlade i drängstugan, framför en smattrande brasa, rökande sin pipa, skrattande och glammande, på helgdagsqvällen. Ingen helsade just på Gunnar och Bengt, men dessa sade, när de instego, ett generelt: «Go'afta», och då svarades dem: «Gudsfred», och de framgingo, hängde upp sina mössor och närmade sig till spisen för att värma sig.

– Hvad ska' det bli för arbete i måra? – frågade Gunnar, vänd till rättaren.

– Kors hvad liknöjder han ställer sig, liksom det ingenting vore händt – sade Olle och gapskrattade, med sitt ohyggliga, gastlika hånskratt.

– Och hvad skulle det vara? – svarade Gunnar trotsigt, ty han var alltid färdig att blifva ond, så fort Olle till honom «klöf näbb».

– Kors hvad han ställer sig okunnig! ha! ha! ha! – skrek Olle – det är som om han aldrig visste tecken till hvad som skett. Jo, nu får du något till att stå i! ha! ha! ha!

– Ack så tala *ut* då, din satans lymmel – sade Gunnar redan ond. – Hur kan jag veta hvad som sker, när jag ä' borta.

– Vet du intet – sade rättar-Anders, som var en äldre, trygg och förståndig dräng – vet du intet att hustru-din fick en pojk' i middags?

– Ja, och en som ä' rödhårig till! ha! ha! ha! – hånade Olle.

Gunnar hörde ej vidare hvad som sades. Han stod ett ögonblick förstenad i stugans midt, blek som en marmorstod, och utan mycket mera lif eller tanka än denna. Men derefter hastade han som en stormil mot dörren, och störtade ut genom den.

– Ha! ha! ha! Nu ä' han något te' nyfiken på sin rödhårte kronprins – skrattade och hånade Olle, sedan Gunnar med förfärlig smäll slagit igen dörren efter sig.

– Förbanna mig jag vet hvad du gafflar och grinar och skrattar åt – sade Bengt, som väl icke var alldeles så eldfängd som Gunnar, och icke hade alldeles samma hat till Olle, emedan Olle ej alldeles så mycket afundade och retade Bengt. – Jag för min del – tillade Bengt – tycker att detta var stor synd om Gunnar, för se nu skulle han flytta till *sitt* om onsdag, för då ska' båd' krittera och Abraham (det kritteret) komma. Men se! han får väl ta' te' sig gomma', tills Lena blir rask igen.

Det sista af detta talade Bengt mera för sig sjelf, än just till de andra, och ingen förundrade sig öfver att Gunnar skyndat ut, för att som alla trodde – gå upp till Lena och helsa sin nyfödde son, om hvars ankomst man bara förmodade att Gunnar misstagit sig litet. Alla drängarne lade sig, elden slocknade, men Gunnar återkom icke, och ingen tänkte just derpå.

---

Men Gunnar! hvad tänkte han? – – Han tänkte intet. Han ilade blott, likasom förföljd af onda andar, och med ett enda helvetesqval i bröstet, utan hatt, genom skog och moras, knappt nog lyst af denna nymånan, som han så älskade, men som han nu icke ens bemärkte, och vid midnattsstund stod han vid sin gamla moders stängda dörr, men tvekade ett ögonblick innan han bultade derpå; och fruktan att skrämma den gamla, var sannerligen den första rediga tanka, som upprunnit hos honom, alltsedan Olle gaf honom den

förvånande och förfärliga jobspost, som försatte hvarenda hos honom inneboende känsla i kamp och strid mot hvarandra. Hans sjelfkänsla reste sig skyhögt och förebrådde honom hans enfald; och hans hjertas godhet och lättrogenhet beskrattades nu af dessa dämoner, som han jagat långt ifrån sig, men som nu återkommo härtals: friheten förlorad, Elin – midt uti denna, magisterns ord, hans egen beständiga motvilja, Olles hån – – allt framstod nu i förfärliga färger. Men han hade ingen att anklaga mer än sig sjelf, han var för stolt att skjuta skulden på någon annan än sitt eget samvete, och ehuru rent och spegelklart detta var, förmådde det icke i denna förfärliga stund att tysta ned och försona alla de qval, som reste sig upp i hvarje vinkel af ynglingens själ. «Jag kunde skrämma ihjäl henne, stackars gamla mor!» var hans första rediga tanka, och den andra: ett beslut att med ett sakta slag på fönstret, bifogadt med underrättelsen att det vore han, Gunnar, väcka den gamla modern. Men så upprörd som han var, blef slaget på fönstret långt hårdare än han menat, och hans röst i dessa ord – de första som gått öfver hans läppar, allt sedan hans sista hotande uppmaning till Olle att *tala ut* – den var graflik och ihålig, så att den gamla i stor förskräckelse vaknade upp ur sin föga djupa slummer och utropade:

– Miskundelige Gud! Är det du, Gunnar? Eller är det din vålnad?

– Det är jag – svarade Gunnar, och ryckte upp den lästa dörren, med ett enda kraftigt tag, nu sedan han ej mera fruktade att skrämma den gamla. Men just detta skrämde henne, och hon ropade än en gång:

– Gunnar! Gunnar! är det du? Eller är det *något ondt* i din skepnad, som så kommer och går genom lästa dörrar?

– Åh, det är nog jag! – svarade Gunnar, och kastade sig andlös på den der soffan, der han sofvit så godt och så lugnt i sina yngre år. Mor Ingrid skyndade försagd att göra upp eld, men när hon vid en blossande töresticka fick se Gunnars, af smärta, harm och vrede förvridna och vanställda anletsdrag, svettdropparne på den hvita, rena pannan, och de likbleka kinderne, då utropade hon ännu en gång:

– Gunnar, min son! Jag spör dig *ännu* en gång: Är detta *verkligen* du, eller är det din vålnad, eller har du tagit lifvet af en menniska.

– Nej, jag *har* icke, men jag *skall!* – svarade Gunnar, ty först i detta ögonblicket ljusnade, eller bättre sagdt: flammade upp en idé, den – – – att med en kula betala sin skymf, att i blod aftvå skam och vanära. Och misstankan blixtrade och vreden åskade, och föremålet för båda, för Gunnars hat och raseri, var och förblef ingen annan än – – – Olle; men mot honom hade han känslor, som, oaktadt hans nordiska natur, ej gåfvo efter den corsikanska *la vendetta tranversale*, ty han skulle i detta ögonblick af ursinnighet, varit i stånd att anfalla äfven en anhörig af denne Olle.

– Evige Gud! – sade modern, darrande så, att den högt flammande stickan höll på att falla ur hennes hand. – Hvad menar du med dessa fasliga ord? Tala icke på det sättet, Gunnar, ty med Guds hjelp menar du icke hvad du säger, men Gud ser äfven till ogudaktigt talande. Sansa dig nu, och blif min gode Gunnar, som vanligt, och berätta sedan hvad som så förfärligt har händt dig.

Mig – svarade Gunnar, med en uppsyn, väl en hårsmån stillare, men mörk som en natt – *mig* har det ingenting händt, men Lena – det odjuret – den ormen!

– Gunnar! Gunnar! – varnade den gamla – tala ej så om din äkta maka, du gör då stor synd. Hvad har hon då gjort?

– Hon har fått ett barn!

– Nå ja, det visste du väl förut skulle ske.

– Ja, men intet *nu*, intet *i dag*.

– Gunnar! Gunnar! – bad modern åter – fresta intet Gud med dina upptåg. Nog har jag märkt att du ljugit för mig, och mången gång redan, har jag bedt Gud förlåta dig detta.

– Jag ljugit! – utbrast Gunnar, och reste sig häftigt upp. – Nej, intet *jag*, men Lena, och hon har ljugit den argaste lögn, som en qvinna *kan* ljuga.

Mor Ingrid satte sig bredvid honom, tog hans händer i sina, lutade hans brännande hufvud mot sitt modershjerta, och försökte på allt sätt lugna honom, samt få honom att med sans tala om alla dessa ängsliga förhållanden. Hon vann äfven sitt syfte: Gunnar lugnades något, samt förmådde helt och hållet öfvertyga modern om sanningen af sina ord och uppgifter. Men inga föreställningar i verlden kunde förmå honom lofva, att vara stilla och icke kräfva hämnd på Olle, den *enda* på hvilken hans misstankar föllo. Den gamla talade, bad, föreställde, men allt förgäfves. Hon förmådde nog att väcka denna hjertats godhet, som hos Gunnar fanns, midt under sinnets raseri, ty han började nästan känna en håg att förlåta Lena, åtminstone att beklaga henne, men med Olle kände han ingen miskund, utan sade slutligen till modern:

– Ja, mor, j må säga hvad j vill, Olle ska' få betala't, och j kan gerna, om j vill, be 'en akta sig för mig, ty skulle ock sjelfvaste kungen och länsman och hvem som helst stå bredvid, så flög jag på 'en, *när* jag fick se 'en, och *hvar* jag fick se 'en, men 'en ska' få se han håller sig nog undan.

Med något mera lugn började moder och son, fram emot morgonen, att tala om alla dessa ledsamma omständigheter. Modren predikade försonlighet och sämja, sonen ville ej lyssna till ett enda ord deraf.

– Omöjligt, käraste mor! – sade han. – Rakt, störtstupe omöjligt, att *jag* skulle förmå *mig* behålla Lena till mi' äkta maka, se'n hon gjort mig detta, och se'n jag skyllat Olle för att vara far till hennes barn! Nej, se det kan då aldrig bli utaf, och det kan mor aldrig ens vilja eller begära.

Och nu talade han fram och åter, om hvad han med säkerhet trodde, att dömma af Olles hånfulla ord, i hvilka så mycken skadeglädje tycktes framlysa, samt hans fordna «slarf med Lena», långt mera än af dennas benägenhet för Olle, hvilken visst aldrig tyckts varit stor, utan hade det tvärtom alltid sett ut, som om hon icke tålt honom.

Just under det att Gunnar talade om detta, teg han likväl plötsligt, och – till mor Ingrids största förvåning – utropade han slutligen, efter en lång stunds tystnad och begrundande, samt med en stor, märklig förvandling i alla sina anletsdrag:

– Mor! vet j hvad! Olle är oskyldig!

– Nå ja, det har jag ju från början sagt och trott – svarade den gamla, ej utan ett svagt leende öfver de vissnade läpparne.

Gunnar såg det dock ej, eller begrep åtminstone icke dess mening, utan fortfor:

– Jo, han är oskyldig, efter som j säger det ska' vara, mor, ty Olle va' borta ända ifrån medio Maj, då han gick med beväringa för att ex'cera (för se han har stått på tillväxt i flere år), och så låg han på sjukhuset i frossen ända till långt efter missummar, så – – – han ä' då oskyldig.

Nu tog moders och sons tal en annan vändning, och mor Ingrid uträttade ändteligen så mycket, att Gunnar heligt lofvade henne, att ej tala med någon enda menniska, eho det måtte vara, om sina misstankar, innan hon, mor Ingrid, talat med Lena derom, att vara stilla och förhålla sig saktmodig och lugn, samt rent utaf begära råd af kyrkoherden, och framför allt icke skrika ut hela saken dessförinnan.

Imellertid var dagen långt framskriden, och med stor möda fick mor Ingrid slutligen Gunnar att följa med sig till «herregåln», hvartill Gunnar var minst af allt benägen. Modern ryckte hans kläder rätt, strök håret ur ansigtet på honem, och sade slutligen:

– Käre gosse! Du ska' väl ha något uti dig, annars står du aldrig ut. Du har ju intet smakat nå't, se'n i går middags. Ät nu en smula, och låt oss så gå, för det är långt fram på qväll'n, sola ä' snart gladder.26

– Nej, tack mor! Äta förmår jag ej – svarade Gunnar – men kan j ha' en sup eller två att ge mig, så ska' jag väl ta' det.

– Så-å! – sade mor Ingrid långsamt, medan hon bortgick till skåpet. – Har nu *du*, min käre Gunnar, nappat tag i bränvinet igen, som du så ofta fördömt och försvurit.

– Åh ja, men det ä' bara dumheter – svarade Gunnar. – Det går en intet bättre för det en låter bli att supa, det ser väl jag, det; och ja' kan väl supa en sup då och då, utan att det ska bli en supare af mig; jag ä' väl så pass gammal och förståndig nu; och ofta är det nu för tia, som en sup kan smaka bra, då ingenting annat smakar.

– Ja, ja, han sa' så far för dig, och brordin ock, och illa gick det båda – suckade mor Ingrid, och tänkte inom sig hur mycket ondt Gunnar redan lidit för bränvins skull, fast hon ej i detta ögonblick ville påminna honom derom, utan slog uti åt sonen af det qvarter bränvin hon köpt, för att hafva åt en «muremästare», som dagen derpå skulle se på och «klena» gummans halft nedfallna spis.

Gunnar tog sig en sup, och han tog sig två, och derefter sade han:

– Se så! vi skola då väl gå nu, i Jesu namn.

---

Fåordiga voro moder och son under den långa skogsvägen, och fort gick det visst icke ty mor Ingrid orkade ej gå så snabbt, och Gunnar skyndade visserligen icke på farten, utan tvärtom: stod långa stunder stilla, med det bultande och brännande hufvudet lutadt mot någon trädstam, eller ock hållande litet is derpå, när han någon gång kunde få se sådan i bergsklyftorna. Det var redan skymning då de framkommo till herregården, och hvem som mötte Gunnar, sade med förvåning och leende: «Nå ändteligen!» eller: «Nå kommer du då en gång!» eller: «Det va' väl du kom till by's, vi ha' så letat efter dig!» eller dylikt. Bengt kom emot Gunnar och sade:

– Men hvar i Herrans Jesu namn har du hållit hus? Vi ha letat ofantligt efter dig. Kyrkherrn va' just här händelsevis i middags, men hade fasligt brådtom, så vi fick minsann döpa barnet i fläng. Mamsell Sara bar 'et, och Anders och Lotta och jag, vi sto' fadder, och derför är det som jag än har kyrkkläderna på mig, och patron, han reste bort bitti'a i morse, och kommer intet igen på flera dar, och det va' då bra, för annars hade du nog fått ovett. Men hvar katten har du hållit hus?

Gunnar såg icke upp under hela detta tilltal, utan följde med Bengt in i drängstugan, då mor Ingrid åter uppgick till stora huset, der Lena var.

– Hvad! – sade Bengt förundrad – ska' du intet gå opp te' din qvinna och se på din pojk? Det är en storer best, med illrödt hår, och skrek gjorde han som en gast, när de döpte'n, så han får nog din sångröst.

Gunnar teg och kastade sig ned på en bänk, och strök håret ned öfver den våta pannan, och höll handen öfver ögonen, och bet sakta ihop tänderne, fast det ej syntes.

– Hur i alla da'r står det till med dig? – frågade Bengt, som dock såg hur han våndades. – Du mår som en hund, det ser jag på dig! Gack och lägg dig e' smula, så blir du nog bra. Vill du ha en sup, så har jag i min

veckebutelj.

Och härmed slog Bengt upp en stor sup, som Gunnar tanklöst tog och sväljde ned, samt lade sig derefter ned på bänken der han satt, och – – insomnade inom några ögonblick. Ungdom, trötthet, helsa och rent samvete togo ut sin rätt öfver ynglingen, som efter en hel mödosam dag tillbringat en fullkomligt sömnlös natt, icke smakat en bit mat, bara bränvin, och vandrat en half mil i detta tillstånd. Han sof, och goda englar gladde sig säkert deråt.

Imellertid gick mor Ingrid med långsamma steg upp till Lena, samt inträdde tyst och allvarlig till henne. Lena låg visst, men var alldeles frisk, och allena i rummet. En mörk rodnad betäckte hennes något blekare än vanligt vordna anlete, och hon förmådde ej låta bli att nedslå ögonen för den gamlas stränga och allvarliga blickar. Mor Ingrid gick fram till sängen, och satte sig der. Inget ord vexlades. Efter en lång ängslig tystnad sade Lena, med en blandning af fräckhet och förlägenhet:

– Kanske j vill se pojken, farmora?

– Åh, de’ ä’ jag lika nöjd om – sade mor Ingrid sträft – ty om jag, till min stackars Gunnars olycka, har blifvit din svärmor, så lär jag ändå intet vara någon farmora åt pojken der.

Lena teg.

– Tvi Lena! – sade mor Ingrid, efter åter en tryckande tystnad. – Tvi, det skulle jag aldrig, nej aldrig trott dig om! Jag trodde tvärtom, att du hade min Gunnar obegripligt kär, annars hade jag minsann intet lagt mig så mycket ut för att han skulle ta’ dig, så mycket som det bar gossen emot. Jag trodde du älska’n öfver allt annat på jo’la, för så bar du dig te’.

– Ja, det må Gud och min Fader veta, att jag båd’ gjorde och gör än – sade Lena, utbristande i en ström af tårar.

– Nå men hur kunde du då narra’n så förfasligt? – frågade mor Ingrid.

– Narra’n! – upprepade Lena, bortvändande blicken, och med ögonen redan förtorkade af lögnen. – Narra’n! intet har jag narrat ’en. Det va’ väl han som höll på att narra mig, när han intet ville ta’ mig, vet jag.

– Åh, du begriper nog hvad jag menar – sade mor Ingrid torrt – det ä’ intet värdt att draga strå för mig. Blodet ä’ tjockare än vattnet, och jag vet nog hvem jag mest tror.

– Ja, Gud vet hvad Gunnar nu pratat i er – sade Lena, utan att dock förmå se upp. – Pojka’ minns minsann intet allt hvad de göra, och mycke begå de i fylla, som de se’n glömma.

– Åh tig du med slikt – sade mor Ingrid – och kom inte fram med tocket till mig. Ditt tal bevisar bäst att du drar öra åt dig, och begriper hvad jag menar; och hvad du än må säga om att *begå i fylla*, så frita’r jag Gunnar, för jag *vet* att han än aldrig lög för mig, och att han aldrig söp mer än en gång på fjolåret, och olycklig var den gången! Men se *du* åter! Det är annat; för se den som kan ljuga inför Gud och presten, den kan ock ljuga framför ena gammal qvinnfolka-menniska, och det kan jag säga dig, att du har intet mer skam i dig, än jag vet intet *hvad*, och att Gunnar intet är att leka med, och att han går till tings för ’et, för han ä’ intet skyldig att dras med andras barn, och arbeta och streta för dem.

Men nu började Lena ursinnigt gråta och vrida händerne, samt sade sig vilja gå och dränka sig (ord som bondfolk *ofta* bruka, och andra dito *alltid* tro på, efter det *någon gång* inträffar) om Gunnar försköt henne, sade sig vilja blifva den lydigaste och undergifnaste hustru i verlden, bara Gunnar tog henne till nåda, och bekände slutligen för mor Ingrid rätta förhållandet, och bad henne med sammanknäppta händer ställa allt väl

till; försäkrade, bedyrade och svor vid allt som heligt fanns, att ingen i verlden mer än hon och *en till* visste rätta sanningen, så att Gunnar hade aldrig någon *skam* af «sin godhet att ta 'na till nåda», såsom Lena i sitt betryck kallade det.

Mor Ingrid satt stum och åhörde Lenas böner och föreställningar, villrådig om hvad som här var rätt och orätt, hvad hon borde göra eller låta bli. Men *godheten*, denna gudaskänk, som är rättvisans qvinliga symbol, den tog slutligen öfverhand, och hon lofvade, sakta och stilla gråtande, att försöka ställa allt till det bästa, om Lena deremot ville *lofva* henne att hädanefter på alla upptänkliga sätt uppföra sig rätt och vara beskedlig. Lena lofvade *allt* i denna sin nöd, hon lofvade, som man säger: «guld och gröna skogar»; ty hänförd af den häftiga, otyglade kärlek hon verkligen kände för Gunnar, och som vuxit för hvar dag i bredd med hans kallsinnighet, var föreställningen att förlora Gunnar, att skiljas från honom, nu då hon tvärtom beredt sig att i ro få ega honom, det var en tanka, ändå långt förfärligare för henne, än all skam för sitt uppförande, all vanheder, allt det förakt och begabberi, som hon väl visste skulle blifva hennes lott, om Gunnar satte mor Ingrids hotelse i verket. Slug och illistig, som Lena var, visste hon nu rätt väl att lägga sina ord så, att hon lyckades beveka mor Ingrids gullgoda hjerta, samt framställde den kommande tiden med de mest vackra och ljusa färger.

– Och aldrig skall Gunnar – sade hon i sin öfvertalningsifver – någonsin behöfva streta och sträfva för gossen (om han lefver), för *den* ska' jag nog sörja för, och med *den* blir alltid god råd, och mången förmån komma vi kanske att få, som inga andra torpare hafva, och jag ska' tjena Gunnar, och er, svärmora med, alldeles som en piga, och det i all min da'r, och Gunnar ska' aldrig, och j ska' heller aldrig ångra eran godhet mot mig, utan jag ska' göra allt mitt bästa, i all mi' tid, för att göra er till pass.

Så talade Lena, och mor Ingrid lyssnade till både löften och förmåner. När man ett helt långt lif, åtminstone den tyngsta delen deraf, eller ålderdomen, stridt med alla möjliga arter af behof, känt sig allena och öfvergifven, så ligger stor frestelse i vissheten om lugnare, trefnadsfullare dagar, vid sidan af de sina och älskade, och åtminstone i mor Ingrids klass viker mången betänklighet, utgången från den *point d'honneur* hvar och en skapar sig, och man blundar för en vanheder, till hvilken man icke är skull, som således icke tynger samvetet, och som ingalunda kan synas för verlden; man sluter ofta ögonen för detta, äfven med hjertat sittande i bröstet just der det skall sitta. Så gjorde åtminstone mor Ingrid, och lofvade – djupt suckande likväl – att försöka sin makt öfver Gunnar, men ansvarade ingalunda för att lyckas.

De båda qvinnorna hade just hunnit till denna punkt af deras vigtiga samspråkande, hvilket skedde med låg och hviskande röst, då dörren sakta öppnas och mamsell Sara inträder, med en tallrik och en spilkum i handen.

– Huru står det till med barnsängsqvinna och gudson? – sade hon godhetsfullt. – Här har jag litet passande och styrkande föda, som skall göra dem båda godt. Se, god afton mor Ingrid! Huru lefver verlden med henne, der borta i skogen? Hon skulle väl fram och se på sonsonen sin, kan jag förstå. Men j skulle ha' kommit litet tidigare, så hade j sjelf kunnat fått bära ert barnbarn till dopet och namnat honom sjelf. Nu fick jag lof att göra allt det der, ty kyrkoherden stod på en resa och hade mycket brådtom, och intet visste vi med säkerhet att j skulle komma, och ingen menniska fick igen Gunnar, hvilket vi alla tyckte var bra besynnerligt.

– Ja, allt går till det bästa, här i verlden – svarade mor Ingrid undvikande – och gossen har säkerligen mera godt af att vara buren af mamsell, än af mig, och – – hvad Gunnar beträffar, så – – fick han gudnå's vänta på mig, gamla stackare, som ej orkade gå så fort, den långa vägen.

– Nå hvad tycker han om sin pojk'? – frågade mamsell Sara, men ingen svarade just derpå, utan hon fortfor:
– Ja, stackars Gunnar! han har verkligen sjelf mest ondt af edert narri, för nu får han hjelpa sig allena, som

han kan, några veckor, ty jag vill alls intet höra talas om, att Lena skulle begifva sig dit bort till Viken, innan hon blir kyrktagen, ty först och främst behöfver båd' hon och barnet den ro hon kan få här, och som hon minsann ej fick der borta i nysatt hushåll, och så skulle det se ut för folk, som om bror-min och jag körde ut henne, när så olyckligt bar till. Och så är likväl icke förhållandet, ty det sista patron sade, innan han reste i morse, var att Lena får gerna vara qvar och skötas här på bästa vis, tills hon är fullkomligt rask igen. Åh nej, gråt nu inte – fortfor hon, vänd till Lena, som satte händerne för ögonen, icke just för att dölja några tårar, men mången annan känsla – utan bed nu – fortsatte mamsell Sara – att farmor hjelper Gunnar tillrätta så länge, och ät nu af detta, som jag haft med mig, ty det skall både smaka och göra dig godt? Har mor Ingrid fått kaffe? Intet! Hm! Hvad har då hushållerskan tänkt på! – Och härmed gick mamsell Sara ut.

– Gå nu för all del till Gunnar, kära go'a svärmora! – bad Lena, och mor Ingrid gick suckande till ett svårt värf.

Nedkommen i drängstugan fann hon Gunnar ännu djupt sofvande, och Olle som stod framför honom, försökande att lägga en «tulsunge», gjord af en gammal rock och ett strumpband, på hans arm, för att förarga honom med, när han vaknade:

– J har fula konster för er, Olle! – sade mor Ingrid och tog bort tulsungen. – Akta er för Gunnar: han ä' go' som gull så länge 'en intet retar'n, men se'n vet han rätt intet – –

– Ah tig! j gamla maroggla! – sade Olle grinande. – Håll j eran gamle tandlöse käft på er! De' ä' bara ongtösera som få predika, och inga gamla förbannade kärringskråar, så'na som j ä'.

Gunnar rörde sig häftigt i sömnen, Olle rusade ut genom dörren, och mor Ingrid begagnade tillfället att väcka Gunnar.

– Vakna upp Gunnar! – sade mor Ingrid. Jag vill tala med dig. Jag har mycket att säga dig, som du med sans och lugn skall afhöra. Kom nu!

Och moder och son gingo åter på vägen till stugan i skogen, men de gingo icke stumma, såsom på bortvägen, utan mor Ingrid talade och Gunnar gjorde invändningar. Mor Ingrid brukade hela sin moderliga makt och qvinliga öfvertalningsförmåga; Gunnar stred för sin motvilja, länge och ihärdigt, men – – – när mor Ingrid hunnit till sin ensliga bostad, sade Gunnar djupt och ihåligt:

– Nå, lika godt då! Mor får mi' lycka eller olycka på sitt ansvar! Jag ska' göra som j vill, hända hvad som hända kan, och icke sjelf kräfva ut hämnd på Lena eller *den andre;* gifve bara Gud han går ur vägen, om jag möter honom med min goda bössa, ladder. Mitt lif och mi' ungdom ä' i alla fall förspillda, antingen jag gör så eller så, för *orätt* fick jag kanske vid tinget, fast jag hade aldrig så rätt inför Gud, och gjorde jag sak af 'et, så ville jag se'n aldrig mer gå här i orten, utan begaf mig långt skam i våld, och se dit kunde jag ej släpa er med mig, och se det! – sade Gunnar med stort eftertryck – se *det* väger intet litet i den vågskåla, der mitt beslut ska' ligga. Ja, så god natt med er mor! Nu ä' det intet mer att säga om *den* saken då. Gud gifve bara att Lena håller allt hva' hon lofvat er, och Gud gifve hon bara blir god mot er, nog ska' jag vara ordhållen och stå vid mina ord, som det en karl kan anstå. Ja, då kommer j i öfvermorgon till Vika, efter aftal. God natt, mor!

Och Gunnar återvände med tunga, långsamma steg till herregården. När han kom hem hade alla lagt sig, och de flesta sofvo redan, och som hvar och en dessutom trodde att Gunnar varit uppe hos «hustru-si», så förundrade sig ingen öfver hans bortovaro, eller frågade derom, utan Gunnar lade sig äfven, mätt – – – utan att smakat en bit mat på hela denna långa, förfärliga dag, som fört den unga Gunnar många år fram i lifvet.

Dagen derpå var han fåordig och sluten, samt gick fram mot middagsrasten upp till Lena med fasta, lugna,

fast tunga steg. Inkommen till henne, började hon högljudt gråta, tog hans händer och ville kyssa, och betedde sig ångerfull och botfärdig på allt sätt; men Gunnar drog undan sina händer, vände sig med harm och motvilja från både moder och barn, men bjöd dock till att icke visa dessa känslor, så starka och så mäktiga som de verkligen funnos, utan sade blott:

– Ja, Gud tröste dig, Lena, om du ej håller *hvart enda ord* du lofvat mor-mi', och Gud tröste dig om någon kommer och pekar finger åt mig, och Gud tröste dig om du på detta sätt eller något annat bedrar mig en gång till, ty när jag blir arg, säger jag dig i förhand, att jag vet intet hvad jag gör eller företar mig, för så'nt har mitt lynne varit i alla tider, och intet blir det späkt af *detta*, det känner jag på mig.

Och härmed gick Gunnar sina färde, och härmed göra vi ett skutt fram i tiden, eller fram till hösten af detta samma år, samt öfverhoppa Gunnars ensamma tid med sin moder i Viken, hans första bosättning derstädes, Abrahams uppträdande på scenen, Lenas ankomst och installering, och de små förändringar, som småningom och dagligen timade inom den lilla stugans område.

---

Lena hade nu vunnit sitt mål. Om Gunnar genast, enligt sin första hotelse, gått till kyrkoherden och talat om det verkliga förhållandet, då hade han kanske – så fruktade Lena – blifvit trodd, och saken hade fått en för Lena högst olycklig utgång; men *nu* – tänkte hon – nu kan han göra ingenting, nu är allt sådant för sent. Och i följd af denna säkerhet aflade hon äfven så småningom all förställning, och visade sig snart i sin rätta gestalt, och den var ful nog. Tiden hade inverkat i hennes sinnesstämning detsamma som i den yttre naturen: betydliga förändringar hade föregått, men icke på en gång, utan så småningom, att ingen visste *när* eller *huru* det skett. Hvad som var mjukt och lent i våras, var nu hårdt och sträft, och som vi ej ämna länge uppehålla oss vid denna tidpunkt, vilja vi blott lemna ett litet prof på den i stugan rådande tonen:

– Hvad i alla verldar – utfor Lena hvasst, en gång under kulen November – hvad går j och muckar med i spisen, svärmora? Det va' nu ett elände att mamsell Sara skulle vräka på er allt det der usla fläderthéet och honinga, och inbilla er att det skulle göra något godt vid en så gammal 'en, som j är, för nu ligger j jemt i spisen med eran anstalt, och köllar[27] både i tid och otid. Jag tycker att det vore mycket bättre, att j blädde[28] på kålen, så den kunde bli hackader till qvällen, när Gunnar nånsin kommer in. Hva' f .. – fortfor hon, vänd till drängen Abraham – gör du der borta i vrån? Har du icke fått din mat, och vräkt den i dig? Nå, hva' sitter du då och drar dig för? Packa dig på dörra och gack ut till ditt arbete, ditt förbannade kräk, som hvarken lönar att klä'a eller fö'a. Det må jag säga – fortfor hon, sedan Abraham med stor skyndsamhet lemnat stugan – att af alla Gunnars företag, så var det att taga ett sådant kontant fä som Abraham te' dräng, ändå det dummaste. Jag skulle aldrig tala om 'et ändå, om Gunnar nånsin vore inne eller ens hemma sjelf och gjorde något gagn, men se! när han intet har utarbete, så ligger han i skogen och på sjön, da'n och natta igenom, och en an' ska' gå så här och släpa.

– Lena! Lena! – svarade mor Ingrid, hvars saktmod och fördragsamhet aldrig svek henne när Lena blott utfor mot henne sjelf, dels emedan mor Ingrids lynne var sådant, dels emedan hon ville göra *allt*, tåla *allt*, lida och uppoffra *allt*, bara för att få vara under samma tak som sin Gunnar; men hon kunde aldrig tåla när Lena hackade på Gunnar, hvilket denna ock högst sällan gjorde när han var närvarande, men ofta nog i hans frånvaro, emedan hon väl kände en art af kärlek till honom, men en *sådan*, som alstrar efterhängsenhet, svartsjuka, nyckfullhet och harm, långt mera än ömhet och verklig sann tillgifvenhet. – Lena! Lena! – sade derföre mor Ingrid – tänk litet för er hvad j säger! Gör intet Gunnar nytta för sig, både när han ä' i skog och på sjö? Hvem har väl ätit småfisk hela veckan om intet *vi*, oberäknadt storfisken, som han skickade fram till herregåln och sålde, och har du glömt den store tjä'rtuppen, som Gunnar kom hem med frå' skogen i andra veckan?

– Nå, nå, gubevars! – sade Lena spotskt. – De’ ä’ väl intet för mycket att han får *något* ibland, för mestadels kommer han hem tomhändt, och ändå ska’ han vara så rasande galen efter att ligga ute i skogen eller på den satans sjön, der han väl blir med ens, en vacker dag.

– Ack! Gud i höjden det förbjude! – suckade mor Ingrid, och tänkte för sig sjelf: – Ja, hvad är väl orsaken att han ej trifs hemma i stugan! Intet *min*, som jag hoppas och fruktar på en gång.

Och mor Ingrid hade rätt, att vantrefnaden, denna allra förfärligaste af alla hemkänslor, höll Gunnar ifrån stugan så mycket som möjligt, och Lena hade äfven rätt, när hon ibland i vredesmod sade om Gunnar: «Jag tror alldeles att stufvan bränner ’en!» ty det var något som brände och gnagde Gunnar, bara han såg Lena och hennes barn, hvilket han aldrig någonsin hade betaktat, mer än en enda gång, då han var alldeles allena i stugan. Då hade han framgått till vaggan, sett på det slumrande barnet en stund, och sedan sagt för sig sjelf: «Evige Gud! gifve att jag aldrig med min vrede och mitt hat må falla på den lille oskyldige stackaren!» och dervid hade han klappat gossen litet på kinden och skyndat ut.

Gunnar var alldeles förändrad till lynne och allt. Han var dyster och allvarsam; man såg honom aldrig le, man hörde honom aldrig mera sjunga, och fiolen hängde stränglös och dammig på väggen, men den gamla säkra lodbössan var så mycket dammfriare deremot, och skogens vilda djur visste derom, och skogens vilda träd kunde äfven hafva berättat, om de det velat, att månget kruthorn sköt Gunnar opp, blott för att skjuta till måls, ett nöje, nästan det enda han hade nu för tiden, men som rätt ingen hade aning om, ty han tyckte sjelf att det var dumt «hushålla så illa med krut och amunition»; teg derför dermed, men kunde icke motstå denna böjelse, hvaraf kom att han snart blef en alldeles makalöst säker skytt. Sina dagsverken vid herregården gjorde Gunnar aldrig, utan det var Abrahams lott, och fick han (Gunnar) blott se en skymt af patronen, hvilket på hela detta året ej händt mer än en eller två gånger, så vände han kosan tvärt, och – – – patronen gjorde så äfven.

————

Och nu säga vi farväl, på en liten tid, till torpstugan i Viken, med alla de passioner (ty Abraham hade ät-, drick- och sof-passion), all den kärlek, all den hersklystnad, allt det hat och afsky, som fick rum inom dess trånga område, under dess låga tak, ty moderskärleken uppenbarade sig här i tvänne så olika skepnader, och den sonliga kärleken äfvenledes, men sedan – – – var den kärlek som återstod och det hat som glimmade under liknöjets falska aska, nästan lika förkastliga, och nu lemna vi denna stuga och inträda i *en annan*, dylik, flera mil derifrån, och dessa norrut, der likväl ett nytt års majsol tittade in genom de klara, fast icke så stora rutorne, och hemskt upplyste – – – en dödsbädd, der en äldre, för oss okänd qvinna kämpade med lifvets sista krafter, mot den död som redan höll henne i famn. Vid hennes sida låg på sina knän en ung gråtande flicka, och när den döende ändteligen dragit den sista sucken, gjort den sista krampaktiga ryckningen, för sista gången försökt att lefva, men för första gången misslyckats, då – – – brast flickan ut i häftig gråt och sade i sin outsägliga smärta, oaktadt ingen mer än den döda det hörde: «Ack Gud! hvad skall blifva af mig arma! som förlorat hela mitt goda, kära stöd i verlden, min dyra, älskade moder! Nu har jag ingen – – ingen i verlden som bryr sig om mig, mer än syster Lena.»

Men nu kommo gråtande grannqvinnor, ty Elins moder, en god, from, rättsinnig och gudaktig qvinna, var särdeles älskad i hela kyrkbyn der hon bodde, och nu började dessa ängsliga dyningar efter döden, dessa förberedelser som föregå förgängelsen och som äro lika svåra och motbjudande i hyddan och palatset, helst när de fuktas af en verklig och hjertlig saknads bittra tårar.

Detta var här mera än någonsin händelsen. Elin hade varit moderns ögonsten, och modern hade varit Elins hela lif. Nu var den ena kall och liflös, och den andra – – fader-, moder- och medel-lös! Modern hade haft ett litet årligt understöd och mycket hjelp från många håll, och var dessutom en ganska skicklig sömmerska

och väfverska, så att hon och Elin stått sig mycket väl, boende ytterst snyggt och nätt i ett litet hus på sidan om byn, hvilket Elins moder hade under sin lifstid. Men nu var allt på en gång slut och Elin husvill.

Till höger och venster bjöds Elin nu likväl en tillflykt för ögonblicket, ty allena i det tomma huset, med den döda modern, kunde hon ej stanna. Den närmsta grannqvinnan, som alltid varit särdeles god vän med den aflidna, tog Elin hem med sig. Hon var en förmögen bondhustru, hade blott en enda son, jemnårig med Elin, uppfödd tillsammans med henne, och som «gått och läst» på samma gång som hon, hvaraf i denna klass nästan alltid uppstår ett vänskaps- och föreningsband, som ofta varar hela lifvet igenom. Fadern, en hederlig och dugtig, men sträf bonde, förutsåg nog att den fattiga Elin skulle blifva farlig för hans rika sons lugn, och var derför i tysthet rätt belåten med händelsernas gång, fast han med stor gästvänlighet emottog den arma flickan i hennes stora bedröfvelse, och genast gjorde sig till hennes stöd och rådgifvare.

– Nu ska' du intet gråta så illa, kära barn! – sade han, då hans qvinna återkom från sorghuset med Elin – utan du ska' ta' ditt förnuft till fånga och tänka som så: att mor-din kunde ej alltid lefva, och att ho' ä' väl der ho' ä', och nu ska' vi ställa't det bästa vi kunna för dig, och min Erik ska' få ri'a till din söster och svåger, och be' dem komma hit, så att de få beställa om begrafninga och allt annat, och så du kan få följa med dem hem, eller bortåt deras orter, för se nu har du alls inga anförvandter, som jag vet, här bortåt, utan längtar och trår väl, kan jag tro, till dina enda slägtingar.

Elin var nöjd med allt hvad fader Anders föreslog. Han ansågs för den klokaste i byn, och visste alltid till punkt och prick hvad han och alla andra borde göra eller låta bli. Hans ord voro således rena domslut, och Elin kände verkligen i sin stora sorg och bedröfvelse blott en enda önskan, som var att återse sin syster, hvilken till utseendet och i rösten verkligen något liknade den döda modern, men som Elin annars obetydligt kände, ty Lena, hela tretton, fjorton åren äldre än Elin, kom redan i dennas barndom från hemmet, och sedan hade Elin endast sett henne under ett par korta besök, som Lena gjort hos modern, samt de tvänne gånger Elin sjelf varit på Grantorp, och hon inbillade sig att hos Lena återfinna, om icke den älskade och saknade modern, åtminstone en äldre syster, som i godhet och huldhet liknade henne, samt ett stöd för framtiden. Hon tackade således fader Anders, så mycket hon det förmådde under sin djupa sorg, och Erik, som gerna ville gå i döden för sin vackra och goda barndomsvän och läskamrat, Erik hade redan, en knapp timma efter öfverenskommelsen, suttit upp på Brunte och begifvit sig åstad, och fader Anders – – – hade härmed slagit flera flugor med en smäll, ty han hade på en gång ådagalagt sin klokhet, sin hjelpsamhet i nöden, sin oegennytta att så der skicka ut sin egen häst och son, samt lyckats att aflägsna denne under större delen af den tid Elin skulle vara hos dem, och dessutom beredt henne ett tillfälle att snart, och troligen för alltid, lemna orten, då fader Anders, lika med så många fäder, hoppades och trodde, att kärlek och frånvaro aldrig kunde samsas, och att all kärlek skulle blifva ett rof för tiden.

---

– Det var väl ock sjelfvaste f .. – satt Lena och brummade i sin stuga vid Viken – att jag skulle få denna satans åkomman i foten, så att jag intet kan få se till hur det vraket Abraham kupar[29] potäterna! Svärmora, j kan gå ut och se till om han gör det med besked eller intet, och ge honom en sittopp om han går och sluntar. Så-å! ska' j behöfva sätta på er tröja för ett tocket litet vippande, nu i varme sommern! Rättnu börjar j bli bra kinkig! Nu ä' väl ingen vä'rlek att ta' skade af. Nå kors akta er då! ser j intet att pojken står bakom er! så när hade j slagit omkull 'en. Ja, kom du hit, min lille Gustaf, så ska' du få låna mammas nålhus, efter du intet kan få leka litet med farmora glasöga, utan att ho' genast ska' pipa och skrika och säga att de gå sönder. Kom du te' mamma, min lille gussengel, alla andra ä' stygga ve dig. (Mor Ingrid återkom.) Nå hva' har Abraham för sig? Gör han *något* eller gör han *intet?* Jaså, kallar j det för att vara flitig! Den beten skulle jag ha' kupat på en halftimma, och nu har han gått der allt se'n dagols. Såg j intet till Gunnar? Det ä' då ock en satans skog, der han ska' hållas så jemt! Och det *nu* när jag har ondt i foten till, och intet kan komma ur fläcken!

– Ja, hvad ville j han skulle göra, som intet jag gör – sade mor Ingrid saktmodigt, under det hon gick och pysslade i spisen.

– Jo pytt ock! lär j gå ut och syssla i fähuset – sade Lena försmädligt. – Det är fali' uschelt när en ä' ena qvinnfolkamenniska, att intet kunna med tocket, intet äldre och skröpligare än j är. Det är annat med gamla Britta i Björkebo! Hon båd' fodrar och måkar och mjölkar och syter om fäet på karlavis.

– Ja se hon har väl ej så dåligt bröst som jag – svarade mor Ingrid lika saktmodigt – dessutom vet du bäst att jag ville göra alltsammans, fast Gunnar intet ville't, utan bara lät mig få mjölka.

– Ja, det tror jag, – svarade Lena. – Så som Gunnar passar er och står på tå för er, det har jag aldrig sett något manfolk göra, och till mot ena gammal gumma. Ta mig den onde – tillade hon hvasst – tror jag intet han köpte märra30 och gjorde sig kärran, bara för att få skjutsa er i kyrkan. Det var riktigt skam att se huru högfäliga j satt der båda två i söndags. Men blir jag bara bra i min fot en gång, så ska' det väl bli passligt båd' med så'na resor och annat.

– Ja, den resan borde du intet afundas mig – sade mor Ingrid – för det hade så när bli'tt min sista färd. Hade du då hållt i tömmarne, som ämnadt va', och intet Gunnar, då när Olle af kitslighet skrämde det unga hästkreaturet, och hade intet Bengt i flygande rappet kastat sig framför hästen, så hade det blifvit skena utaf, utför den steniga backen. Och hvad det angår, att Gunnar skulle köpt hästen och gjort kärran bara för att skjutsa *mig*, så tycker jag det är skam af dig att säga så, du som vet så grannt hur väl Gunnar behöfde häst till alla körslor, nu se'n han tog Andersa bruk med, och nog vet du att du hade fått åka i den nya kärran i söndags, om du bara varit bra i foten.

– Fått! Ja, nog skråen vet jag att jag *fått* åka – genmälte Lena hånfullt – men då hade Gunnar minsann ej sett så förnöjder och högfäliger ut som nu, då han satt jemte er och kuskade.

Mor Ingrid teg, och – – – den sluga Lena hade rätt: Gunnar var ej utan en god portion af högmod och den dermed förenade fåfängan. I hvad klass han någonsin varit född, var han bland dem som alltid skulle synas, alltid skulle utmärka sig för sina personliga egenskaper, och den som det gör, har ofta den lilla svagheten att man äfven skall beundra allt det som omgifver en sådan person. Gunnar, begåfvad med börd eller rikedom eller båda delarne, hade aldrig blifvit en af våra löjliga, småaktiga dandys, som vilja vara de första i prål och nya moder, de sista att företaga något som icke vore beräknadt på att synas och lysa i ögonen. Gunnar hade aldrig tillhört dessa, men väl dessa andra, som vilja hafva *allt*, ifrån det ringaste till det största, ifrån det som främst faller i ögonen, intill det som ingen menniska någonsin ser, så bra, så comfortabelt, ändamålsenligt och fiffigt som möjligt. Hade Gunnar varit en magnat, så skulle troligen aldrig någon kunnat jemnföra sitt stall, sina åkdon, sin utredning, sitt sätt att föra sig opp, sin förmåga att på en gång vara den stoltaste bland de stolta, och den bäste öfver alla underordnade, med honom. Nu var han blott en fattig torpare, men vi vilja ej förneka att han kände en hög grad af välbehag och sjefförnöjelse, när han ändteligen hunnit så långt, att en egen, ung och dugtig kamp trafvade framför den af egna händer väl och nätt gjorda kärran, som kostat Gunnar mången svettdroppe, och mången half natt, och som nu, nymålad och grann, skulle bära – – icke Lena, utan hans gamla, kära, älskade moder till kyrkan. Måhända hade detta i många, långa tider utgjort ett mål för Gunnars lifligaste önskningar. Och nu uppfylldes det ändteligen, nu fick han först hjelpa upp den gamla i åkdonet, så sätta sig upp sjelf, slippa Lena, och allt detta på klar, skön och vacker vårdag! Ack! det var för mycket för det unga sinnet, att det ej skulle känna sig litet stolt, och att denna känsla ej skulle trycka sin pregel på den höga, rena pannan, de furstligt bågiga ögonbrynen, den fina, raka, helt aristokratiska näsan, och trotsigt krökta öfverläppen. Lena såg det verkligen. Bränn- Olle tycktes äfvenledes finna detta, och nu som alltid i sin afund och förargelse, försökte han att göra allt det onda han kunde, hvilket denna gång, till all lycka, misslyckades. Men – – likasom den verkliga förtjensten ler åt den i stoftet krälande afundens

vanmäktiga företag, föranledda icke af harm öfver sjelfva förtjensten, utan af harm öfver de herrliga frukterne deraf, likaså log Gunnar åt Olle, smällde till sin unga glada Bläsa, för att hon varit så enfaldig och skyggat för Olles konster, och fortsatte sedan resan till kyrkan, icke missnöjd med den förvåning, som väcktes och de beundrande blickar som riktades på den raska hästen och nymålade kärran.

Inom Gunnar började känslan af eget värde, egen förmåga, mäktigt att vakna. Han började känna att han stod öfver sin omgifning i mångfaldiga stycken, och fick deraf den hågen att stå öfver dem i *allt.* Hos Gunnar låg mången herrlig naturgåfva begrafd, som aldrig skulle se ljuset, och hans själ var måhända snillets, det djupa forskandets, vetenskapens och statsmannakonstens strängaspel, der hvarje sträng, hvarje ton fanns klar och ren, fast ödet aldrig slog dem an. Men när stormen hven omkring denna Gunnars själ, när hvardagslifvets stiltie och småbestyrens tid upphörde, och mäktiga känslor och lidelser drefvo hjertats hjul, då – – – hördes en klang af detta strängaspels toner, likt dessa obestämda, luftiga, chaotiska ljud, som eolsharpan gifver.

– Det var bra, svärmora, att j sopar utaf stugan än en gång innan midda'n blir, men se'n får j sno på med den, för klockan slår nu snart tolf.

Så satt Lena alltjemt och kommenderade på samma majblida förmiddag, ty med alla sina fula fel, var dock Lena en ytterst ordentlig, renlig, klok och flink matmoder, som aldrig försummade någonting, alltid hann med mera än två andra, och hvars pina att nu nödgas sitta stilla likasom bunden vid stolen, emedan hon trampat på en spik och detta värkt upp, samt af att se den goda, beskedliga, men saktmodigt långsamma mor Ingrid skola förrätta alla hennes värf, var en känsla som vi icke så alldeles skola fördömma, ej heller det lilla *mauvais-humeur*, som deraf uppkom, men väl beklaga att Lena ej förmådde dölja detta, så väl som mycket annat; ty Lena var i sin sort, och oaktadt sin häftighet, en mästare i förställningskonst när hon deraf hade något intresse. Sålunda hände sällan att hon snäste mor Ingrid då Gunnar var närvarande, men så mycket mera i hans frånvaro, just för att hon visste att mor Ingrid var för hjertans god att någonsin klaga eller sqvallra. Och att mor Ingrid det icke gjorde, kom både af denna verkliga hjertats godhet och af den önskan, som kostade henne alla hennes böner till höjden, att så mycket lycka eller åtminstone så litet olycka som möjligt, måtte drabba hennes Gunnar i detta äktenskap, som mor Ingrid tvänne gånger sett sig af omständigheterna tvungen att befordra.

– Ta' hit potätera ska' jag skala dem, medan j gör upp eld te' att steka dem vid – sade Lena, men derefter vände hon sig plötsligt åt fönstret och utropade: – Svärmora! Se i flygande efter hvad det ä' som rider så käckt! Kan det vara den satans Abra'm, som rider te' vattning i sådant fläng? Då borde han ha på pelsen, och det med allt besked, för det ä' en stor skada för ett hästkritter, att komma varm till vattnings.

Imellertid hade mor Ingrid gått till fönstret, och stod der något förvånad.

– Nå, hva' blegar j på så länge? Va' de' Abra'm? – frågade Lena.

– Åh nej! De' ä' en främmate karl, som binner hästen och stiger af – svarade mor Ingrid.

– En främmate! – utropade Lena. – Hur ser han ut?

– Han ser galanter ut – genmälte mor Ingrid, och gjorde sig färdig att gå från fönstret och fortsätta sitt pysslande i spisen.

– Herre miskundelige Gud! hvad det är för ett f ... tyg att sitta så här, beckader fast, som jag! – klagade Lena tålamodslöst. – Hvad ä' det då för en karl? Gack då ut svärmora och se efter hva' de' ä' för *en*, och hör efter om han har ärende till Gunnar eller mej. Skynda er då för all del!

Mor Ingrid utgick, men återkom snart med det ridande ilbudet, ung Erik, som efter en vacker skrapad bondbock, och med allvarliga, sorgliga blickar, förkunnade Lena hennes förlust, men isynnerhet Elins sorg och bedröfvelse, samt längtan att se sin syster och svåger.

Lena låtsade väl att fälla ett par tårar, men började genast derefter att göra sig underrättad om «qvarlåtenskapen», och svor nu mer än någonsin öfver den satans spiken, som det nötet Abra'm lagt i hennes väg, och som nu skulle hindra henne att följa med Gunnar, för att se till och taga reda på allt. Men som Lena var både slug och snabbtänkt, tröstade hon sig snart med den tanken, att nu kunde Gunnar i stället taga med sig Elin, och tre hade de ändå ej kunnat åka efter hästen så lång väg, och Elin kunde blifva rätt god att hafva nu öfver sommaren, efter Gunnar tagit det der Andersa bruk äfven, och de således voro tvungna att vid slott och skörd göra flera «qvinnfolkadagsverk än de kunde utan att leja». Dessutom var ju Elin så snäll i sina händer, kunde hjelpa henne med ett och annat, och såg ej ut vara «storäten» just. Allt detta tänkte Lena ut, medan hon på samma gång talade med Erik om sin födelsebygd, hvaraf hon likväl ej mycket mindes, samt gaf mor Ingrid sina, dels höga, dels hviskande föreskrifter, om hvad som skulle dukas fram för den «främmate gästen», för hvilken Lena gerna ville skryta med all upptänklig torparcomfort. *Per fas et nefas* hade hon under sina många års tjenstetid i flera herrskapshus lagt sig till åtskilligt, hade således äfven några omaka servetter med uppsprättad märkning, och till och med en liten drällsduk, hvilken hon lät mor Ingrid lägga på bordet i det medlersta fönstret, ty den vackra, rymliga stugan hade trenne sådana, åt tre olika sidor. Vidare lät hon framsätta det bästa huset förmådde af bränvin, smör och ost, samt uppdrog mor Ingrid att steka fläsk och potatis samt framsätta mjölk, ty genom det der «Andersa bruk», som Gunnar öfvertagit, hade Lena nu trenne kor, och således rätt godt om mjölk.

Just när den lilla måltiden var färdig, återkom värden i huset med en jagtbörda långt tyngre än vanligt. Gunnar hade gått alltsedan det grydde i skogen, och i dag varit ovanligt lycklig, ty han medbragte nu en stor tjäder och flera orrar, hvaraf han var i möjligaste bästa lynne. Han blef till en början högst angenämt förvånad att se den ståtliga uppdukningen och den alldeles främmande gästen, men – besynnerligt nog – hans goda lynne ökades om möjligt vid den nyheten, som Erik förkunnade, och Gunnar hade aldrig varit så beredvillig att hörsamma Lenas vilja, som i denna angelägenhet. Att han icke kunde sörja den döda svärmodern, som han aldrig sett och nästan aldrig hört talas om, det var ganska förlåtligt, och att han med välbehag motsåg en tid, tillbringad under samma tak med Elin – – – det hade äfven varit förlåtligt om icke – – – hjertat behagat slå dubbla slag vid blotta tankan derpå, men se det var egentligen oförlåtligt af hjertat, icke af Gunnar, som ännu icke hade ringaste reda derpå.

Till Gunnars stolta natur hörde äfven att han skulle vara god värd, och det var han äfven när det någon gång gällde på.

– Skål! – sade han till den unga Erik, och ville att han skulle tömma en silfverbolle rent, klart hafreextrakt, med samma smak som den trötta, hungriga och törstiga jägaren. Men Erik ursäktade sig, sade sig «gått in i nökterheta», och de båda unga männen satte sig på hvar sin sida om bordet, lemnande åt qvinnfolken att passa sig opp, och låtande dem sedan helt obemärkt äta hvar i sin vrå. Abraham åter fick sin mat till sig, borta på sin liggsoffa vid dörren, alldeles som vanligt.

– Ja, är det så, att j gått in i nykterheta och *svurit* på 'et, då vill jag visst intet vara enträgen – sade Gunnar, som ansåg en ed heligare än allt annat. – Jag höll på sjelf en tid att gå in i 'na, den der nykterheta, men så brydde jag mig intet om 'et, utan tänkte som *så*, att jag borde kunna hafva vett att vara måttlig, och att bränvinet är en Guds gåfva, det, såväl som allt annat, hvaraf de måttliga gerna må få njuta, men alla de böra afsäga sig, som endera smakat för mycket deraf redan, eller ock som känner med sig att de intet kunnat motstå 'et i längda. I många år, som sagdt är, söp jag alls intet, för jag hade af vissa orsaker fått ett hat till bränvin, fast det för egen del smakade mig rätt bra, men nu se'n jag blef stadig karl, och min egen dessutom,

och ligger så mycket, båd’ dag och natt i skogen och på sjön, nu tar jag mig en sup ibland, när det smakar mig bra, och jag känner att det stärker kroppen och lifvar opp modet; men aldrig tror jag, jag kunde bli’ drinkare, om intet – – stora sorger och vedervärdigheter mig mötte, för då ansvarar jag intet för ’et.

Erik nickade bifall till Gunnars tal, önskade småleende att «så’nt» aldrig skulle inträffa, som kunde göra hans värd till drinkare, och sade sig sjelf rätt aldrig tänkt på saken, och aldrig haft särdeles smak för bränvin, utan genast gått in på «vå’n prosts prupusetion», för se! «han ä’ en fasli’ turk med den hära nökterheta, och värfvar in båd’ onga och gamla, båd’ manfolk och qvinnfolk, och alla som ”går och läser”.»

– Då ä’ fälle Elin äfven i nykterheta – sade Lena, och rodnande försäkrade unga Erik, att ingen i verlden skulle kunna förmå Elin att ta’ bränvin inom sina «små röde läppar».

Gunnar teg och rodnade äfven.

De unga männen sutto der, åto och samspråkade, och voro för ögat verkliga typer för de vackraste praktexemplar af svenska allmogen. Gunnar var högväxt, smärt och bredaxlad på en gång; hela hans utseende, hela hans varelse vittnade om en stor, både yttre och inre manlig kraft. Ögat var mörkblått och djerft, de långa svarta ögonhåren förmildrade något hans genomträngande blick, ögonbrynen böjde sig stolta deröfver, näsa, mun och kinder voro fina, ännu nästan barnsliga, men pannan hög, bred och spegelren, samt håret, så mörkbrunt att det nästan närmade sig till svart, låg i stora, djerfva, fantastiska lockar på båda sidor om ansigtet; ty inom Gunnar grodde den der tankan, att hvar och en i sitt stånd vore långt *mera*, än *den* som i något apade ett annat, och han hade alltid, allt ifrån sin barndom, haft en särdeles vedervilja, icke för *herremän*, men för bönder, som härma dessa, så i ett som annat, och derför skulle man förr kunnat förmå Gunnar till hvad som helst, än att utbyta sin långa blå bondrock mot en – – bondfrack, eller – som Gunnar kallade det: «en herrskapsfrack», och sitt långa yfviga bondhår, mot det tätt klippta hufvudet på en nutids herre eller stackars soldat. Men deremot ansade Gunnar sitt hår, likasom allt annat, med en omsorg, som dels var Gunnar naturlig, dels blifvit en följd af mor Ingrids fina renlighets- och ordningssinne, och hvilket allt kanske mycket bidragit till den starka passion han väckt hos Lena, som, oaktadt många andra fel, dock aldrig kunde fördraga något osnyggt och vårdslöst.

Unga Erik åter, satt der med sitt långa, linljusa hår, äfvenledes – men till följd af den stränge faderns förbud – alldeles på gammalt svenskt odalmanér, d. v. s. benadt i pannan och rakt nedfallande öfver öronen. Ögat var gladt, mildt, och så ljusblått som himmelen på en vårdag. Färgerna i hans blida anlete voro som bär och mjölk, samt afstucko bjert mot Gunnars bruna kind och mörka skäggbotten. Om Erik hade ögonbryn eller ej, kunde just vara detsamma, ty de voro så ljusa, att de blott mot dagern kunde upptäckas. Han var nära ett hufvud mindre än Gunnar, och såg lika glad, lekfull, öppenhjertig och lefnadslustig ut, som Gunnar föreföll tyst, sluten och allvarlig nu för tiden.

Gunnar var likväl alldeles icke nödbuden till den förestående resan, hvilken af de unga männen utsattes till morgondagens första gryning. Både Erik och hans häst behöfde denna dagens hvila, ty han hade ridit mest hela natten, och Gunnar behöfde att göra några små anordningar för sin bortovaro. Abraham beordrades genast att gå fram till mamsell Sara, hvilken, rättvis, rättrådig och laglydig i allt annat, dock hade samma svaghet som alla värdinnor, att se genom fingrarne med dessa jägare, som skjuta före den tillåtna tiden, samt gerna tillegna sig fångsten i utbyte mot nya, vackra bankosedlar. Denna lilla förtjenst skulle nu blifva Gunnars reskassa, och Lena, biträdd af mor Ingrid, lagade nu till en god matsäck, som skulle läggas i Gunnars blå skrin, men för resten skulle Gunnar, menade Lena, «ej medtaga någonting, som kunde skräpa i kärran, för att kunna taga Elin och alla hennes förnödenheter med hem.»

– Kära du – sade Lena till Gunnar, hvilken var ovanligt vänlig och förekommande mot Lena – kära du, efter vi nu ä’ allena litet, melle som svärmora mjölkar och Erik ser till sin häst, så vill jag be dig om en sak: se väl

opp med Elin, att hon intet lägger sig något till godo af boet, utan att det får säljas alltsammans för gemensam räkning, och det åtar sig nog Eriks far, Anders Nilsa. Men se! *nödvändigt* blir att ha tummen på ögat på Elin, för hon blir visst snåler och egennyttig nu vid detta tillfället, det kan hvar och en begripa.

Gunnar som förut varit så mildt stämd, äfven mot Lena, mörknade nu betydligt, drog tillsammans ögonbrynen och svarade intet, hellre än att uppenbart och i förtid taga Elins försvar, hvartill han likväl hade god håg. Men han gick sin väg utan att svara, och den sluga Lena misstog sig denna gången, ty hon tog hans tystnad för ett medgifvande, och var högst belåten.

I allra första gryningen sutto de båda ynglingarne i den nymålade kärran och Gunnars Bläsa trafvade framför densamma, och Eriks Brunte gick lös bredvid, och det hela såg ganska hederligt ut. De båda unga resenärerne hade kommit öfverens att sålunda färdas tillsammans, samt att hvar gång de betade hästarne, äfven ombyta dem för kärran, så att desse hvarannan gång finge draga och springa lösa.

Som Abraham, när han var framme på herregården med «det vilda», äfven haft ett litet hemligt uppdrag till Bengt att möta Gunnar vid «vägskälet31 i dagbräckninga», men som Abraham ej heller kunnat tiga för bränn-Olle med allt det märkvärdiga, som tilldragit och skulle tilldraga sig, så begaf det sig att icke allenast Bengt, utan äfven Olle gick och patrullerade vid vägskilnaden, när Gunnar och Erik raskt kommo åkande. Gunnar blef genast ond vid denna syn.

– Hva' f .. skulle du ta' med dig det vraket för? – sade han sakta till Bengt, när de höllo stilla, och medan Olle förgäfves försökte att skrämma hästarne och ruska sönder kärran.

– Ja, det va' den sqvallerbyttan Abra'ms fel – genmälte Bengt.

– Ja, så ska' han det få surt betala – sade Gunnar och bet ihop tänderne, samt gaf sedan Bengt några små uppdrag till den der samma «Anders», hvars gårdsbruk han äfven öfvertagit, och bad Bengt dessutom göra sig ett par andra småtjenster, hvartill denne var hjertans beredvillig. Under allt detta skrek Olle med full hals:

– Så-å! Du ska' sta', hör jag, och hämta ena ongtös! De' ä' bra! Ja, det tycker jag om dig för! Nu ska' du få mig båd' tidt och ofta te' främmate i Vika, för jag tyckte rasande bra om henne, Ellika, eller hur ho' hette, och en köss fick jag åf 'na när vi skiljdes i julas, och – –

– Det var en förbannad lögn, likasom allt hvad du någonsin säger – afbröt honom Gunnar. – Hon gaf dig intet mer någon kyss än åt sugga', som går der nere på dikeskanten. Farväl nu, du Bengt! Tack och heder för hvad du lofte mig att uträtta. Låt bli kärran, Olle! eller drar jag dig med pisken tvärs öfver trynet. Hå! Bläsa!

Olle vek undan, men stod sedan och skrek retsamma ord, så länge Gunnar kunde höra det.

– Hva' ä' det för en? – frågade Erik, när de kommit ett par hundra alnar ifrån Olle och Bengt.

– Hvilkendera? – frågade Gunnar.

– Kors den deringe, som skrek och väsnades så förfasliga, för den andre såg jag nog va' en galanter en.

– Jo, – svarade Gunnar ifrigt och ond ännu – det ä' en förbannad lymmel, som jag tjenat i två hela år tillsammans med, men som jag intet kan lära mig att tåla röken utaf. Och det ä' fasligt dumt af mig, ty med rätta borde en bra karl aldrig bli ond på ett kriatur, men jag kan aldrig hålla mig i styr, när jag får se 'en, för då förargar han mig på alla upptänkliga sätt och vis. Och en supare är han med, och en odåga på allahanda sätt.

– Ja, se han borde gå in i nykterheta – anmärkte Erik.

– Åh lappri! – svarade Gunnar – då gjorde han visst som gamle Olaus i Kärreboda, som lofvade med fingra' på boka att aldrig *supa* bränvin, men se'n *åt* han bränvin med sked så mycket han orka. Och så blef det med Olle, för det ä' intet annat än svek och bedrägeri i hela hans kropp; och *ed* och *löften* ä' honom bara som en näsa snus. Nej, det är en riktig Judas 'en, med röd peruk.

– J tycker intet om 'en – sade Erik leende.

– Nej, jag ä' så ledt åt 'en, som en menniska kan vara.

– Nå, men må han ska' ligga efter Elin, och bli närgången och näsvis mot henne, såsom han sa'? – frågade Erik, litet orolig och varm om öronen.

– Åh strunt ska' han ej! – svarade Gunnar. – Det ska' bli *mitt* fel, att han ska' låta bli 'na. Te Vika tror jag slättes intet han törs komma, och sticker han bara näsan *dit*, så ska' jag dra 'en med en lä'rpisk, så han ska' håga't.

– Ja, de' va' rätt – utropade Erik och drog andan så lätt, och anade icke att han långt närmare hade en vida farligare rival.

De båda ynglingarne samtalade under loppet af resan om diverse saker. Gunnar hade haft mycket förtroende att resa och uträtta, och hade således, samt till följd af sitt medfödda begär efter vetande, en stor lokalkännedom, inom de trakter der han blott en gång färdats, och kunde med temlig noggrannhet tala om hvad som låg söder och norr ut, öster och vester ut, samt *uppåt* och *neråt* och *utåt*, och med piskskaftet pekade han på alla märkvärdigheter som de reste förbi, samt beskref dem på *sitt vis* för Erik.

– Der ser j – sade han – Korsberga kyrka, deruppe på kullen. Der är en konstig graf, må j tro! Der ligger elfva stycken, som alla hete Fältstjerna, och aldrig fanns det fler af den famöljan än de samme elfva, och i deras adelsvapen lär de haft elfva stjernor, och den som blef adlad, han gick ut i kriget som simpel ryttare för Karstorp, men kom hem som ryttemästare och adelsman.32

– Ja se det kunde nå't förslå! – sade Erik.

– Åh ja visst, på sitt sätt – genmälte Gunnar – men intet kan jag just förstå, att en blir bättre karl för det, att de kallar en för något grannt och gör en till adelsman. Fast – – det kunde nog vara *roligt* ändå – tillade han efter ett kort besinnande – ty om en vore en satans *bra* och dugtig karl i alla stycken, så kunde det nog ha sina sidor, att så der – – bli litet förmer än alla andra, och att barna 'ens – – här hejdade han sig plötsligt.

– Nå? – sade Erik – «att barna 'ens» –

– Jo – menade Gunnar, långsammare och med mindre ifver, eller snarare med en viss svårmodighet i tonen – att de hade far-sins föredöme, och att hvar gång de hörde sitt nya granna namn, skulle de komma ihåg att bli dugtiga karlar som far-sin. Jo, jo, det vore intet så rasande dumt, det. Men se! bara de som *verkligen* dugde till nå'tt, skulle så der utmärkas, och det skulle sedan vara *riktiga* herrekarlar, som hvar och en ville ta' af sig hatten för, och intet så'na skråar och uschlingar, som nu vilja stoltsera och kallas för *herrar*, bara för de ä' förmögna och har kunnat roffa till sig bra med penga.. dels med orätt, dels af den fattiges svett och möda! Tvi vale't – sade Gunnar spottande – jag lider intet så'na herrar, der hela herrligheta sitter i rocken och ligger på kistebotten. Nej, då ä' en *bra* bonde långt, långt förmer, och derför – – som jag aldrig kan bli någon adelsman, och ingen prest gunås heller, efter jag aldrig kom te' att få slå mig på 'et och gå i skolen, så – – vill jag vara och förblifva en bonde i alla mina da'r, och vill intet att det ska' stå på min graf annat än: «ärlig och välförståndig», men detta med rätta.

Så der ungefär språkade Gunnar för Erik, men midt ibland dessa mera allvarliga ämnen framstod ofta ett annat, än framlockadt af den ena, än af den andra resenären och stundom af båda, nemligen Elin. När frågan blef om henne, då blef Erik särdeles språksam, berömde henne otroligt och höjde hennes lof högt öfver skyarna, men vågade dock aldrig säga hvad han inom sig bestämdt beslutat, nemligen att – – – skulle han äfven vänta ut far-sins död, så skulle ingen annan än Elin blifva hans hustru.

Gunnar var mera fåordig när frågan blef om Elin, men *hörde* med så mycket större uppmärksamhet, och suckade omärkligt när han jemnförde alla de förtjenster och goda egenskaper hos sin unga svägerska, med alla de fula fel, hvilka dagligen uppenbarade sig hos Lena, och som gjorde henne allt mer och mer afskyvärd i hans ögon.

---

Vid middagstiden den kommande dagen anlände de båda resenärerne till bestämd ort. Halfannan dag hade åtgått till färden, ehuru den egentligen icke var mer än litet öfver sju mil, men vi skola besinna att det *icke* var tvänne unga löjtnanter, som flögo med vingar af skjutshästar och tagelsnärtar, utan tvänne unga bönder och hemmansbrukare, som reste med sina *egna* hästar och i sina *egna* ärender, ehuru deras brinnande håg att komma fram visserligen kunde mäta sig med den som våra löjtnanter känna, hvilken ofta är knapp nog, jemnförd med den snabba flygt, som de så mycket älska i allmänhet.

Gunnar och Erik satte först in sina hästar och gåfvo dem något att förlusta sig med, och sedan inträdde de båda i fader Anders'es stora, bondförnäma stuga, der Elin allena satt och sydde på något sorgdon till begrafningen. Det var icke nu den rödblommiga, glada, muntra och dansande flickan, som på bröllopet, halftannat år förut, förnöjt alla blickar och utgjort den enda ljuspunkt i Gunnars minne af detta bröllop. Nu var det en af gråt bleknad och sörjande dotter, men fullkomligt lika vacker och behaglig. Hon satt så fin och snygg i en svart hvardagsklädning, med en liten snöhvit halsduk om halsen, och det ljusbruna håret nedföll slätt och ordentligt på tinningarne och var i nacken uppfästadt i en tjock och glänsande fläta, nästan alldeles som våra förnämsta damers, när de notabene hafva något att fästa.

Hon steg hastigt upp och gick emot Gunnar, räckte honom handen och brast åter i gråt. Hon tackade honom mycket för att han kom, tackade Erik hjertligt för sitt stora besvär, var mycket ledsen att Lena af så bekymmersam anledning skulle vara hindrad att komma.

– Ack ja! – sade hon hjertligt men halfhögt till Gunnar. – Jag har hela mitt hopp och lit till eder, käraste syskon, ty nu har jag på hela jorden inget annat stöd.

Elin talade så, ty hon fattade rätt väl att det endast nu, i hennes första sorgtid, bjöds henne att några dagar vara hos fader Anders, och hon uppskattade både fader Anders sjelf och den beskedliga men enfaldiga mor Karin till deras fulla värde, men visste nog att de i längden ej gjorde något för henne, och hvad sonen Erik angick, höll hon rätt mycket af honom, såsom sin barndomsvän, lek- och läskamrat, men– – – hon tänkte just icke på honom när hon icke såg honom, hans bild stod alldeles icke med någon särdeles ljus färg i hennes framtids spegel, och hon besvarade således illa nog Eriks uppriktiga och varma kärlek.

Gunnar sade icke mycket. Han kände dertill allt för mycket, men ingick med fader Anders i åtskilliga omständigheter, som rörde det lilla qvarlemnade boet, som nu efter begrafningen skulle upptecknas, medan Gunnar var qvar, och hvilket fader Anders sedan lofvade att lysa ut på auktion, samt sjelf hålla denna auktion, emedan han var hela byns och traktens deromkring mest anlitade auktionist.

Fram mot aftonen kom en äldre bondhustru in och hviskade några ord till Elin. Denna började nu åter att gråta, men gick icke dess mindre fram till Gunnar och frågade honom, om han ej hade lust att följa henne ned till hennes saliga moders fordna bostad och se dragen af den bortgångna, innan likkistans lock lades på,

helst den döda, enligt sveperskans berättelse, alldeles icke hade förändrat sig.

Gunnar antog genast förslaget, och tog sin unga svägerska i hand, höll denna lilla, föga bondaktiga hand hårdt inuti sin, och följde henne genom den vackra och snygga byn.

– O! hvad jag här mången gång sprungit och gått, båd' glad och ledsen – snyftade Elin – och nu är det kanske *för sista gången* jag går dit ned till det der lilla nätta huset, som du ser der bland de blommande kersbärsträden. Ack hur glada dagar har jag icke der haft, och hvad ska' mitt öde nu blifva!

– Du ska' stanna hos oss, dig och oss till glädje – svarade Gunnar och kramade hårdt hennes hand.

Elin besvarade väl hans handtryckning, men icke hans ord, ty nu voro de vid dörren af detta lilla hus, der Elin var född och hade upplefvat sina tjugu glada barndoms- och ungdomsår. Hon grät mycket när de gingo in i den lilla farstugan, men öppnade sedan dörren till venster, der ett stort rum eller den så kallade stugan var belägen. I rummets midt stod den öppna kistan. Elin ryste först tillbaka och släppte Gunnars hand, men sedan återtog hon litet mod och den ledande handen äfven, samt ingick med Gunnar och förde honom fram till den kalla, döda modern, öfver hvilken aftonsolens sista strålar, darrande och rörliga, genom de utanför fönstren svajande kersbärsträden, kastade en vacker dager och ett underbart skimmer.

– Ack, hon ligger der ju alldeles som när hon lefde! – snyftade Elin. – Se hur vacker och god hon ser ut! Ack, det är som ville hon börja att tala. Se! icke ett grått hår har hon. Se hur lik hon är Lena på mun! Tycker du intet det, käre Gunnar? (Gunnar svarade ej.) Ack, min Gud! att döden så kan komma och göra slut på en *god* varelses lif. Och *hon* lefde ju bara till glädje och gagn.

Derefter blef Elin en lång stund stående tyst vid moderns sida, men slutligen gick hon bort till några blomkrukor, som stodo i fönstren, afbröt en liten törnrosknopp samt ett par geranieblommor, satte dem i moderns hand, kysste hennes panna och sade sedan sakta och tyst gråtande:

– Nej, Gunnar, nu skola vi väl gå!

Ännu en gång kastade hon sig ned vid kistan, men nu var det Gunnar som tvingades att spela den förnuftiges ljumma roll. Han upplyftade henne sakta från golfvet, tryckte henne dervid hårdt till sitt högt klappande hjerta och sade:

– Gråt icke så, min goda, kära Elin! Jag vill vara dig båd' bror och vän och– – –

Orden togo slut. Det fulla hjertat kände mera än orden räckte till för. Han nästan bar ut Elin i farstugan, men dit kommen sade denna:

– Tack, käre Gunnar! Släpp mig, du! Nu skall jag väl vara förnuftig igen.

Men när de skulle gå ut genom den lilla farstugudörren, stannade hon plötsligt, sägande:

– Ack, kanske jag kommer hit aldrig mer, medan det ser ut som det har gjort, ty till begrafningen ska' väl allt stökas om. Jag ville väl än en gång titta in i min lilla sommarkammare, der mor alltid lät mig husera hela sommaren, så länge det intet behöfde eldas.

Och härmed öppnade hon dörren midt i farstugan, och förde Gunnar in i ett litet rum, så nätt och så snyggt att ingen fröken kunde hafva det nättare och snyggare, fastän bohaget var gammalt och torftigt. I fönstret stodo krukor med flerahanda blommande växter, öfver dessa hängde en bur med en liten qvittrande grönsiska, och framför fönstret stod ett litet bord med låda som var läst. Utanför fönstret rann en klar bäck mellan kersbärsträden, och närmast var ett litet «roseqvarter», som utgjort Elins fröjd och stolthet, och på

hvilket hon kostat mången stund och många tankar. Hon öppnade fönstret, suckade och såg ned på de friska blomsterstånden, såg upp på de blommande träden och åter ned på den lilla klara strida bäcken, såg på allt detta med vemodiga, våta blickar, men sade intet. Derefter såg hon sig om i rummet, men stannade vid att betrakta fönstret och allt hvad deruti fanns.

– Ack! i detta fönstret – sade hon – hade jag allt det lilla som var mig kärt, och nu skall jag aldrig mera se dessa små saker kanske.

– Hvarför intet det? – frågade Gunnar. – Hvarför skulle du icke se det mera?

– Herre Gud – svarade Elin – intet kan jag föra med mig min lilla fogel och mina blomkrukor och mitt lilla bord, det skall väl säljas?

– Hvad skulle det nytta till? – frågade åter Gunnar. – Och om du vill ha' alltsammans med dig hem till vårt, hvarför skulle det intet gå på? Tvärtom, det skall gå mycket bra, det.

– Ack jag har ju en liten dragkista dessutom – sade Elin.

– Nå ja, den står bak i kärran och så har du bordet jemte dig, och så ska' vi sätta blomsterkrukorna hur vi kunna, och buren med lille fogeln den har du i knä'et.

– Ja, och hur skulle du då åka – frågade Elin, ändå litet glad vorden åt Gunnars förslag.

– Åh, med mig blir nog någa' råd – svarade Gunnar och log så vackert. – Jag har gått bredvid förr en gång och kört lass, och det som tyngre och värre var än *detta.* Bry du dig intet om det. Nog ska' du få dina småsaker med dig, det ansvarar jag för, och det ska' nog gå bra.

Elin tackade Gunnar hjertligen, och tycktes likasom litet glädjas åt detta, och för att hafva allt sitt lilla plockgods på ett ställe, beslöto de att nu genast taga med sig Elins småsaker ned till «fader Anderses», der hon redan hade sin dragkista. Gunnar tog bordet, en liten pall och ett myrtenträd i en kruka. Elin tog fogelburen, sin vackra londonerbibel och några andaktsböcker, som hon hade på en liten hylla, samt några små blomsterkrukor af dem hon satte mest värde på, och sålunda belastade återvände de till fader Anders, efter en lång och sorglig blick af Elin, åt den dörren i farstugan, som ledde in till det rum der de sista qvarlefvorne af den älskade modren ännu dröjde. På vägen mötte de Erik, som var glad att få hjelpa Elin med hela sin börda, oberäknadt fogelburen.

– Den kan du få bära *sjelf* – sade Erik, som ville muntra henne – för jag vill intet gå och bära på den styggingen, som kostat dig så många tårar.

– Hur så då? – frågade Gunnar, som kände ett underbart intresse för allt hvad som rörde Elin.

– Jo, – svarade Erik, – jag har fångat och gifvit Elin den der lille fogeln och bur och vattenburk och allt samman, men så vet Gud hur det bar till, att fönstret stod uppe och buren med, så fogeln kom ut och var borta i halfannan dag, och se då gret Elin hela da'n och hela natta, och andra da'n då lyckades det mig att få igen 'en och locka in 'en i buren, men Elin ville intet tro att det var den samme, förr än hon rigtigt fick se 'en, och han kom och tog hampfrön ur hennes egen mun. Då först trodde hon på 'et och blef glad igen.

---

Begrafningen försiggick tyst, stilla och allvarligt, ty Elins moder hade varit allmänt älskad, och alla ärade Elins sorg. Det var nästan ingen som icke sade: «Se 'ecken vacker och hygglig svåger ho' har, stackars Elin! Den ser mycket för god ut åt henne, den der katiga Lena, för de' va' ett elakt stycke när hon vax[33] opp. Gud

gifve ho’ nu blir god mot söster-si’. Nog ä’ svågern en galanter en, det ses nog.»

Bouppteckningen försiggick äfvenledes, och Elin lemnade alldeles åt Gunnars och fader Anders’es godtfinnande att göra huru de behagade dermed, samt grät mycket vid afskedet från sina vänner och sin födelsebygd, och kunde vid resan förbi kyrkan, der modern låg begrafven, och der de nyskurna gröna torfvorne utvisade sjelfva stället, ej taga händerna från ansigtet af gråt och sorg.

– Ack gråt intet så, min kära, söta Elin! – sade Gunnar, som nu tyckte sig vara skyldig att trösta henne. – Du förstör bara dina granna öga’ och får så ondt i hufve’t, och jag blir så genomledsen.

Detta sista argument verkade mest: Elin försökte att göra våld på sig, och Elin lyckades äfven, samt blef snart, om icke just munter, likväl vänlig och tillgänglig.

De båda resande talade mycket om den tid som skulle komma, och redan i dessa samspråk skulle *en begripande* förmärkt huru de mera tänkte på hvarandra än egentligen på sig sjelfva. Elin sade sig icke hafva ringaste håg att taga sig tjenst, utan ville långt hellre stanna hos sina syskon och tjena dem som piga, efter de ändå, i anseende till det der «Andersa bruk», skulle hålla en sådan. Gunnar föreställde väl Elin att hon, som aldrig gjort annat än sytt, spunnit, väft och gjort «sittgerningar», svårligen skulle kunna lära sig att «gå i fähuset, göra nytta på åker och äng, bryta löf, tröska, m. m.»; men Elin sade sig vilja försöka härmed och förklarade, att hon behöfde lära sig sådant med, nu sedan hon vore hela tjuge åren, och hon slutade med att leende säga:

– Hur’ skulle det annars gå med mig, om jag nånsin blef min egen.

Det gick Gunnar ett styng genom bröstet vid dessa ord: han påminde sig nu Eriks afsked af Elin, hur Erik hade gråtit och följt dem på vägen, hur han hade «klappat och kramat Elin» och hur hon på sin sida varit vänlig mot honom, både nu och flera andra gånger under dessa dagar. Gunnar teg länge, men sedan sade han med en viss ansträngning:

– Jo, jo, Elin lilla! Du tänker väl på *sådant* du med. Och Erik med – kan jag väl förstå, eller hur?

Elin såg på honom med sina klara källblå ögon, Gunnar såg på henne med sina stora mörka ögon. De förlorade sig ett ögonblick i hvarandras blickar, och – – – starkare slogo deras hjertan efter denna blick, högre brunno deras kinder, men – – – ingen af dem förstod hvarför.

Resan gick icke fort. Gunnar längtade icke hem, och hade derför stor miskund med Bläsa. Långa underliga tystnader följde ofta efter lifliga, varma samtal. Gunnar och Elin kände sig stundtals outsägeligen lycklige, andra åter, – – – lika som fattades dem något, men då sågo de på hvarandra, och då – – – fattades dem intet.

– Men – sade en gång Elin, då en tystnad varat nog länge – du talar aldrig om eran lille Gustaf. Jag tycker det ska’ bli så roligt att få se ’en och leka med ’en. Ä’ han snäller? Ä’ han lik dig eller Lena? Han borde vara lik dig, när han ä’ en gosse, för du – – – men så kom hon ej längre.

Gunnar teg. Elin upprepade sin fråga, och Gunnar svarade då:

– Åh ja, pojken ä’ snäll, de’ ä’ ingen fara med ’en – men derefter talade Gunnar om något annat.

De skulle taga nattherberge i en bondgård der Gunnar var bekant, och de tycktes blifva ganska välkomna, ty Gunnar var omtyckt öfver allt, och Elin blef det, bara man såg henne. En vänlig fryntlig bondhustru plägade dem det bästa hon förstod, och visade dem om aftonen in i en liten snygg kammare, för att der tillbringa natten, samt önskade dem «rolig natt». Elin satt en liten stund och funderade, slutligen sade hon helt enkelt:

– Vet du Gunnar, du får visst gå ut åt ladan och söka dig någon råd för natten, så lägger jag mig bär, för jag förstår mig alls intet på att bo i samma kammare som ett manfolk. Det har jag aldrig gjort hittills; fast det annars brukas öfver allt på byggda,34 det vet jag nog.

Gunnar gick, men ehuru trött och sömnig han var, ty han hade nästan oafbrutet gått hela vägen, och det i kapp med Bläsa, begrundade han dock åtskilligt innan han somnade. I deras stuga vid Viken fanns tvänne såkallade sparlakanssängar, framför hvilka hängde vackra blårandiga gardiner, som Lena väft och försedt med hvita linnefransar, lemningar efter väfvar, som hon under hela sin pigetid samlat. Den ena af dessa tillhörde naturligtvis husbonden och matmodren; i den andra åter sof mor Ingrid, men der hade Gunnar alltid hört att «den nya pigan», som skulle tagas till hösten, äfvenledes skulle ligga. Borta vid dörren stod en trädsoffa i hvilken Abraham stoppades alla qvällar och ur hvilken han uppackades alla mornar. Så var det, men huru skulle det *nu* hädanefter blifva? Det kunde Gunnar till en början icke rätt förstå, men tänkte *mycket* derpå. Hvar skulle Elin ligga «som icke *ville* bo i samma kammar' som manfolk», detta som annars är så högst vanligt bland allmogen, der de sällan hafva mer än en gemensam stuga. «Tyst» – – – ett ljus rann upp för Gunnar: «kunde icke Elin få den der lilla klädkammaren, som stod till ingen nytta, och der en liten spis äfven fanns!» och midt i skogen bodde de ju, och om Gunnar skulle göra det om natten, men ved skulle *han* nog hugga «till Elin» när vintern kom, det var ingen fara. Han tyckte sig vilja göra *allt* för Elin i detta ögonblick, men han hade äfven en förkänsla af att Lena torde göra *intet* annat än det som ingick i hennes intresse, och han hade en instinktlik känsla af att man borde snarare gå diplomatiskt till väga med henne än just bröstgänges. Imellertid hoppades han att det gamla ordspråket skulle sannas, nemligen att: «blodet skulle vara tjockare än vattnet», och att Lena skulle göra ett undantag med Elin hvad hennes eviga egennytta beträffade.

Gunnar somnade sent och vaknade tidigt. Lifvet var åter värdt att lefva uti. Gunnar var nu rädd om stunderne deraf. Han gick först och gaf sin häst, derefter gjorde han ett slag omkring boningshuset, der Elin sof, och kunde omöjligen afhålla sig ifrån (bjöd heller icke till det) att kasta en spejande blick in genom det fönstret der han visste hon bodde. Men hur förvånad blef han ej att få se henne stå uppe och klädd, samt småleende öppna fönstret och helsa honom god morgon, men tysta honom med fingret, när han helt högt ville uttrycka sin glada förvåning.

– St! då, – sade hon. – Vi skola ej väcka vårt hederliga värdfolk, utan i fall du längtar hem, så kunna vi gerna resa, utan att vänta tills de vakna eller på någon frukost, för när vi rest en bit, kunde vi äta litet af matsäcken.

– Åh lappri! – svarade Gunnar, som hade ett helt annat intresse. – Vi behöfva alls intet fjeska och ha' brådtom. Hästen behöfver dessutom att båd' äta och hvila, och de' ä' mycket bättre, för se'n kan vi köra litet friskare. Och du, Elin lilla, behöfver rätt väl litet godt kaffe, och det vet jag du får af mor Britta om vi töfvar. Och jag kan med behöfva litet god, varm frukost. Nej, vi behöfva ej skynda i otid, utan kom du nu ut till mig, så skola vi gå omkring och bese oss litet, på denna gudomligt vackra sommarmorgonen.

Som Elin ej fann ringaste ondt i Gunnars förslag, tog hon sin svarta shalett om hufvudet och smög tyst och sakta ut till honom, och nu gingo de hand i hand rundt omkring den särdeles vackra och trefliga bondgården, samt kommo slutligen ut på en brant berghäll, derifrån man hade en oändligt vidsträckt och vacker utsigt, ty detta omtalade hemman der de gästat öfver natten låg på sluttningen af det stora och vackra, alldeles skogbeväxta berget Billingen, som reser sig midt öfver Westergötlands vackraste och mest fruktbara slättland, lik en stor jätte, grön på nära håll, blå och blåare allt som man aflägsnas derifrån.

– Ack! en så vacker och grann utsigt såg jag aldrig! – sade Elin och tryckte omedvetet Gunnars hand.

– Ja – svarade Gunnar, som förlorat sig i åskådningen af den omätliga landtsträckan under hans fötter – Ja,

jag vill alldeles mista anden när jag ser hela denna granna *slätten*, som ändå visst intet är slät när man kommer till 'en, fast den nu ser så ut, med alla sina kyrkor och byar och herregårdar, och se der, Elin lilla, der är Skara båda kyrktorn, och der ser du Kinnekulle så vacker och rund och mörkblå, och den der ljusblå strimman derborta, som glänser så mot mor'nsola, de' ä' sjön Vennern. Det ä' en granner sjö må tro, fast intet *så* obegripligt vacker och klar som Vettern, för se der är bara källvattnet. Har du varit på «Kullen» Elin lilla? – (Elin skakade nekande på det lilla hufvudet.) Se då ska' vi någon söndag i sommar ta' och färdas dit, du och jag om intet annat, ty *den* ska' du promt se. Det ä' väl det grannaste, som menniska' kan se, tycker jag. Der få du se store sjön ligga alldeles som slätten här framför dig, och glänsa och skina alldeles som – – ditt hår, eller ock skumma och fräsa så gråblå, som vore han arg som en ond tjur. Och så får du se Leckö slott, som ligger alldeles som en grågås ute i sjön. Du må tro, en blir helt besynnerlig när 'en ser 'et, fast det låter dumt när 'en ska' beskrifva't. Jag tjente ett år på Kullen innan jag gick och las35, och jag glömmer aldrig hvad sjön gjorde mig besynnerlig ibland. Ja, vet du väl Elin lilla, att ibland *var det alldeles* som om sjöfrua eller necken hade lockat mig till sig, och jag blunnade mången gång när jag så stod vid sjöbrädden, för att sjötrolla' ej skulle få makt med mig, och dra' mig åt botten, för jag hade en obegriplig lust att vräka mig dit, och då kanske jag bli'tt der, med ens.

– Ja, men du kan ju simma som en ål – anmärkte Elin, och höll Gunnar fastare, likasom fruktade hon att dessa sjötroll kunde komma genom sjelfva luften och föra bort Gunnar, midt för hennes ögon, till den der «smala och skimrande strimman».

– Åh ja! fälle, kan jag simma – svarade Gunnar – men hvad hjelper det mot sjöfrua, om ho' *vill.*

– Hur tror du hon kan se ut? – frågade Elin.

– Åh – svarade Gunnar tankfullt – hon ä' visst vacker som du.

– Åh fy! – utropade Elin skrattande – att du kan vilja jemnföra mig med ett troll! – och dermed slog hon Gunnar lätt öfver munnen med handen, och Gunnar tog henne hastigt om lifvet och drog henne till sig, men Elin slingrade sig lika hastigt ifrån honom, och sade gladt och godt:

– Nej, kom nu Gunnar! annars kunna de tro att vi rymt ifrån dem dernere, om de ä' vakna.

– Ja, och lemnat hästen, och kärra, och alla sakera!– anmärkte Gunnar något försmädligt, ty Gunnar tyckte icke om uppbrottet. Han var nu för uppstämd af hvad han såg, hvad han hörde, hvad han mindes. Det förflutna af hans glada barndom hade framstått så lifligt i detta sköna, solbeglänsta *nu*, att det var en *plåga* som Gunnar kände utan att rätt kunna reda, denna nödvändighet att åter nedgå i det alldagliga lifvet med alla dess små, väl icke mer än tums långa, men deremot skeppunds tunga bekymmer. Dock, dessa voro ej sådana *just nu*, utan de voro alla fjäderlätta och *knappt* tums långa, och Gunnar följde Elin nära som skuggan.

På vägen under resan, samspråkade de oupphörligt. När den ena gerna talar och den andra ändå hellre hör på, då kan man kalla ett samtal lifligt, och få saker på jorden kunna väl jemföras i behag med ett lifligt samtal mellan tvänne personer, passande för hvarandra, likt det itubrutna äpplet, hvaraf dock hvarje sida har en helt olika färg.

Fram mot eftermiddagen hunno de resande, som, oaktadt hästens goda morgonfoder, tågat i sakta mak, inemot bestämd ort. När de fingo «herregåln», detta gamla grå *herrenäste*, detta Grantorp, som kunde haft så mycket att förtälja för oss från forntiden, om det kunnat tala med annat än tecken, – i sigte, utropade Elin: – Se der är den store gråstensgålen! Aldrig såg jag maken stort boningshus! Och det af bara sten till! Kors hvad jag tyckte der var hemskt i vintras ett år se'n, fast der var roligt; men nu ser der vackert och grannt ut, der det står midt i den nyss utspruckne löfskogen. Patron frågte mig då om jag intet ville komma dit och

tjena som huspiga i stället för Lena, men tänk *då* hade jag intet velat det för halfva verlden, och det af många orsaker – tillade hon djupt suckande – men se nu! – fortfor hon litet gladare – nu kunde det väl gå an.

– Åh nej, nej! För Jesu namns skull gör intet det, Elin! – sade Gunnar och blef likblek åt blotta tankan. – Nej, lofva mig det! Svär på det, Elin, att du aldrig, nej aldrig i din tid kommer in i det röfvarnästet.

– Kors, men hvarför säger du så om ett så rart ställe, med så godt herrskap – sade Elin, liten smula ovilligt och förebrående.

– Jo, det vet väl jag det – mumlade Gunnar halfhögt, och blef mörk och tyst, och Elin frågade ej vidare derom. Hon tänkte redan på annat.

Men nu veko de utaf stora landsvägen, lemnade herregården till höger och reste in på en smal väg i djupa skogen. Den slingrade sig så vackert fram, mellan de jättehöga furor och granar, och aftonluften började redan gifva denna doft åt skogen, som är så behaglig, ja så oemotståndligt förtjusande för alla skogboar. Gunnar halföppnade munnen, spärrade upp näsborrarne, lade hufvudet bakåt, och inandades i långa fulla drag denna herrliga skogsluft.

– O! hvad det smakar skönt, efter allt landsvägsdammet – sade han, och såg upp mot trädtopparne om han skulle blifva varse någon fogel. Men sedan såg han ned på Elin, som oförmärkt torkade en tår ur ögat.

– Ack gråt icke så! hjertans lilla Elin,– bad Gunnar. – Dina små heta tårar bränna mig alldeles. Jag tycker det är så synd om dig. Men står det i *min* makt, så skall du trifvas och må väl hos oss, och aldrig ångra den dagen då du satte foten inom vår dörr.

– Ja, Gud det gifve, – snyftade Elin! Men Gud vet bäst sjelf om han i detta ögonblick skickade Elin en varning, eller en aning, eller båda delar, men hon grät bittert, och Gunnar körde bara steg för steg.

– Nu ska’ du vara glad, Elin lilla! – sade han ändteligen. – Nu om ett litet solegrand svänger vägen åt venster, och då får du se båd’ sjön och Vika och vår äng och vår skog och den nye båten som jag just bytte mig till vid valborgsmessetiden och allt som vi ha’.

– Åh kors! Kan jag få ro i den båten? – sade Elin barnsligt gladt, och alldeles borttorkande tårarne.

Ytterst glad för detta tog Gunnar hennes hand och strök dermed sin egen kind, och tryckte den hårdt deremot, sägande:

– Ja ja men, hvad du det ska’ få! Du ska’ sitta och sjunga en vacker visa, du som sjunger så bra, och jag ska’ ro dig långt ut på sjön, en vacker och lugn aftonstund. Och så ska’ du *sent* en qväll följa med mig och lägga ut långrefven, och så ska’ du i otte på morgonen, innan sola ä’ väl uppe, följa med mig och vittja’n. Usch! hvad roligt vi ska’ få! – Och dermed gaf han hästen en liten munter klatsch, och se nu – – – – nu låg den spegelklara, med löfrika ängar och skogbevuxna berg, omgifna insjön framför deras blick. På närmaste stranden deraf låg det lilla vackra torpet Viken, och det hade förmodligen blifvit kalladt så, emedan en lång, smal, med björkar och alar bevuxen udde just der formade en vik, der torpet var byggdt. Denna udde utgjorde torpets förnämsta beteshage, och der gingo nu några kreatur och får så vackert mellan träden. Sjelfva stugan var alldeles nybyggd, ovanligt hög, stor och snygg, helst för att vara på ett torp. Ladugården såg äfven ny och hygglig ut. Hela hemmanet var särdeles vackert och behagligt att åse, med sin lilla trädgård, der både gröna buskar och blommande frukt- och kersbärsträd syntes. Tvärs öfver sjön såg man en kyrka och flere gårdar med sina lysande röda tegeltak. Taflan var oändeligen skön i denna solens nedgångstimma, då hon alltid tyckes kasta lika som en fördubblad glans öfver jorden, för att dess barn skola sakna henne, under nattens mörker önska henne åter, och icke glömma henne för Luna och nattens tusende

stjernor, hvilkas behag hon tyckes afunda.

Så flyr den behagfulla qvinnan ofta från männernas blickar och nedlägger, just i sista stunden af sitt qvardröjande, höjden af sin förmåga att tjusa, för att sedan lemna qvar detta solbeglänsta minne, som skall trotsa alla farliga rivaler. Kännen J igen eder – J *sköna* och *goda* som äfvenväl i detta likna eder herrliga förebild – solen?

– Ack! så vackert, så vackert! – utropade Elin, och Gunnar tycktes med sina varma blickar vilja suga orden från hennes läppar, och kände sig i detta ögonblick outsägligt lycklig, att det just var *Elin* han så här ledsagade, och att det var till sitt eget, till *hans* hem, som han förde henne. Han ville kysst sjelfva jorden, så skön tyckte han hon var i denna stund. Men vi! O vi vilja gråta, ty vi höra susas i rymden dessa hemska ord af en lidande varelse, som för väl lärt sig känna all jordisk lyckas vansklighet:

*«La fortune te sourit, o Lorenzo! Tu te «laisses endormir à ses chants flatteurs; tremble! «elle vend le bonheur. Sais-tu que le mortel «heureux contracte un dette avec l'adversité?»*

Så utropade Young någorstädes i sin mörka, nattliga förtviflan, och *hvar* finnes väl den lycklige dödlige, som ej sent eller snart instämmer i hans sorgliga klagan.

– Välkommen, käraste Elin – sade Lena, och torkade sig i ögonen, fastän de voro obetydligt våta. – Nu ska' vi intet gråta – tillade hon slugt nog, ty den der gråtningen föll sig litet svårt nu när hon ej var ond, ty då gråt alltid Lena.

Elins tårar deremot flöto ymnigt, och hon fann Lena nu, mera än någonsin likna den förlorade modern, fast att denna såg långt mildare och godare ut. Men detta sade icke Elin, utan talade bara om likheten, både gladde sig och grät deråt. Gunnar nickade åt Lena, men skyndade sedan in i stugan för att helsa på mor Ingrid, som ej hört att de resande ankommit.

– God dag falle![36] – sade lille Gustaf helt rent och tydligt, och kom springande emot honom så gladt och vänligt, och Gunnar kände en hemsk och stickande känsla i bröstet öfver att ej kunna trycka barnet till sitt hjerta, ty i denna stund hade han velat trycka hela universum deremot, blott icke detta barn, som han så gerna velat älska som sitt eget. Men, med Gunnars hjerta var det omöjligt att icke *ändå*, oaktadt *allt*, känna ömhet för detta lilla barn, snällt, godt och vackert, som det var, och som uppväxte till menniska under hans ögon.

– Se der ska' du få, lille stackare! – sade Gunnar och tog upp ur fickan en bakelse af någon hård och bastant natur, som han gömt från begrafningen, och som oaktadt alla resans strapatser – annars så menliga för alla bakelser – behållit sig alldeles helbregda och oskadd i hans rockficka.

– Tack falle! – sade gossen och bet genast i skänken, medan Gunnar klappade honom vänligt på hufvudet.

– Se, du ä' en rar gosse, min Gunnar! Och tusen gånger välkommen hem – sade mor Ingrid, som allena sett Gunnars helsning på barnet, och hon torkade en tår, men en verklig tår ur det gamla ögat, och sonen kringklappade henne och frågade hur hon mått på alla dessa många da'r.

Imellertid hade Lena och Elin samspråkat litet; Elin om den bortgångna modern, och Lena om «qvarlåtenskapen», men nu kommo äfven de in i den rena fejade och granrisade stugan.

– Ack hvad ni har 'et bra öfver allt! – sade Elin, och såg sig omkring så förnöjd – Hvilken obegripligt vacker, stor och rymlig stuga ni har!

– Se, i den dera sängen ska' du få ligga, jemte svärmora – sade Lena.

Elin och Gunnar vexlade en blick.

– Åh nej – sade Gunnar, med stor bestämdhet i tonen – jag har re'n lofvat Elin att få bo i lilla kammarn för sig sjelf, och der ska' ho' bo.

– Åh, det blir omöjligt – svarade Lena litet missnöjdt – ingen säng ä' der, och slätt inga sängkläder ha' vi, och alla våra kläder ska' hänga der, och – –

– Lappri! – inföll Gunnar. – Jag ska' på några da'r, innan någon slott' begynnar, slå ihop en liten nätt säng; virke har jag. Bom37 kan vi nog få råd för, och mor har båd' en fjärputa och ett bra täcke oppe i sin koffert på vind', det vet jag som hjelpte 'na och packa ner'et.

– Ja, och det ska' Elin hjertans gerna få låna – sade mor Ingrid, som gerna ville ligga ensam i sin säng, och som dessutom alltid var god och hjelpsam.

– Ja, men de ä' stor synd att slita på – sade Lena, som genast kom ihåg att när mor Ingrid dog, skulle dessa persedlar tillhöra henne.

– Åh! jag ska' inte slita så mycket på 'et – sade Elin bedjande, och kringklappande Lena, och Lena fick lof att gifva med sig, helst hon hade i plan att få en oändlig mängd af hjelp och nyttiga saker gjorda af den snälla och händiga Elin, utan att derföre gifva henne hvarken lön eller annat.

Aftonen var ovanligt treflig och Lena vid allra bästa lynne, helst när hon fick se hur lille Gustaf gick och knaprade på sin bakelse, samt sade sig fått den af «goe falle». Elin tog gossen högt upp i sina armar, kysste honom hjertligt, ty han var både ren och snäll och vacker, samt sade till honom:

Ack du lille söte onge, hvad du ä' sockersöt! Men intet vet jag hvem du ä' lik; det är hvarken Gunnar eller Lena.

Lena sysslade beställsamt i skåpet, och låtsade ej höra. Mor Ingrid såg djupt ned på sin stickstrumpa och Gunnar gick ut. Men när han efter en liten stund återkom, då pratades om helt annat, och han blef åter glad och munter, gladare och muntrare än Lena och hans moder någonsin sett honom, allt sedan de flyttade till Viken.

– Och nu hafva ni ändå en dräng! – sade Elin som tog reda på husets alla angelägenheter. – Ni ha' minsan mycket folk nog att föda, och nu få ni mig dessutom.

– Se, det går väl för sig – svarade Lena – du ä' intet en så'n storätare som Abraham ändå.

– Å Abraham ä' präktig han! – sade Gunnar skälmskt, och såg blinkande på Lena och modren för att de ej skulle motsäga honom. – Han ä' nu framme på herregårds-dagsverke, kan jag tro – fortfor Gunnar, allt med skämtsam ton och svårighet att hålla sig från skratt – men snart nog kommer han väl hem, och *då* Elin lilla, *då* ska' du få se en rasande vacker och hyggelig, snygg och fin pojk', alldeles sådan som du tycker om dem.

– Sådan jag tycker om dem! – upprepade Elin harmfullt och fnös litet. – Jag tycker visst inga poika' om.

– Nå, än Erik då – genmälte Gunnar och lyftade upp fingret, skämtsamt hotande.

– Ja, än se'n då – svarade Elin och rodnade litet.

– Jo, jo! sade Lena gapskrattande. – Nu ska' vi få se att vå'n Abraham sticker ut Erik Andersa så finer och riker han är, för måtro Abra'm de' ä' något te' kallvaljer, det!

Lena hade lärt sig några herrskapsord och termer under sin långa tjenstetid i åtskilliga herrskapshus, och brukade dem ofta när hon var vid godt lynne, men dessa ord rådbråkade hon alltid så förfärligt, och Gunnar kunde aldrig låta bli att skratta och härma detta.

– Ja bevars, just en äkta kallvaljer – sade han – fin och nätt som e' docka, och qvick och vig och lätt, som e' skata, och klok och – –

Ah! J ska' intet göra narr åt den stackarn – sade mor Ingrid, småleende, men ändå litet allvarligt. – Han ä' visst måttligt *schångtiler* – som Lena säger – men så gör han si' tjenst och den består ja-gu intet i att gå och sprätta och yfvas som kalkonetuppar, såsom J andra unga dränga på godset plär göra, båd' du Gunnar fordomdags, och Bengt och Olle och många fler.

– Ja, se de' va' allihop herregårds-drängar, och de ska' alltid vara litet för mer, alldeles som *pettermätrar* – anmärkte Lena skämtsamt.

«Plire man lagom på herregåls-drängar,
«Nog ä' de granna, men di ha' ingen must!«

sjöng Gunnar med sin klara, rena tenor, och såg skälmskt på Elin.

– Nå de va' rart att höra Gunnar sjunga – sade mor Ingrid. – Det tror jag intet jag hört på år och dag.

Gunnar såg uppåt väggen, der hans fiol dammig och stränglös hängde bredvid bössan, och sade:

Nu va' jag *dum*, som intet köpte mig fiolasträngar när vi åkte genom Sköfde, för inne te' Råbergs eller Lagerstedts ha' de nog; men jag kan väl få från våran egen stad, med herregårdspostbud ändteligen, om jag vill – tillade han lefnadsgladt.

Aftonen var särdeles treflig för alla. Elin tog sin nya bostad i besittning och tänkte redan på huru hon skulle försköna den med gardiner, och en liten halfgardin för de nedersta rutorne, att ej «Gunnar och den der drängen skulle titta in.» Gunnar hjelpte henne att sätta i ordning, slog upp en krok för fogelburen, hvars innevånare obeskrifligt roade lille Gustaf, flyttade in hennes dragkista, bord, m. fl. småsaker, som de medfört. Lena besåg noga och betraktade allt, och frågade om «bordet och byrån» voro Elins tillhörigheter *innan* modern dog, hvilket Elin sanningsfullt bejakade. Man tog bort alla familjens klädespersedlar, som förut hängt i Elins kammare, bar upp dem på vind, der Gunnar lofvade att den kommande dagen slå upp några krokar åt dem. Man tillredde en liten bädd åt Elin, skral nog, men med hvilken hon var ganska nöjd, tills en bättre kunde hinna anskaffas.

När Abraham slutligen hemkom, höll Elin på att utbrista i skratt, ty hon hade verkligen till en del trott deras beskrifning, eller åtminstone icke kunnat föreställa sig att få se en så ful, otymplig, krokbent och «illa vulen» tjuguåring, med tofvigt hår och vårdslös klädsel, samt knappt begåfvad med halft menniskoförstånd, fast han hade dubbel förmåga att äta. Men när Elin en gång skrattat ut, så var det äfven slut, och Abrabraham fick från denna dagen *tvänne* försvarare, ty mor Ingrid hade alltid varit en sådan, mot Lena som oupphörligt gnatade och malde på «det nötet Abra'm», och Gunnar som ofta förlorade tålamodet af hans dumhet och oförnuft. Men han var en stark och dugtig arbetsdräng, och som tålig man trifves, gjorde han det äfven, och var dessutom Gunnar särdeles tillgifven, alldeles som en – ändå ofta nog sparkad – hund. Men Elin tänkte ändå för sig sjelf: «Min Gud så skönt att slippa bo inne i samma kammare som den der!»

---

En tid af trefnad och förnöjelse började nu. Sommarsolen tycktes lysa, icke allenast på molnfritt och klart

fäste, utan in i hvarje sinne under torpstugans låga tak. Elin grät väl litet ibland, men alla försökte att trösta och muntra henne, och när man älskar dem som detta försöka, så lyckas de oftast. Lena var bra i sin fot, kunde svänga öfver allt, och *aldrig* hade Gunnar varit så vänlig mot henne och «gossen» som nu, och *aldrig* hade hon fått så god hjelp för så godt köp som nu. Hon var derför vid särdeles godt lynne. Mor Ingrid var ovanligt bra i sitt bröst, under denna varma, blida årstid, och gladdes dessutom åt den allmänna goda sinnesstämningen och sin Gunnars återkommande till fordna dagars gladlynthet; ty Gunnar var nu, ofta nog åtminstone, temligen glad och munter, sjöng stundom under arbetet, fast det alltid var i moll, kände ett nytt underligt lif inom sig, som spred sin oroliga allmakt öfver alla hans företag. Han fullgjorde rastlöst, och med långt mera ifver än förut, alla sina åligganden, men sin förnöjelse efter gårdsarbetet tog han numera ej så ofta i skogen eller på sjön, utan stod då på sin lilla loge och förfärdigade «en liten nätt säng åt Elin», dessutom en sådan stol som hon haft i sin fordna kammare, samt en liten «bokahylla». Elin gick ofta bort till honom, såg med stor glädje på hans arbete, strök alltid, på hans begäran, det långa håret ur Gunnars ansigte, emedan han var sysselsatt med «bå'a händer», samt hörde hur han sade: «Kors så'na små näfvar! och fina och hvita som på ena fröken!» och då rodnade Elin och drog sin hand från Gunnars läppar.

Hennes verksamhet hade redan börjat dagen efter hennes ankomst, ty Lena hade «tug» till klädning åt sig, «tug» till klä'er» åt lille Gustaf och ett «vestatug» till Gunnar, och allt detta skulle Elin sy, och gjorde det äfven, både fort och väl och gerna, men sade att hon *nödvändigt* ville försöka sig med «utgångsarbete» i sommar, ty utan alla omsvep förtrodde hon genast till Lena, att det bar henne så emot att taga sig någon annan tjenst, utan ville hon *helst* vara hos syskonen, om hon bara kunde «vara dem till lags» och göra allt hvad en vanlig piga tillhör. Lena var ganska nöjd med detta, och Gunnar – – öfvernöjd, men log ändå alltid när Elin talade om sitt förestående «utgångsarbete», tills en gång då Elin verkligen blef litet stött deröfver, och då beslöts och beramades, att nu när stora «herregårdsslotten» snart begyndes, så skulle Elin gå med och försöka att raka hö. Till detta ändamål gjorde Gunnar henne en liten räfsa af allra lättaste trädslag, och så fin och med så mycket små grannlåter, att lille Gustaf trodde det var en leksak åt sig, och grät rysligt när man tog ifrån honom den. Men då sade Elin till Gunnar: «Söte Gunnar, gör en liten rifva åt lille Gustaf!» men då svarade Gunnar litet mörkt: «Åh det bryr jag mig intet om,» men då sade Elin: «Ack jo, gör det för *min* skull!» – – och se då! – – gjorde Gunnar «e' lita rifva åt Gustaf», och Lena och mor Ingrid och Elin och ändå mest lille Gustaf voro glada åt detta. Lille Gustaf var nu mest inne hos Elin, der hon i sin lilla nätta, alltid som ett dockskåp pyntade kammare, satt och sydde, och deraf blef lille Gustaf både snällare, renare och – – – kärare för Gunnar. Alla hade således vunnit på Elins ankomst. Hon var den sol som spred dessa milda, varma strålar omkring sig, så helande, så välgörande ända tills – – – de bränna. Sjelfva Abraham tycktes hafva känning deraf. Man såg honom nu stå på hufvudet nere vid sjön, för att tvätta och pynta sig, något som Lena hittills förgäfves bedt honom om, men som nu gick på, utan all uppmaning. Äfven kammade han sitt hår om söndagarne; och en dag under middagsrasten, när Elin skulle gå ut litet, för att draga frisk luft nere vid den vackra sjöstranden, fick hon se Abraham, som satt bakom en buske, sysselsatt med att snörpa ihop sin hvardagsjacka, på hvilken armbågarne sutto ute.

– Hvad gör han der, Abraham? – frågade Elin vänligt, men med någon svårighet att hålla sig från skratt åt hur dumt han bar sig åt.

– Åh – svarade Abraham förlägen – jag skulle fresta om jag kunde satt e' bot[38] på mi' hvandansjacka, så di inte skulle få grina åt mej så mö'et.

– Tag hit – sade Elin, och tog ifrån Abraham sin söm. – Du kan intet göra det der, det ser jag på 'et. Jag ska' hjelpa dig. Gå nu opp i min kammare (nyckeln ligger öfver dör'n), på bordet står min fingerborg, sax och tråd ligger der äfven, tag med dig allt det, och tag äfven ett par blå yllelappar, som ligga på dragkistan.

Abraham lydde genast, sprang backen uppför med glada «galtasprång», såsom Gunnar alltid kallade

Abrahams carièrer, och under tiden sprättade Elin upp hvad Abraham sytt. Denne var som en pil tillbaka, och inom en liten stund var Abrahams tröja alldeles hel åtminstone, ty *snygg* kunna vi beklagligtvis ej tillägga.

Abraham, som ingenting sagt under hela tiden, ville bra gerna klappa Elin, när tröjan var färdig, och försökte det äfven, men Elin drog sig undan och sade:

– Nej fy! Abra'm lille, bry sig intet om det der, utan håll till godo. Jag skall gerna hjelpa honom någon gång, om han säger mig till, och låter bli att klappa mig, eller – – – ta' i mig.

Derefter sprang hon ned till sjöstranden, knippade upp sina klädningsärmar och började en tvagning ända upp till armbågarne, tvättade fingerborg och sax, samt tog, när hon kom upp i sin kammare, både ren halsduk och rent förkläde, ty Abrahams jacka hade varit ganska mustig. Men imellertid klappade nu under denna lappade jacka ett hjerta, som hittills – – stått alldeles stilla.

---

Nu nalkades slottertiden med stora steg, och när man en afton under måltidsstunden skämtade deröfver med Elin, som då *nödvändigt* ville försöka sina krafter, då höjde Abraham, efter en liten härskning och hosta, sin röst, något som annars aldrig just plägade inträffa, och sade:

– Ja, jag ska' intet *slå* så rasande fort, så hinner ho' och följa med med rakinga.

– Du! – utropade Gunnar harmfullt, och krökte öfverläppen och drog ihop ögonbrynen så aristokratiskt som en riksbaron. – Du! Och tror *du* att Elin ska' gå och raka efter *dig?* Nej, inbilla dig intet det. Jag slår *sjelf* då, och du ska' få göra annat här hemma.

Abraham teg och tröstade sig med ett helt grötfat. Elin kände sig obeskrifligt nöjd med detta byte, Lena tyckte äfven det var bra, men mor Ingrid – – – hon teg likasom Abraham, och hvad hon tänkte, det vet allena den Guden som sjelf i qvinnans öga, öra och känsla lagt denna förmåga, att nära nog vara allvetande ibland. Hon suckade ohörbart och betraktade från sin mörka vrå Gunnars och Elins vackra anleten, som logo så älskligt mot hvarandra, medan de under skämt och prat åto ur samma grötfat, gifvande lille Gustaf hvarannan sked deraf, medan Lena ännu sysslade i spisen.

---

– Om månda'n ska' store slotten begynna – sade Abraham en lördagsafton i Juli, när han hemkom från herregårdsdagsverket – för de' sa' båd' spektorn och rättar-Anders, så nu få j annat att tänka på.

– Så-å – yttrade Gunnar – ja, vi gå i kyrkan likaväl i morgon, såsom vi sagt, om det blir lika vackert väder som i dag. Mor och Lena kunna åka i kärra' om de vilja, och jag och Elin gå genvägen utmed sjöstrand.

– Och hvem skulle se efter pojken då? frågade Lena litet snurrigt.

– Åh, det kan Abraham – svarade Gunnar.

– Jag kan gerna vara hemma hos lille Gustaf – inföll Elin – så kan Abraham få gå i kyrkan, för han har ej varit sta' alltsedan jag kom hit, tycker jag mig minnas.

Ingen svarade.

– Kan det intet gå an? – frågade Elin efter en liten tystnad.

– Åh – sade Lena hjertlöst och hårdt – Abra'm kan hvarken läsa eller har några kyrkekläder.

Elin såg förvånad ut.

– Stackars Abraham! – sade hon slutligen med så medlidsam, öm ton, och gick bort till honom. – Kan du intet läsa? Då har du ju intet kunnat få gå till nattvarden! Stackars, stackars gosse!

Abraham teg och såg ledsen ned framför sig.

– Kan du *alls intet* läsa? –frågade Elin om igen och med stort deltagande.

– Åh! jag slarfvar väl litet me'et – svarade Abraham.

– Hör du, Abraham – återtog Elin halfhögt – kom med mig i min kammare så får jag höra hur pass du kan. – Och de följdes genast ut.

Lena slog till ett flatt och gällt skratt, och sade:

– Nu går skam på torra landet! Jag tror min själ att Elin vill lära Abra'm å' läsa, som ingen annat kunnat, hvarken skolemästare eller prest. Det vore mycket bättre hon gömde sin läsekonst till lille Gustaf ska' börja på, för det står jag aldrig ut med, för jag va' aldrig så der begifven på läsa, som mor och Elin alltid har var't. Se Elin har läst bibeln många resor igenom re'n, de' ä' ju en faslig tidspillan ändå!

Gunnar teg, och kände för första gången i sitt lif en gnista af afund, och det – – – på Abraham! Men han kände äfven denna beundran, denna heliga vördnad för ett älskadt föremål, som gör att kärleken hos en *man* till en *qvinna* tager sina *enda* fasta rötter. Mor Ingrid såg på honom, genomskådade honom och – – suckade, och det blef ej sista gången.

Efter en lång stund kommo Elin och Abraham åter, och glädjen lyste ur den sednares ögon.

– Han kan intet så dåligt – sade Elin – och nu har jag lofvat Abraham, att jag blir hemma i morgon, och att jag ska' läsa med honom hela dagen, och att jag sedan, på alla hans fristunder ska' läsa med honom, så att han kan få gå till Herrans bord, han så väl som alla andra goda, kristna menniskor, en gång framdeles.

– Ja, der tar du dig vatten öfver hufve't – sade Lena skrattande.

– Tack Elin! min goda, söta Elin! – sade Gunnar och tog Elins båda händer och tryckte i sina, utan att bry sig om hvad Lena sade. Abraham var deremot försvunnen, men en stund derefter hörde man hur han klappade något nere vid sjöstranden, och som Lena var grufligt nyfiken, smög hon sig ned för den lilla backen, men kom snart upp i stugan igen, kiknande af skratt, och berättade att Abraham höll på att «tvätta och skubba en skjorta».

– Ja, det var ganska rätt af Abraham – sade Elin, äfven litet skrattande och litet rodnande – ty efter sanningen ska' fram, så sade jag till honom helt vänligt, att jag skall *gerna* läsa med honom, *bara* han ville hålla sig snygg och ren och kammad och pyntlig på allt sätt, för annars blef det för svårt.

– Ja, ja – skrattade Gunnar – man ska' få se att Elin snart gör Abraham till en sådan der petter-mätare, som Lena ibland talar om, ty Elin kan hvad hon vill med folk.

Men nu gick hvar och en till hvila, och – förunderligt nog – Abraham var den som hade allra mest att tänka på, en konst som han annars aldrig just begagnade eller särdeles öfvade sig uti.

Gunnar skulle nödvändigt till kyrkan den kommande dagen, ty det var sockenstämma, och i anseende till det

der «Andersa bruk», hade han något dervid att anmäla. Mor Ingrid och Lena «åkte» äfven gerna dit, efter det så passade sig, att hästen ej varit ute eller skulle ut så snart, ty när hökörning och sädesbergsel en gång begynte, sedan var ej värdt att tänka på kyrk- eller lustresor. Elin och Abraham blefvo således allena, och den som sett operan Sargine vet hvad kärleken kan förmå öfver fånigheten, och den som såg Abrahams nyvaknade håg och uppmärksamhet, samt huru begärligt han slök hvarje ord, hvarje blick af Elin, den kunde aldrig misstaga sig på den känsla, som satte lif i den förut tanklösa och stockaktigt döda varelsen. Han gjorde alldeles förvånande framsteg, och när han till middagen endast åt ett halft kannfat med grönkål och lemnade en bit af brödkakan, då sade Lena skrattande:

– Jag tror sannerligen att denna läsinga föder Abra’m, för så *litet* såg jag väl aldrig honom äta någon middag.

– Ja, om den *föder*, det kan väl vara – sade Abraham – men *mätt* derpå är jag alls intet; utan läser gerna i eftermiddag med, om Eli’ ä’ så go’ å’ har stun’ner me’et.

– Herre Gud! – sade Gunnar halfhögt till mor Ingrid – jag tror sannerligen att Elin sätter båd’ vett och förstånd i den stackars gossen; hörde mor hur *bra* han svarade.

– Ja, ja – suckade mor Ingrid – det vore godt hon ej tog det der vettet och förståndet *från* någon annan.

Gunnar såg förvånad på henne. Han begrep ej ett ord af hvad hon sade, och funderade ej heller derpå.

Ack de männerne! Hvad de äro älskvärda, och hvad de äro kloka och visa och förståndiga, och hvad de hafva för en stor, herrlig förmåga att tänka och begrunda, men – – – hvad de litet *begripa* ibland!

---

Elin kunde nästan intet sofva om natten, af oro för sin första slotterdag. Redan klockan half fyra stod hon klädd i en randig bomullskjol, och ett litet svart lifstycke, som hon gjort sig under sorgen, och som snörades igen framtill, samt endast sina rena hvita lintygsärmar på armarne, emedan dagen lofvade att bli mycket het. Hon stod just och såg på sin nya räfsa, när Gunnar knackade på fönstret och bad henne komma ut, emedan det var tid att gå åstad nu.

– Jag ska’ bara taga min hatt – svarade hon och kom genast derefter.

Gunnar såg på henne några ögonblick, med denna rena förtjusning som hvar och en känner, när de se det skönaste de veta.

– Herre Gud! hvad du ser söter ut i dag! – sade Gunnar, som äfven var ganska fiffigt utstyrd, med sina långa, fina, snöhvita skjortärmar, ny svart halmhatt med stora brätten, en vacker hemväfd väst och alldeles nya sommarunderkläder, till «store herregålsslotten». – Du blir – fortfor han – den vackraste och nättaste tösen bland dem alla i dag, det vill jag svärja på. Men, söta Elin, tag för all del ett par handskar på dig, annars får du blåsor i de små nätte näfvarne, och så fick du annars bara höra glopord, för att de ä’ så fina och hvita och lena, för vackrast ä’ du, och nog komma de omkring dig och mönstra dig på alla leder.

– Ja, Gud gifve jag bara vore den snällaste och uthärdigaste med – sade Elin leende och sprang efter sina handskar. Sedan följdes de åt.

– Aldrig gick jag så gerna till någon slott – sade Gunnar.

– Hvarför så? – frågade Elin oskyldigt.

– Ja, jag vet intet så noga – genmälte Gunnar – det är väl det gudomligt vackra vädret som gör ’et. Har du sett en grannare sommarmorgon, Elin lilla?

– Aldrig! – svarade flickan, och de stannade ett ögonblick för att höra lärkan drilla högt upp i skyn.

– Hvad Gud har gjort vår jord skön ändå – sade Elin och fästade sitt öga på Gunnars.

– Ja, och allt hvad deruppå finns, och hvad hans beläten kunna vara lyckliga ibland – genmälte Gunnar och drack med förtjusning Elins blick.

– Ja, men då ska’ de vara *go’a* och göra det som *rätt* ä’ lell – fortfor Elin, medan de ånyo gingo raskt framåt.

– Det förstås – biföll Gunnar – för börjar bara samvetet att mullra som en åska, om än aldrig så långt bort, så blir det mulet straxt. Nej, en ska’ gå sin väg *rätt* och *hederligt* och på Guds vägar framåt, om en ska’ vara lycklig.

– Ack, Gunnar! – sade Elin och såg ånyo upp till sin reslige följeslagare på den smala skogsstigen. – Hvad mor skulle ha tyckt om dig! Hvad glad hon skulle var’t, om hon *vetat* hvilken man som Lena hade! Jag försökte väl att beskrifva dig, då efter bröllopet, och sa’ henne att du var den allra vackraste och hyggligaste gosse jag nånsin sett, men hon sade som sanninga ä’: att godheta intet sitter i vackerheta, och när jag då berätta’ för henne, att du hade ett så genomgodt beröm om dig, då suckade hon och sa’, att det vore godt om det alltid stod vid sig. Men ack! intet kunde jag ändå veta på den tiden hur bra och god du var! Men *nu*, nu vet jag ’et, och *hon* med, för nog ser *hon* både dig och mig, här vi gå på jorden, ifrån himmelen der hon *säkert* är. Eller hvad tror du, Gunnar?

Gunnars hjerta var för fullt af salig glädje öfver detta Elins oskuldsfulla lofqväde. Han svarade intet, han sade intet, han blott tog hennes hand och hon drog den ej bort, utan tysta, hand i hand kommo de till «storänga», der redan flera «slottare och rakeser» voro församlade.

Alla sågo på Elin, rättar-Anders ställde och ordnade slottern, hvar och en kom i sin ordning vid skårgången,39 och Elin följde troget hvarje Gunnars steg. De talade nästan icke, men sågo ofta på hvarandra, logo och nickade, och då – – klappade deras hjertan ändå fortare än förut.

Vid den så kallade «dagolsrasten» kom Bengt och förnyade bekantskapen med Elin: Äfven Olle kom, och behagade i en knapp vändning vilja taga Elin om lifvet och «stjäla en liten köss», som han sjelf sade, men Gunnar kom med sin lie i högsta hugg och en vredens åskblixt i hvart öga, och sade rytande till Olle:

– Näsja intet att komma Elin på tio famnar när, för jag näpser dig, så att du aldrig glömmer ’et. – Olle sprang sin väg så fort han orkade, men kastade, när han kommit bra långt undan, en slängkyss tillbaka till Elin, och skrek och skrattade och larmade som vanligt.

Elin gick ganska väl ifrån sitt första dagsverke, ehuru hon var rysligt trött om aftonen, ja så trött att Gunnar ville bära henne hem, hvilket hon dock skrattande undanbad sig, men bad deremot, när hon kom halfvägs på hemvägen, att få sätta sig ett ögonblick och hvila litet på en mossig sten.

– Du kan gerna gå före, käre Gunnar, så uppehåller jag dig intet, för jag hittar nog vägen på egen hand – sade hon.

– Du pratar! – svarade Gunnar. – Tror du jag ville gå ifrån dig, här i villande skogen och så på sene qvällen? Nej förr ville jag stanna hos dig så här stående mot ett träd hela natten.

Elin bara såg på honom till tack. Gunnar bara såg på henne, och – – de kunde aldrig nog se på hvarandra

och – – de trodde sig ej dermed göra något ondt.

Så länge sjelfva slottern varade fram på herregården, följdes Gunnar och Elin åt, på samma sätt, och det andra slotterfolket sade sins imellan: «Har j sett Gunnars i Vika svägerska? Ho’ ä’ förfasligt fin. De’ ä’ ena vacker tös, men högfälig ser ho’ ut. Ho’ går med handskar, kantro! och en så granner hatt, och hvita bomullsstrumpor och skor – gubevars! i hetta!»

Men när det kom till hököringen och införandet af höet i ladorne, då såg sig Gunnar tvungen att byta med Abraham, ty Gunnar måste tänka på sitt eget. Lena hjelpte honom dermed, och den gamla såg till lille Gustaf och lagade maten. Det var Gunnar en sort plåga att se Elin och Abraham vandra utaf till «herregåln», och ändå kunde han ej hålla sig allvarsam, när Elin om morgnarne skrattande sade:

– Nå kom nu, Abraham! Ä’ han då aldrig färdig? Ja då går jag ifrån honom – och när Abraham då tvättade och pyntade sig, och sedan gjorde de lustigaste krumbugter med sina otympliga ben, för att springa fatt Elin. Han var imellertid blifven en helt annan menniska, och det som Gunnar aldrig nog kunde förvåna sig öfver, var att Elin förmådde honom att hela vägen bort och hela vägen hem «qvista kakes», såsom Gunnar kallade det.

– Det är obeskedligt af dig, Gunnar, att skratta åt detta – sade Elin en gång, utan att sjelf kunna låta bli att draga på mun.

– Herre Gud! jag långt ifrån skrattar åt *saken*, käraste Elin, men åt att du eller någon i verlden kunnat verka detta på Abraham och förmå honom dertill. Men skulle *någon* göra’t, så var det väl *du.*

– Åh, det hade hvem som helst kunnat, som det velat – svarade Elin. – Du skulle se: han går så from som ett lam och så andäktig som en prest, med händerne ihopknäppta och svarar på mina frågor, och nu kan han mest hele lillkakesen, och jag har försökt att förklara det för honom, så godt jag kan och *så* som jag mins vår pastor gjorde det för oss nattvardsbarn, för fyra år se’n.

– Ja ja, du förklarar Guds ord för honom – sade Gunnar – tills han en vacker dag förklarar sin kärlek för dig, tänker jag.

– Ack, j manfolk! j ska’ nu alltid vara er så lika som ett bär, alltid vilja prata om kärlek och slikt – sade Elin och fnös litet, och hoppade halfskrattande in i sin lilla kammare, och Gunnar såg förtjust och betagen efter henne, och – – – mor Ingrid suckade.

En afton kommo Elin och Abraham hem från herregårdsarbetet. De hade «häft hö» och Elin hade «stått på ställningen» tillika med en annan ung piga. Elin hade mycket att berätta om den dagen: mamsell Sara hade varit ute, samt sjelf fägnat alla med aftonvard och särskildt pratat mycket med Elin, ropat henne upp till sig och trakterat henne med en kopp kaffe, småbröd och annat. Vid nedgåendet hade hon råkat patron i trappan, och han hade äfven språkat med henne, och ville för all del – sade Elin – att hon skulle taga tjenst på herregården, endera som huspiga eller kammarpiga. «De’ ä’ en vacker och hygglig herre, patron,» fortfor Elin, «bara han intet hade det le’a röda håret, och så – – – om han ville låta bli en.»

Hvar enda bloddroppa kokade och brusade i Gunnars ådror vid dessa ord, men han teg och lemnade stugan.

---

En söndag var nu nära för handen.

– I morgon ska’ väl Elin och Abraham gå i kyrkan, efter Abraham fått sina nye kläder, sade mor Ingrid.

– «Elin och Abraham» – upprepade Lena skrattande. – Det låter alldeles som ett äkta vif, som om de ämnade spela *mariase* tehopa.

– Ja, måtro! de’ skulle vara nå’tt, det! – sade Abraham enfaldigt och slickade sig om mun; och Elin ömsom rodnade och kiknade af skratt, samt sade slutligen:

– Ja, min käre Abraham! Vi bry oss intet om att de spektakla med oss, och gör narr af oss, vi gå i kyrkan likaväl, och läsa vår långkakes på vägen, eller hur, Abra’m lille?

– Jo varsch! – svarade Abraham.

– Ja, men se det vill jag höra på, och derför går jag med – sade Gunnar och – – gick äfven med, och – – hvad ännu mera: han störde alldeles icke deras läsning, utan gick tyst och stilla bakom de andra, och tyckte att Elin för hans ögon såg ut som en «Guds engel», der hon gick och tolkade «Guds ord» för den arme, hittills halffånige ynglingen, som nu, dels i egna, dels i några af Gunnar lånade klädespersedlar, som Elin bedt honom om, gick der så snygg och skicklig, samt bevisade i sina svar, väl att han var ytterst enfaldig och dum, men visst intet utan både hjerta och en smula förstånd.

– Hvad tycker du om vår rare kyrkherre? – frågade Gunnar Elin, när de gingo ur kyrkan.

– Ack! det är en herrlig Herrans tjenare! – sade Elin, som gråtit varma tårar vid den värdige prestmannens, till enfaldiga och rena hjertan gående, ord.

– Ja, det är en Herrans och ärans man – sade Gunnar – jag ville alldeles bära’n på mina händer.

Från kyrkan skulle Abraham gå bort till «ena mustera»,40 som lofvat honom en «summerrock», och Elin återvände således allena med Gunnar.

När de vikit utaf vägen och lemnat allt det andra kyrkfolket, hvilka med nyfikna blickar betraktade den unga, vackra och nätta flickan, som de blott en gång förut sett vid deras kyrka, då gingo de båda tysta en lång stund. Slutligen sade dock Gunnar:

– Elin! Vet du jag har något på hjertat, som *måste* fram. Jag vill be dig om något, som du *måste* lofva mig.

– Och hvad kan det vara? – frågade Elin och stannade och såg på Gunnar, hvars röst var ovanligt allvarlig och djup.

– Jo, kom och sätt dig här litet – bad han – jag vill be dig om något.

De satte sig på en mjuk och inbjudande skogstufva.

– Jo Elin – fortfor han och tog hennes hand mellan sina – du ska’ lofva mig, lofva mig heligt att *aldrig* – – aldrig i din tid taga tjenst på Grantorp.

Och vid dessa orden blixtrade hans mörka öga både af vrede och svartsjuka och – – kärlek, och var ock förfärligt eller – – oemotståndligt.

– Jag lofvar! jag lofvar, fastän jag aldrig förstår hvarför du ber mig låta bli något, som jag aldrig tänkt att göra – sade Elin, alldeles hufvudyr af denna blick och med hufvudet nästan stödt mot Gunnars bröst.

– Jo – sade Gunnar, med gnistrande ögon och sammanbitna tänder, och tryckande Elin till sig, af många olika känslor dertill manad – jo, jag vill säga dig Elin: patron är den största skurk och niding jag känner, och han vill blott hafva dig i sin tjenst, för att – – förföra dig. – Och vid dessa ord tryckte han henne intill sig,

som ville han hafva försvarat henne mot sjelfva mörkrets furste.

– Åh fy! så du talar! – sade Elin och slet sig ifrån honom, steg upp och började åter gå på hemvägen. Men hennes hjerta slog förfärligt, och en gnista af ljus hade öppnat hennes öga, och – – – gnistor af kärlek hade tändt tusentals i hennes hjerta.

De gingo länge tigande och samtalade sedan om likgiltiga ämnen. Elin var tyst och fåordig hela dagen, och skyggade undan för Gunnars brännande blickar, läste länge med Abraham på eftermiddagen, då denne återkom med sin «nue summerrock», tänkte mycket på sin bortgångna moder och var glad att denna nu såg henne beständigt, men om aftonen när hon lagt sig i sin lilla nya säng och gjort sin vanliga aftonbön, tänkte hon icke på något annat, utan somnade godt och lugnt som vanligt och – – liknade i detta, likasom i så mycket annat, icke det ringaste våra unga förbildade och förlästa fruntimmer, som hafva hela hufvudet fullt med romaner och noveller, operor och dramer, romancer och canzoner, der kärleken uppenbarar sig i alla sina variationer, färger och toner. Elin var lika obekant med kärlekens symptomer, som med dem af den mest outredda naturkraft, och kände lika litet sitt eget hjerta, som de stjernor hvilka i natten sväfvade öfver hennes hufvud, förstod lika litet dess ojemna våldsamma slag, som åskans, och skulle blifvit lika förvånad om någon sagt henne att hon älskade Gunnar, som om man berättat henne att jorden går omkring solen, och icke solen omkring jorden, och dock var det ena lika sant som det andra. Men Elin visste det ej, Elin kände deröfver *ingen* ånger, *inga* samvetsqval, och uppdukade *icke* i sina tankar en hel pinohistoria eller tragisk roman, med brottslig kärlek, en systers svartsjuka, förtal, skiljsmessor, tårar, vånda och qval utan all ända, och på sistone dolkstyng, pistolskott, förgiftsflaskor, död och begrafning. Elin tänkte på *intet* af detta, ty hon tänkte ej ens på sjelfva saken: *kärlek* nemligen. Hon blott *kände* den och räddes för den, skyggade undan för den, men när den icke mera stod bredvid och skrämde henne, när icke Gunnars blickar satte hennes hjerta i sådan fart att det hotade spränga bröstet, då glömde hon alltsammans och var lugn och glad. Sådan var hon ock den kommande morgonen, hela den kommande dagen och flera dagar derefter, och Gunnar – – – var icke heller så oupphörligt vid hennes sida, var vänlig och broderlig, men ej så häftig och lidelsefull som förut en tid. Han tycktes likasom taga sig till vara, om af god instinkt eller af föresats, vi kunna det icke *rätt* säga, ty *någon gång* hämnas männerne för vår stora begriplighet, och – – taga sitt parti att vara obegripliga, och sådan var den korta dvala, det korta lugn, som Gunnar nu tycktes gå uti, men ur hvilket han snart skulle vakna, när händelsernas åska började ljunga och väcka honom ur sin slummer eller – – – sina goda föresatser, vi veta ej *rätt* hvilket. Gunnars och Elins blickar möttes ej, och sammansmälte ej, och hvilade ej långa stunder förlorade i hvarandra, nu som förut, utan möttes dessa blickar, så slog den ena eller andra ned ögat eller bortvände blicken, och om båda deraf kände blodet stiga upp i kinderne, så såg den andra det dock icke, och – – då gjorde det ju ingenting. Elin tänkte åtminstone ej derpå, och vi hafva ju sagt att vi veta ej hvilket Gunnar gjorde.

---

Tiden led sakta framåt, och en dag under middagsrasten satt Elin nere vid sjöstranden med sin söm, och Abraham stod på knä framför henne och uppläste en katkesläxa. Elin sydde alltjemt, och behöfde aldrig se i boken, emedan hon kunde den så väl utantill. Gunnar stod lutad mot en trädstam och stödde sig dessutom på sin bössa, med hvilken han nyss skjutit en kersbärsätande skata. Han stod der, tyst betraktande gruppen, men sade intet och störde ej de läsande. Abraham stapplade nästan intet, men gjorde han det, så såg han först upp på Elin och så på Gunnar, likasom för att afbedja sig sin skuld hos dessa, de enda menskliga varelser som någonsin visat honom huldhet, medlidande och deltagande, de *enda* han någonsin älskat. Slutligen sade Elin:

– Ja, detta går ju så bra, att fortfar Abraham på samma sätt en tid, så tror jag nog att han kan få gå till presten, och bedja honom att snart få gå till nattvarden, eller hvad tror du, Gunnar?

– Jag hörde icke rätt på hvad du sade; jag tänkte på något annat – svarade Gunnar; men Abraham! han sprang upp och gjorde ett gladt, men tungfotadt glädjesprång, och innan de visste ordet af, tog han Elin med sin ena starka arm och Gunnar med den andra och tryckte dem båda på en gång till sitt nyvaknade hjerta. Oberedda, som de båda voro, på denna hastiga manöver, hunno de ej streta deremot, utan Gunnars och Elins kinder trycktes hårdt tillsammans, och nära nog deras läppar.

– Släpp mig då, Abraham! – ropade Elin, och slog och sparkade omkring sig, som en liten fölunge; men när hon väl kom lös – – då föll hon i ett så hjertligt skratt, att Gunnar måste deltaga deruti, oaktadt han på en gång kände sig tacksam och ond på Abraham.

Hvilka af eder, j roman-proppade och stoppade unga damer, hade väl vid detta tillfälle börjat att skratta? Ingen af eder! J hade gråtit, rodnat, icke förmått se upp eller ens rört eder, många med litet mera erfarenhet hade kanske till och med bums dånat, låtit bära sig, låtit döpa sig med *eau de cologne*, dränka sig i vatten och qväfva sig med *eau de luce*, pustat och stånkat, och tänkt – tänkt – tänkt – Gud vet bäst på hvad.

Men Elin skrattade, dolde derigenom sin rodnad, strök håret ur ansigtet, uppletade sina sysaker, som under detta «hjertats jordskalf» höllo på att dimpa i sjön, och bad Abraham vara så god och litet mindre handgripligt visa sin glädje en annan gång. Gunnar teg och hade gerna velat kyssa sin egen kind, men när han det icke *kunde*, och icke omigen *fick* kyssa Elins, så – – gick han sina färde.

Just denna samma afton under måltiden, sade Gunnar till Elin, men med en lugn och broderligt ljum ton, som han tog – – Gud vet hvar:

Du har så många gånger velat fara ut och ro, Elin lilla, men det har rätt aldrig varit tid dermed, för denna bråda anstiden, men nu far jag ut i afton på sjön för att lägga ut långrefven, så en kan få sig litet fisk, båd' i magen och taskboka, och vill du då följa med, så kan det gerna gå an.

– Ack! det vill jag visst, så gerna, så gerna! – utropade Elin och klappade gladt i händerna. – Jag har aldrig rodt mer än ett par gånger när jag va' barn, och Erik rodde mig i en liten gammal ökstock, som pojkarne i byen hade den tiden borta i en skogspöl, men som sedan föll sönder.

Gunnars öga mörknade alltid märkbart hvar gång Elin nämde Eriks namn, och mor Ingrid, som allt såg, suckade omärkligt borta i sin mörka vrå, borta i lifvets skumma ålderdomsvrå.

– Då ska' ja' följa med å' ro! – sade Abraham beställsamt, och som väl ännu aldrig tillförene *erbjudit* sin tjenst, helst när han hade något qvar i matfatet, men som nu hastigt steg upp och lade skeden ifrån sig, emedan han såg Gunnar resa sig opp.

– Åh nej – svarade Gunnar, som visst icke ville hafva Abraham med på båtfärden. – Åh nej, det trängs intet till. Ät du upp din mat och gå och lägg dig se'n, för Elin hjelper mig nog att kasta ut refven; det är intet så mycket besvär just, och då ror jag sjelf.

Mor Ingrid suckade djupare, och Abraham lummade utaf bort till sitt grötfat, hvilket smakade honom ovanligt litet väl i qväll, så att han till och med glömde skrapa fatet med skeden.

– Tag på dig litet mera, det drar ändå litet kallt på sjön, hur lugnt och varmt det är – sade Gunnar till Elin och gick förut ned åt stranden.

Elin sprang in i sin kammare, knöt en halsduk om hufvudet, och tog en ullshawl om axlarna, samt skyndade efter Gunnar. När hon kom ned till stranden, stod Gunnar redan i båten, och räckte henne handen. Hon hade på flere dagar icke tagit Gunnar i hand. Hon darrade märkbart, men Gunnar trodde hon var rädd, och sade derföre:

– Du ska icke darra så, min sötaste Elin lilla! Det är ej det ringaste farligt, här med *mig*. Kom och sätt dig här. Och han satte Elin midt emot sig i båten, tog derefter årorna och började ro, med långa, manligt kraftiga årtag.

– Åh, jag ä' visst intet rädd – svarade Elin, som hvarken ville ljuga eller göra sig till, och ändå minst af allt förråda sin kärlek, som hon ännu icke fattade sjelf. – Jag är intet rädd, utan tycker detta är så roligt – tillade hon och började skämta, ty instinkten hviskade henne i örat att skratt och skämt är ofta nog ett motgift för kärlek, då tystnad och tankfullhet åter – – – men, hvad lönar det säga ut! J som läsen detta, j roman-proppade, j veten det förut, kanske långt bättre än vi, som skrifva.

– Nu får du intet sitta och skratta och schåsa, utan nu får du lof att göra nytta, min kära Elin – sade Gunnar half förtretad öfver flickans skämt i det gudalika månskenet. Och nu visade Gunnar huru Elin skulle bete sig för att lägga ut refven, och hon gjorde efter så godt hon kunde, och låtsade ett par gånger, ej utan en god portion af omedvetet koketteri, att falla i sjön. Men Gunnar var slug och såg nog att hon narrades, sade likväl ändå:

– Ja, faller du uti, så kastar jag mig efter och fiskar upp dig, eller – stannar med dig på sjöbotten.

Elin blef tyst. «På sjöbotten med Gunnar!» tänkte hon. «O! det kunde aldrig vara så svårt». Den döden hade icke någon fasa för Elin, och ho vet – – – om den ej hade haft stort behag för Gunnar i denna underbara nattliga stund. Man var redan i början af Augusti; dess månsken, herrligare än alla andra tiders, var bredt öfver sjö och land. Den förra låg likt ett silfverhaf stilla och lugnt, som sjelfva det blå himlahvalfvet, och krusades någon gång dess yta af en lätt rörelse, så föreföll det, mera som kom det af vattnets egna oroliga andar, än af några, om än aldrig så lätta vindar. Stränderne stodo och lågo så underbara omkring sjön. De tycktes förvandlade, förtrollade af månan, som ömsom gaf dem den högsta glans och den svartaste skugga. De voro sig icke lika såsom man såg dem om dagen. Sjön, himmelen, jorden, ingenting var sig likt i dessa hemlighetsfulla gåtlika stunder. Icke ens menniskohjertat, menniskosinnet. Gunnar teg, Elin teg, – och de fortsatte färden utan att höra något möjligt ljud, annat än årornas jemna tag. Gunnar rodde åt sjöns midt, och när de kommit ganska långt ut, sade Elin:

– Ja nu ä' refven slut, hvad ska' jag nu göra?

– Sitta stilla och se på mig – svarade Gunnar.

– Och hvad skulle det gagna till? – frågade Elin och såg ned.

– Gläda mig, förnöja mig, medan jag ror – genmälte Gunnar.

– Åh tokeri! – log Elin. – Nej, tala om en saga om du kan någon. Jag tycker just jag ville höra en barnsaga *nu*, om jettar och troll och tocket, ty *med dig* är jag aldrig rädd, ej en gång midt i natten.

Slackars Elin! Och om hon bara anat hur mycket hon förrådde i detta enda ord: *med dig*, på hvilket hon till och med lade vigt.

– Så-å – sade Gunnar, men betänkte sig litet, och sade sedan: – Åh jo, nog kan jag sagor, och *en* som öfvergår dem alla. Den heter Frithiofs saga, och jag fick låna den af magistern när jag låg i skarlakansfebern för några år sedan. Ack om jag kunde förtälja den för dig! På den tiden kunde jag långa bitar, ja hela sidor utantill, för det alldeles som *stanna' qvar* bara man *en gång* läst 'et. Men nu har jag väl glömt de bitar jag kunde, och när du inte vet sagan, så skulle du kanske intet så mycket tycka om dem. Der var en kongadotter som hete Ingeborg, och allt se'n jag såg dig första gången, då vid bröllopabordet, så har jag föreställt mig att hon var lik dig, och hon älskade en bonde, för ser du på den tiden fanns inga högdragna adelsmän och inga

dryga borgare, utan bara kongar och bönder, och Ingeborg älskade bondesonen, och de uppfostrades tillsammans i ett tempel, och templet låg i en hög lund, eller såsom det i sagan hetter, i Balders hage, och vet du Elin, jag har just med flit rott till denna sidan af sjön, för att visa dig en äng, som alldeles går ned till sjöstranden, och som jag alltid föreställt mig är alldeles lik den dere «Balders hage». Ängen hör till en liten så vacker herregård, som en gammal major, en fasligt sträng men galant herre rår om, och som har en fasa hyggelig dotter, mest så vacker som du.

– Ah ja, men det der är ju ingen saga – sade Elin, som aldrig ville höra på när Gunnar eller någon sade hon var vacker.

– Nej, det vet jag nog – genmälte Gunnar leende – och min mening har rätt aldrig varit att förtälja dig hela sagan, för det hvarken kunde, eller – – just ville jag; men jag vill visa dig den der «Balders hage», som jag alltid för mig sjelf kallar ’en.

Och nu gled båten in under några höga, öfver sjön hängande alar, och som dessa voro täta och löfrika, och det således i hast blef alldeles mörkt, blef äfven Elin rädd, och smög sig till Gunnar, som nu mera icke rodde, utan bara styrde båten med ena åren, in under alarne.

– Ja, kom hit till mig, Elin – sade Gunnar med osäker röst – du ä’ rädd nu en liten stund, för att det är så mörkt, men du ska’ snart få se något så grannt, så grannt.

Och åter gled båten ut i månglansen, och framför deras blickar låg en herrlig äng, med afslaget doftande hö, som stod i stora stackar emellan höga och lummiga ekar, frodiga, hvitstammiga björkar, och andra ändå ädlare trädslag, ty här fanns både almar, lönnar och askar, fast än ekarne voro de rådande. En och annan tät och lummig hasselbuske syntes äfven, men träden stodo glest nog här och der, och månen kastade massor af ljus bland nattens afundsfulla massor af mörker, och Elin tyckte sig aldrig sett något så skönt och herrligt, och kunde aldrig nog beundra denna Gunnars «Balders hage», då – – – på en gång, så väl hon, som Gunnar hör något prassel, lika som af gående, och något ljud, lika som af tvänne sakta talande personer.

– St! – – hviskade Gunnar till Elin, och strök båten ljudlöst under några albuskar, som fullkomligt skymde den för de kommande, men som icke hindrade Gunnar och Elin att se och höra hvad som tilldrog sig på stranden, hvilken här var ganska låg.

– St! – – hviskade Gunnar ånyo till Elin. – Jag vill ej de skola se oss: herrefolk tro alltid, att när vi, sämre folk, äro ute nattetid, vi hafva något ondt och olofligt för oss.

– Det Gud förbjude! – sade Elin och närmade sig af någon oförklarlig känsla af räddhåga ändå mera intill Gunnar, och han stötte henne icke ifrån sig, utan lindade sin arm om hennes lif, och sålunda sittande, tysta som andar, oberäknadt hjertats allt hårdare och hastigare slag, hörde de följande:

– O min August! – sade en ung qvinnoröst, och de sågo på samma gång denna majorens dotter, som framträdde i månglansen vid en ynglings arm. – O, min älskade vän! Detta är då sista aftonen, sista stunden af vår herrliga sommar; ty sedan du är rest, då är det bara höst, höst i naturen och höst i mitt hjerta.

– Säg icke så, min dyraste Elfrida – svarade en smärt, högväxt yngling, som Gunnar igenkände som en hennes kusin. – O, säg icke så! Du förbittrar derigenom hela mitt lif och försvårar afskedets bittra stund. Ack vore det blott *jag* som led, men att du äfven skall göra det! Att jag, usling! skall hafva stört din ro och din englafrid! Jag, som ändå så väl visste att du icke mera var fri, att jag aldrig i verlden skulle kunna få hopp att ega dig, äfven om du kunde afslita dina redan pålagda band, ty fattigdomen, denna hydra, som förgör allt, har ju slutit mig i sina klor, och en *annan*, begåfvad med allt hvad lyckan nekade mig, skall snart – – snart sluta dig i sina armar. Afgrundstanka!

Elfrida snyftade vid ynglingens bröst, och de älskande aflägsnade sig åter. Gunnar och Elin sutto länge tysta och orörliga.

– Stackars gosse! sade slutligen Gunnar, nästan ohörbart hviskande, tätt vid Elins öra, så att icke ens luften, blott hon och knappt *hon* skulle kunna höra hans ord. – Stackars olycklige! Han älskade henne så högt! och får henne aldrig, och jag – – jag får *aldrig* – dig!

– Nu skola vi väl ro hem – sade Elin och låtsade som hon ej hört Gunnars ord, utan återtog hastigt sin första plats i båtens midt, lade åran i Gunnars hand, och gjorde ett tecken att hon ville han skulle ro.

– Vill du ej gå i land litet! – hviskade Gunnar.

– Nej tack! – svarade Elin – ro nu hem!

Och han rodde först några ojemna, omaka årtag; men sedan friskt och utan uppehåll, och de voro snart nog vid torpstugans strand.

– Tack Gunnar. – sade Elin när hon hoppade ur båten.

– God natt, Elin! – svarade Gunnar och fastsurrade båten, och under tiden sprang Elin backen uppför och var inne i sin lilla kammare, innan Gunnar hann upp från stranden. Hon slog dörren i lås och lade kroken på, af en besynnerlig, outredd känsla, eller lika som hade hon varit förföljd af något, och detta *något* var dock icke Gunnar, utan något *ondt.* Hon klädde hastigt utaf sig och lade sig, och började genast att tänka på sin moder och hennes öga, tänka på om detta kunde vara mörkt, se missnöjdt och mulet på henne, eller icke. «Ack sötaste mor! var icke ond på mig!» sade hon halfhögt och med ihopaknäppta händer. Derefter läste hon alla sina aftonböner, läste dem högre än vanligt, läste dem till och med tvänne gånger, men långt snabbare än vanligt, och när hon läst ut dem för andra gången, fann hon först att hon ej rätt tänkt på dem, utan bara babblat igenom dem under hjertats hårda slag, och då läste hon igenom dem för tredje gången, saktare och långsammare, samt försökte med allt gevalt att tänka på hvart enda ord deraf. Derefter blundade hon för att sofva, och sade för sig sjelf: «Jag skall aldrig *ro* mer, man blir så orolig». Men hon kunde icke sofva, och hon hade hört att när man det ej kunde, skulle man tänka på en sakta böljande sjö, eller en lindrigt svajande rågåker. Men hon hade aldrig försökt detta: hon hade aldrig varit sömnlös förut, mer än nyss hennes moder var död, och då *ville* hon icke sofva, men nu *ville* hon somna ifrån alla dumma tankar». Hon började experimentera: hon tänkte på en böljande sjö, men denna blef snart ett haf af månsken på hvilken en liten båt gled fram, och hon satt i båten, och båten roddes af – – – «Nej en svajande rågåker är visst bättre!» menade hon, och hon tänkte nu på en sådan, men då förekom henne genast den rågåker der Gunnar den förra dagen gått och mejat, och der hon skulle försöka att «taga upp efter mejen», men icke kunde komma fort dermed, oaktadt Gunnar försökte att lära henne.

Det lilla torftaket öfver torpstugan i Viken hvälfde sig – så litet det var – öfver mycken oro och fullkomlig sömnlöshet. De menskliga lidelserna derunder växte och spirade upp i kapp med taklökarne deröfver, och – i likhet med dessa – skulle höst, vinter, köld och snö icke förmå släcka dess växtlighet.

Mor Ingrid låg sömnlös i djupet af sparlakanssängen. Hon gret icke, men hon suckade. Hon var af ålder och liknöjdhet nästan både döf och blind för hela den öfriga verlden, men för sin Gunnar hade hon det skarpaste öra, den finaste blick, och hon, hon allena som kände honom så väl, hon såg i hvilken fara han sväfvade, vid hvilket bråddjup han stod.

Lena åter, hade redan en längre tid ånyo börjat vara sur och tvär, pockande och befallande. Hon hade ledsnat vid Gunnars vänlighet och mera undfallande sätt än före Elins ankomst. Hon började finna att detta ingalunda var *nog.* Hon ville äfven hafva hans kärlek, men Gunnar tycktes vara död och begrafven, döf och

blind för hennes fordran, och hon började vilja gräla sig till sina önskningar, och sina rättigheter öfver Gunnars hjerta, ty hennes kärlek återvaknade och återuppflammade i bredd med Gunnars vedervilja. Äfven med Elin började hon blifva missnöjd. Nyhetens behag voro nu förbi. Elin var för glad, för god, för fin, för sjelfständig i sina idéer, på samma gång som för undergifven i sina handlingar; dessutom klädde hon sig för fiffigt, tog sig för ofta små fristunder, ehuru hon dessimellan arbetade, flitigt och fort som fyra och utan all möjlig lön. Denna sednare omständighet gjorde att Lena likväl ej vågade eller ville uppenbart gnata och gräla på Elin, nu på dessa sista sommarmånader åtminstone, ty då kunde ju Elin i hast taga sitt parti och gå i någon annan tjenst för det kommande året. Men Lena var likväl snäf och tvär mot henne, förtyckte mycket af hvad hon företog, såsom Abrahams läsning, Elins eget beständiga studerande i bibeln, m. m., och bland annat äfven denna båtfärd om aftonen. Lena fann allt *sådant* onödigt, till ingen nytta, barnsligt, enfaldigt, och – – – till allt detta började äfven en dunkel men framåt skridande svartsjuka, att då och då spraka gnistor, som antände Lenas vrede och retliga lynne. Denna afton låg hon och gret – – af ilska och förargelse. När Gunnar kom låtsade han ej märka det, eller märkte det kanske icke, utan låtsade sjelf sofva, men– – – vakade, och blickade *nu först* rätt redigt ned i sitt hjerta, och fann der – – – intet annat än Elin, bara Elin, men Elin midt i innersta hjertat.

Abraham låg borta i soffan, stånkande och vändande sig om, en gång i minuten. Aldrig, allt sedan han föddes hade han förr hållits vaken af någon orsak, som haft ringaste beröring med själen, men nu – började han med att icke kunna sofva af förtret för att han ej fått följa med och ro. Dessutom tyckte han att Elin skrattat åt detta, ehuru Elin ej ens tänkt derpå, och så ångrade han ändå att han ej ätit upp all gröten. Allt detta gjorde att han låg vaken ännu när Gunnar kom tillbaka, samt började spörja honom om färden och Elin och långrefven, på hvilket Gunnar dock endast svarade: «Hva' tusan ligger du vaken för? Ligg bara du och tig och sof, och bry dig intet om mig och min långref.»

Lille Gustaf låg i sin vagga och pep och qved och qvillrade, ty han hade ondt i magen, och efter vi just äro på tal om det lilla tinget, så kunna vi äfven tillägga, att han var en liten älskling hos Elin, att hon nästan hela dagen höll honom hos sig, att hon en eller par gånger förebrått Gunnar, att han var så kall och liknöjd mot «sin lille gosse», att Gunnar då tigit, men – – mången gång när mor Ingrid eller Lena ej sett det, smekat gossen och jollrat med honom, emedan han visst icke höll så mycket af Lena, att han kände ringasfe svartsjuka, utan ansåg gossen som hvart och ett annat barn, och – – fästade sig vid honom, emedan han såg honom dagligen, och emedan han såg hur kär Elin hade honom, och den lille gossen – af någon oförklarlig naturens motsägelse – höll af alla i huset dock mest af Gunnar, ty för honom fick sjelfva Elin vika.

Sådan var sinnesstämningen under natten, och när morgonen kom, gick Gunnar och vittjade sin ref, samt tog Abraham med sig, som velat gifva allt, om han *nu* fått ligga stilla och sofva. Mor Ingrid satte sig i en vrå med sin spånrock, Lena rustade i sitt hushåll, Elin steg upp, satte sig vid fönstret och arbetade med ytterlig flit. Ute regnade det: man kunde hvarken röra sig med rågen eller höet. Universum var mulet, och menniskorne äro ju delar deraf.

Mörk i hågen, och efter en fullkomligt sömnlös natt hade Gunnar redan klockan half fyra om morgonen nedgått till sjöstranden, och Abraham följde honom sömnig efter. När de nedkommo till båten, steg Gunnar först deruti, lätt och vigt som han gjorde allt annat, men i dag långsammare och liknöjdare än vanligt. Derefter dunsade Abraham klumpigt och tungt i båten, så att den vaggade till höger och venster, samt fattade genast årorne.

– Åh nej – sade Gunnar – låt bli årorne. Jag vill ro *sjelf*, och du kan få vitja refven. Abraham såg glad och förundrad ut, lika som ett barn, hvilket blir ombetrodt något maktpåliggande värf, som det aldrig förr fullgjort. Han hade nemligen aldrig förr än nu fått förtroende att ens *röra vid* långrefven, än mindre att befatta sig med dess skötande.

– Så sätt dig då, och stå inte der och vagga – sade Gunnar – Ack nej då! Inte der! intet behöfver du sitta och glo mig midt i ansigtet. Sätt dig *der* borta i båten, som du ska’.

Gunnar ville vara så allena med sina tankar, som möjligt. Han hade icke förmått reda dem under hela natten, ty bredvid Lena kunde han blott förtvifla och känna afsky. Men nu, glömmande hela den dimmiga naturen, regnet som genomblötte honom och morgonluften, som kall genomilade honom; glömmande allt annat, ilade hvarje hans tanka till denna Elin, som – han älskade öfver allt annat, rasande, ursinnigt, med hela sin lågande själ och brinnande hjerta, och *ändå* – – med ett visst förnuft. Han medgaf sig väl sjelf (för första gången likväl) denna kärlek, men han sade på samma gång till sig: det är illa gjordt; det är orätt och brottsligt. Lena har visst brutit, långt, långt mera mot mig, men jag har en gång förlåtit henne, och då tillkommer ej mig att straffa henne, med att bryta mot henne. Lena tål jag slätt icke, kan aldrig lära mig det en gång, helst efter denna dag, fruktar jag. Men derför får jag intet hafva Elin kär, utan måste med all makt försöka att öfvervinna mig, och – framför allt – att icke draga Elin med mig i förderfvet.

Med dessa goda föresatser kom Gunnar hem om morgonen, men med en dålig fångst af fisk. När han gick förbi Elins fönster, såg han henne sitta och sy. Han nickade stelt åt henne, fortsatte sin väg, och talade ej till henne sedan på hela dagen.

Elin, som under natten känt en outredd ånger, blef denna alldeles qvitt genom Gunnars köld, och kände nu i stället ångest och ängslan för detta. Hon hade begärligt, och utan att tänka på eller ens ana faran, sugit giftet af en känsla som hon ej en gång fattade .. Hon hade känt sig glad och lycklig af Gunnars kärlek och tusen små bevis på uppmärksamhet och tillgifvenhet, i hvilka hon hittills ej förstått det onda, det orätta och det farliga. Endast ett ögonblick i båten, den föregående aftonen, hade en känsla af ängslan, en oro att modrens kringsväfvande ande kunde fördömma hennes «utfärd med Gunnar allena» slagit ned öfver henne, helst då Gunnar «var så underlig ibland». Men då nu Gunnar var kall och tvär mot henne, då var allt ondt i samvetet borta, och bara sorg i hjertat qvar. Och denna kände Elin så tung och så bitter, och förstod sig ändå icke!

Under aftonmåltiden, som annars alltid brukade vara munter och språksam, rådde en ovanlig stumhet och tröghet. Gunnar satt tankfull vid bordet, såg ned, åt väl men tog så litet i skeden för hvarje gång, som hade han varit Elins lilla fogel. Elin satt borta på en liten pall, och gaf lille Gustaf fyra skedblad mat, emellan hvart och ett som hon sjelf läppjade på. Lena gick sur och tvär och sysslade i spisen, slog grytkrokar och brandring med buller och vrede mot spishällen, småsvor på riset, som var för vått, på köttet, som var för torrt, och som skulle «vassläggas till sönda’n» och på regnet, som öste ned just nu när hon skulle gå efter vatten, och på ämbaret, som handtaget gått ur, på Abraham, som ej lagat det, och slutligen på att – som hon sade – «der satt fyra stycken, som väl orkade äta och fräta, tills magen stod i fyra hörn, men ej *vålade* sig att med ett enda tag hjelpa henne.»

– Kors, jag skall hjelpa dig – sade Elin helt villigt, och steg genast upp från sin lilla pall.

– Jo, det tycker jag skulle bli’ nå’t te’ hjelp – sade Lena ilskt och fult skrattande – om *mamsell* skulle gå efter vatten, i det stora, tunga, förb. trasiga ämbaret.

– Jag gick ju efter vatten åt dig häromdagen, och flera andra gånger – svarade Elin helt saktmodigt.

– Ja, det tror jag! det var i en bytta, som lille Gustaf kunnat rå’ med – sade Lena hånande.

– Du har ju en vatten-så – sade Elin – vill du taga den, så skall jag gerna försöka hjelpa dig dermed, om vi ej slå den allt för full, efter backen upp från sjön är så stört, och jag är ovand än.

– Det kan intet behöfvas – sade Gunnar och steg upp. – Kom du Abraham ska’ vi gå efter en full vass-så, så är hela sorgen hjelpt för i qväll, och i måra, om det regnar, ska’ jag laga ämbaret.

Lena, lika som alla onda och orimliga menniskor, hörde ej på allt det billiga och hjelpsamma, som låg i detta, utan höll sig blott vid Gunnars allra första ord.

– Ja så – sade hon förargad – *det kan intet behöfvas* att jag får någon hjelp af Elin! Sa'cke Gunnar så? Nej ho' ska' väl sitta som e' prinsessa, kan jag tro! men se! vill *ho'* ha' hjelp, så sker det på fläck. Vill ho' ha' ett roseqvarter, så ska' båd' Gunnar och Abra'm *prumt* ut och grafva, och vill ho' ha' ett stakett omkring 'et, så ska' det prumt ske, och vill ho' ha' en blomsterlåda, så står Gunnar om natta och gör'na, och vill ho' ha' granris till sitt golf och löf att sätta i taket, så ränner Abra'm andan ur sig för 'et. Men se jag! jag får gå och släpa med allt sjelf, och jag har ändå aldrig tockna barnsliga, fåvitska upptåg för mig.

De båda karlarna voro länge sedan utgångna, så att de ej hört mer än allra första början af Lenas ondskefulla klagan, men Elin grät tyst, och lille Gustaf stod och torkade bort hennes tårar, och jollrade henne tyst i örat: «mamma ä' *ond*, slår snart Eli', Eli ska' inte' gråta, mamma blir nog go'.»

Mor Ingrid, som nästan icke talat på hela dagen, yttrade nu:

– Jag tycker du har orätt i hvad du säger, Lena, för du vet så väl, som vi alla, att Elin gerna vill hjelpa dig med allt hvad hon förmår, och att det der lilla roseqvarteret med sitt lilla stakett mest kom te', på ett par söndas-eftermida'r i för-somras.

– Ja, så kunde de gjort nå'tt nyttigare då! – svarade Lena, likväl något litet blidkad, eller snarare ångrande att hafva snäst Elin, innan städseltid och flyttning voro öfverståndna. Hon gick lika som händelsevis förbi Elin, låtsade nu först se att denna gret, ehuru lille Gustaf ropat det högljudt, och sjelf gallskrek för att Elin grät.

– Hvad i all verld gråter du för? – sade

Lena till Elin. – Intet behöfver du ta' åt dig om jag ä' förargad på – – – Abra'm, det nötet, som intet lagat ämbaret, och intet hjelper mig, och intet – –

Men nu återkommo Gunnar och Abraham med vatten-så'en, och Lena fick dermed att bestyra, samt fann för godt att icke gå och mala mera denna afton.

---

De dagar, som närmast följde denna föregående, voro alla mulna och regniga utom hus, och mulna och förstämda inom hus. En längre tid hade en viss glädje, munterhet och trefnad varit rådande, och rätt ingen annan suckat än den gamla personifierade erfarenheten, mor Ingrid i sin vrå. Nu suckade alla utom Lena, ty hon brummade. Men som hon ändå aldrig hvarken ville eller tordes brumma på Gunnar, icke hade sin uträkning att *ännu* göra det på Elin, aldrig gerna ville gräla på mor Ingrid när de andra hörde det, så blef Abraham allena hennes offer, och denne tog då alltid sin katkes och läste högt, öfverröstande henne dermed, och var då någon af de andra tillstädes, så skämdes hon att ryka på honom, eller ryta på honom när han så gick på och idkeligen «läste utanför» i sin «longekakes» och aldrig glömde att sjelf upprepa: «Hvad är det? – Svar!»

Om någon likväl under dessa dagar kände gnistor af fröjd, så var det verkligen denna samma stackars Abraham, ty i spekulation att blifva förhörd af Elin och berömd af henne, läste han verkligt med så mycken håg, som hos honom kunde ihopasamlas, och då Elin vänligt uppmuntrade honom samt förespeglade honom den lyckan och saliga glädjen, han kanske snart skulle få att, lika som andra goda kristna menniskor, få gå till sin frälsares bord och der fira hans åminnelse, *tacka, bedja* och *lofva*, då grät Abraham af förtjusning, och gjorde derefter de allra besynnerligaste krumsprång i vattenpussarne, af lutter glädje.

En dag sade Elin till Lena, ty hon kände sig så skygg numera att tala till Gunnar, när denne visade sig så kall och liknöjd mot henne:

– Käraste Lena! bed din Gunnar snart gå med Abraham till eran prost, eller kyrkherre (som ni säger) så han kan få höra hur den stackars gossen förkofrat sig med läsningen, så kunde han kanske framdeles få «gå fram». Det skulle vara en sådan lycka för honom, och en sådan glädje och tillfredsställelse för oss alla, tycker jag.

– Asch! – hva' ha' vi för godt af det – sade Lena förtretad – och Gunnar, han har väl annat att göra, han, än ränna sta' med Abraham bort te' prestegål'n. Och om han än vore så dum och löpte narr me'en, så skulle man få se att Abra'm stod der, som en bock och gapade, utan att kunna läsa ett endaste ord. Nej minsan! hela den läsinga ä' bara barnsligheter och tidsöda, och han är och förblir ett kritter, hur en vill vända'n, och om han än aldrig så mycket la' näsa öfver kakesa.

Elin suckade och teg. Hon började redan finna att husfriden stod på spel, om man i det minsta motsade Lena. Men mor Ingrid satt i sin vrå, spann och hörde på, och funderade ut ett sätt att jemka detta, så att allt gick till det bästa, som möjligt, och deribland ansåg hon visst att den arme Abraham skulle få gå och låta deras allmänt afhållne kyrkoherde höra hans (Abrahams) framsteg i förnuft och kristendom. Derför när hon nästa gång blef allena med Gunnar, sade hon till honom:

– Käre Gunnar, nu ä' det regnigt och duskigt ute, du kan gunås hvarken röra dig med hö eller råg. Tag dig derför tid en qvälls- eller morgonstund, och gack till kyrkherrn med Abraham, och låt 'en höra hur pass han kan, och fråga'n om han intet kunde få «gå fram» när det blir lidet litet.

Mor Ingrids ord voro alltid lag för Gunnar, vi minnas det nog, och dessutom insåg han sjelf billigheten af detta, och lofvade genast att gå den följande morgonen. Samma afton sade han till Abraham derom, och när morgonen inföll, satte denne på sig sina bästa helgdagskläder och tog en högst vigtig och högtidlig min uppå.

– Hvad ska' detta föreställa? – sade Lena spefullt och försmädligt. – Hvad ska' det bli' för ett spökeri? Hvad ä' detta för dumma upptåg? Hvem har hittat på slikt midt i söckna?41)

Så här gick Lena på medan karlarna klädde och «hyfsade» sig, men ingen svarade ett enda ord, utan när de voro färdiga sade Gunnar till Abraham:

– Kom nu! – och de gingo.

– *Mitt* är upptåget – sade mor Ingrid, när de väl voro utom dörren, och hon sade det för att afvända stormen från Elin, samt snurrade sedan så dugtigt på sin rock, bakom sin blåntott, att hon icke mycket hörde utaf Lenas grälande och malande.

---

Dyster och tankfull gick Gunnar till kyrkoherden, lika som han gjorde allt annat, nu på de sednare tiderne, och då den värdige prestmannen och gode herden, sedan han med glädje förnummit Abrahams förkofran och villfarit hans begäran att framdeles få gå till nattvarden, började spörja sin fordne lärjunge och älskling, den unge Gunnar, om dess husliga förhållanden, svarade denne entonigt och fåordigt.

– Och din gamla hedersmor mår godt och trifs väl hos sin sonhustru? – sporde kyrkoherden vidare.

– Åh ja – svarade Gunnar.

– Och du har bara ett barn ännu?

Gunnar teg. Kyrkoherden tog hans tystnad för jakande; men Gunnar tänkte med förtviflan i hjertat: «Jag har ju *inget* barn! Jag har ju *intet!* När mor snart dör är jag allena, och – – – med *ett* ord, *ett enda* ord i rättan tid, till denna samma helige mannen, inför hvilken jag nu står, och jag hade varit *fri, fri* som en fogel i luft.» – Och midt i frihetens sol lyste Elins stjernebild för ynglingens tankar.

– Och hvem var den unga flickan, som var med dig i kyrkan för några söndagar sedan? – frågade kyrkoherden vidare. – Jag kände henne icke. Hon var ej från vår församling.

– Med förlof, det var min svägerska – svarade Gunnar, skrapande med foten till en förlägen bockning, och rodnande så starkt att kyrkoherden märkte det.

– Med förlof – sade Abraham, och skrapade som en Pajaz, alldeles som han sett Gunnar göra straxt förut, men utan all förlägenhet. – Med förlof, de' ä' *ho'* som lärt mig och läsa så käckt, för *ho'* ä' alldeles som en läsare-prest, och e' tös *hela da'n*42 och går, med förlof, utanpå alla de a'ra.

Kyrkoherden kunde ej låta bli att småle åt detta lofqväde, och Gunnar kunde dervid ej andas, så slog hans hjerta, ty nu – så här bredvid sin skriftfader – kände han mera än någonsin huru han älskade Elin, men äfven huru stor synd han dermed gjorde. Han skyggade för den andelige mannens blick, och skarp och genomträngande var denna, på samma gång som mild och tröstande. Man skulle nästan vilja påstå att han både förstod och beklagade Gunnar, fast han behöll båda delarne inom tankarnes hemligaste område, tills ett beslut der hunnit sin mognad.

*Slut på Förra Delen.*

Noter

1)

Mamsell Fredrika Bremer.

2)

Fru Svenborg Dalin, född Böcker, en gammal förträfflig tjenarinna och barna-vårdarinna, som öfver femtio år lefvat inom författarinnans föräldrars och morföräldrars familjer.

3)

En liten ask med brända linnelappar, som allmogen begagnar i stället för fnöske.

4)

Upplysningsvis måste nämnas, att «herregårdsdränga» på Grantorp öfverenskommit om en osviklig lag, som var: att den, som först lemnade arbetet och gick in om vinterqvällarne, skulle, när han såg att det var mörkt i drängstugan, taga in med sig «ett fång ved» och «kölla i spisen».

5)

Aftonvard.

6)

Så kallas den veckan efter den 24 Oktober då afflyttadt tjenstefolk på landet äro fria och lediga, samt de, som stanna qvar i tjensten, oftast hafva något mera ledighet än vanligt, hvaraf mycket lekstugor, dans och nöjen då ega rum på landsbygden.

7)

Lysas.

8)

Thomas Apostels dag den 21 December.

9)

Så kallas de skänker en fästman gifver sin fästeqvinna sedan det är lyst.

10)

Jorden.
11)
Vårfrudagen.
12)
Penningar som bröllopsgästerna gifva bruden.
13)
En nättelduksbit som sitter under bindmössan, skuren i samma form och *alltid* försedd med spetsar, bredare eller smalare.
14)
Med bröd håfva till sig det flott, som flyter ofvanpå i en gryta, der man kokar kött, fläsk, etc.
15)
Nötkreaturen.
16)
Hur hvulet.
17)
Väfredskapen.
18)
Inrättning hvarpå alla fat, skålar och tallrikar sättas i en lutande ställning.
19)
Någonsin.
20)
Skynda.
21)
Marknaden.
22)
Kreaturen.
23)
Farstuga.
24)
Härma, karrikera.
25)
Några.
26)
Nedgången.
27)
Tända upp eld i spis, eldstad.
28)
Rensa, afblada.
29)
Ösa jord på de nyss uppkomna potatisstånden.
30)
Ett stokreatur.
31)
Der tvänne vägar skilja sig.
32)
Sant.
33)
Imperfectum af växa.

34)

Bland allmogen.

35)

Imperfectum af läsa.

36)

Förkortning af Far-lille, lika som «Molla» af Mor-lilla.

37)

Halm- eller hö-madrass

38)

Lapp.

39)

En slotterterm.

40)

Moster.

41)

Arbetsveckan.

42)

Bättre än allt annat.